

Настоящият брой на бюлетина „INFO-свят“ представя пълния текст на публикувания през 2009 г. доклад на европейската образователна мрежа Eurymice „Стандартизирано оценяване на учениците в Европа – цели, организация и използване на резултатите“. Задачата на проучването е да представи сравнителен анализ на стандартизираното оценяване в 30 европейски страни и да покаже как резултатите от тестовете се използват за мониторинг на училищата и на образователната система или за определяне на индивидуалните образователни потребности и взимане на решения относно образователната кариера на учениците.

Проучването обхваща периода 2008-2009 учебна година и представя практиката в Европа за стандартизирано оценяване в образователните нива 1 и 2 по международната стандартизирана класификация на образованието (ISCED), които в повечето страни съответстват на задължителното училищно образование.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
РАЗДЕЛ 1. СЪСТОЯНИЕ, ФОРМИ И ПОЛИТИЧЕСКИ РАМКИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ В ЕВРОПА	7
1.1. КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНИТЕ ФОРМИ НА ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ	7
1.2. ИСТОРИЧЕСКИ КОНТЕКСТ НА НАЦИОНАЛНОТО ОЦЕНЯВАНЕ	10
1.3. ПРОМЕНЯЩИ СЕ ПОЛИТИЧЕСКИ РАМКИ НА НАЦИОНАЛНОТО ОЦЕНЯВАНЕ	14
РАЗДЕЛ 2. ЦЕЛИ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ В ЕВРОПА	18
2.1. ЦЕЛИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	18
2.2. ОРГАНИЗАЦИЯ И ХАРАКТЕРИСТИКИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	20
2.2.1. ЧЕСТОТА И ПЕРИОДИЧНОСТ НА ПРОВЕЖДАНЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	20
2.2.2. ИЗПИТНИ ПРЕДМЕТИ	23
2.2.3. ИЗПИТНИ ВЪПРОСИ	27
2.2.4. ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИКТ В НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	30
2.2.5. УЧАСТИЕ НА УЧЕНИЦИ СЪС СОП	32
2.3. УЧАСТНИЦИ И ОТГОВОРНИ ОРГАНИ	36
2.3.1. РАЗРАБОТВАНЕ НА ТЕСТОВЕТЕ	36
2.3.2. ПРОВЕЖДАНЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	38
2.3.3. ПРОВЕРЯВАНЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	40
РАЗДЕЛ 3. ИЗПОЛЗВАНЕ И ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	43
3.1. ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ	43
3.1.1. ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА КАРИЕРА НА УЧЕНИЦИТЕ	43
3.1.2. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ИНДИВИДУАЛНИТЕ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ НА УЧЕНИЦИТЕ	45
3.2. ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ ЗА ИНФОРМИРАНЕ НА УЧИЛИЩАТА	46
3.2.1. ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ТЕСТОВЕТЕ ЗА УЧИЛИЩНО ОЦЕНЯВАНЕ	47
3.2.2. ПУБЛИКУВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ТЕСТОВЕТЕ ЗА ВСЯКО УЧИЛИЩЕ	49
3.3. ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ТЕСТОВЕТЕ ОТ МЕСТНИТЕ ВЛАСТИ	50

3.4. ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ТЕСТОВЕТЕ ОТ ПРАВИТЕЛСТВАТА ИЛИ ВИСШИТЕ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ОРГАНИ	50
3.5. ПРОУЧВАНИЯ И ДЕБАТИ	52
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПЕРСПЕКТИВИ	54
КОД НА СТРАНИТЕ	58
ПРИЛОЖЕНИ ФИГУРИ	59
ПРИЛОЖЕНИ ТАБЛИЦИ	60

Бюлетинът INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни източници.

Редакционен съвет:
Ваня Грашкина, Росен Чолаков,
Яна Панова, Мария Стоянова,
Юлия Дичева

Отговорен редактор:
Мария Стоянова
Стилов редактор:
Нели Колева

Адрес: бул. "Д-р Г. М. Димитров" № 52 А
1125 София
тел.: 817 38 60
e-mail: requests@nacid.bg

ISSN 1312-473

ВЪВЕДЕНИЕ

В Европа стандартизираното оценяване на учениците играе важна роля на инструмент за измерване и контролиране на качеството на образованието, както и за структуриране на европейските образователни системи.

Задачата на проучването на образователната мрежа Eurymice „Стандартизирано оценяване на учениците в Европа – цели, организация и използване на резултатите“ е да предостави сравнителен преглед на развитието, целите и организацията на стандартизираното оценяване в европейските страни и да покаже как резултатите от тестовете се използват в учебната кариера на учениците, а така също на равнище училище и образователна система.

В доклада терминът „национални тестове“ се дефинира като „национално администриране на стандартизирани тестове и централно зададени изпити“. Тези тестове са стандартизирани от националните образователни органи или, както е в Белгия, Испания и Германия, от висшите органи в областта на образованието. Тестовете съдържат определени на централно ниво процедури за подготовка на тяхното съдържание, управление и оценяване и за тълкуване и използване на резултатите. Те се провеждат под ръководството на национален или централизиран орган и всички участници се явяват при еднакви условия.

Проучването обхваща всички видове национални тестове, които имат обобщаваща или формираща крайна цел. В него се разглеждат целите и използването на резултатите, свързани с кариерата на отделните ученици, като получаване на свидетелство, ориентиране и помощ в обучението, или свързани с обобщените резултати на групи от ученици, които се използват като един от критериите за оценка на учители, училища и местни органи и за наблюдение на образователната система като цяло.

В изследването са разгледани задължителните и незадължителните национални тестове, както и основаните на извадки национални тестове. Базовата година е 2008-2009 и информацията се отнася за нивата ISCED 1 (начално образование) и 2 (първи етап на средното образование). Национални тестове, които все още не са напълно приложени по време на учебната 2008-2009 година, също са взети под внимание. В по-голямата част от изследваните страни нивата ISCED 1 и 2 съответстват на задължителното образование. В страни, където задължителното образование продължава като част от ниво ISCED 3 (втори етап на средното образование), тестовете, които се провеждат след ISCED 2, не са взети под внимание. Реформите, предвидени за следващите години, също са включени. Описан е само секторът на общественото образование с изключение на Белгия, Ирландия и Холандия, където подпомаганият чрез грантове частен сектор също е включен, тъй като той представлява по-голямата част от учениците. В Ирландия по-голямата част от училищата са законово дефинирани като частни, но всъщност те изцяло се финансират от държавния бюджет и учениците не внасят такса за обучение. В Холандия еднаквото третиране и финансиране на частни и публични образователни институции е залегнало в конституцията.

За целите на проучването различните национални тестове, провеждани в Европа, са разделени в три основни категории:

- първата група тестове позволява да се направи равностметка на постиженията на учениците в края на учебната година или в края на даден етап на обучение. Те са важни за образователната кариера на ученика и в литературата се наричат обобщаващи или "оценка на наученото." Техните резултати се използват за издаване на свидетелства и/или за вземане на важни решения, свързани с ориентирането, избора на училище, преминването в по-горен клас и гр.;
- втората група тестове цели преди всичко да наблюдава и оценява училищата и/или образователната система като цяло. Наблюдението и оценяването се отнасят до процеса на събиране и анализиране на информацията, за да се проследи изпълнението на поставените цели и при необходимост да се предприемат коригиращи действия. Резултатите от националните тестове служат като индикатори за отчитане на качеството на образованието, работата на учителите, както и на цялостната ефективност на политиките и практиките в образованието;
- третата група тестове има за основна цел да се подпомогне процеса на обучение на отделните ученици чрез определяне на техните специфични образователни потребности и адаптиране на обучението към тях. Тези тестове се основават на идеята за "оценяване за обучение" и могат да бъдат определени като "формиращи оценки".

Във връзка с методологията, използвана за събиране на данни, звено „Евридика“ на Изпълнителната агенция за образование, аудиоизвизия и култура е изготвило "Наръчник за съдържанието". Сравнителният анализ се основава на отговорите на националните звена „Евридика“ по този наръчник.

СЪСТОЯНИЕ, ФОРМИ И ПОЛИТИЧЕСКИ РАМКИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ В ЕВРОПА

Националните тестове са разработени и се развиват в съответствие с националните политически програми и структури на образователните системи и често са свързани с други форми на оценяване.

1.1. Кратък преглед на основните форми на оценяване на учениците

Оценяването на учениците в Европа представлява сложна система, включваща набор от инструменти и методи за оценка, които могат да бъдат вътрешни или външни, формиращи или обобщаващи, с различни коефициенти на важност. Въпреки различията в подходите за оценяване на учениците, процесът на оценяване на резултатите от обучението е част от цялостната структура на образователните системи. Във всички страни оценяването е неразделна част от преподаването и обучението и следователно е фактор за подобряване на качеството на образованието.

Процесът на оценяване на учениците обикновено се регулира от специфично законодателство и/или от насоки за националните учебни програми и ръководства за учители. Тези разпоредби съдържат основните принципи на оценяване, вкл. целите, а понякога и поредица от препоръчителни подходи. Други аспекти на оценяването, които много често са регулирани от законодателството, са възможното поставяне на бележки на учениците, критериите за техния напредък и развитие, правилата за отчитане на резултатите, комуникацията с родителите и др.

Формата на оценяване, която най-често се използва в задължителното образование, е текущата оценка. Това означава да се оценяват ежедневното участие на учениците в клас, техните домашни работи, писмените

и устните тестове и задачи, както и практическите задачи или проекти. Тя може да се използва за формиращи или обобщаващи цели. Във всички страни формиращото оценяване е постоянна дейност на учителите, която цели наблюдение и подобряване на преподаването и ученето. То се извършва през цялата учебна година като неразделна част от обучителните дейности и осигурява директна връзка между преподавателите и учениците. Въпреки че структурната оценка обикновено е отговорност на всеки учител, други лица също могат да участват в този процес. Например в Белгия (Германска общност) формиращите оценки предоставят на съвета на класа (директора на училището и всички членове на персонала, отговорни за обучението и образованието на определена група ученици) важни указания за организацията на мерките за ефективно подпомагане на учениците. В Португалия формиращата оценка е отговорност на всеки учител, който поддържа диалог с учениците и си сътрудничи с колегите (особено в тематични отдели и класни съвети, които управляват проекти въз основа на национални учебни планове), а когато е необходимо със специализирани служби за подкрепа на образованието, както и с родителите или настойниците.

В някои страни формиращата оценка е преобладаваща през първите години на обучение, особено в началното образование, и след това се допълва от обобщаваща оценка през всяка следваща година. Обобщаващата оценка е систематично и периодично натрупване на информация, позволяваща да се оцени в определен момент степента и качеството на познанията/наученото от учениците. По принцип тя се оформя в края на учебния срок, в края на учебната година и в края на образователния цикъл. Учителите използват

зват тази оценка за информиране на учениците и родителите за резултатите на учениците и/или за вземане на решения във връзка с кариерата на ученика. Обобщаващата оценка често се съчетава с официални срещи между учители и родители, например по време на родителски срещи, или с други форми на комуникация като училищни доклади, писма до родителите и бюлетини, позволяващи да се обсъди напредъкът на ученика.

При отчитането на резултатите от формиращото и обобщаващото оценяване е възможно да се вземе предвид и допълнителна информация за мотивацията на учениците или дори тяхното социално поведение. В Германия например в около половината от провинциите се извършва оценка на социалното поведение и отношението към работата на учениците в началното училище. В Холандия постоянно се използват тестове, с които не само да се разбере по-добре напредъкът на ученика и нивото на усвояване на учебния материал, но и неговото социално и емоционално развитие. В Лихтенщайн в средното образование училищните доклади подробно отразяват резултатите от обучението, както и отношението към ученето, трудовите навици и поведението на учениците.

В някои страни училища и учители се радват на относително висока степен на автономност по отношение на практическото прилагане на техните политики за оценяване. В тези случаи учителите и учителските съвети по правило са единствено отговорни за по-голямата част от оценките на ученика и решенията по отношение на неговия напредък. В Холандия, където началните и средните училища имат значителна автономия, изпитите са обект на незначителен брой официални разпоредби. В почти всички училища се използва определена форма на оценяване, която показва дали ученикът е достигнал очакваното ниво след определен период от време, като училищата са свободни да решават как да бъде организирано оценяването. В Испания критериите за оценяване на учениците се определят на основата на национални планове, като официал-

ните програми на автономните области също могат да включват някои насоки. Въпреки това училищата и учителите запазват своята самостоятелност при избора на методите и инструментите за оценка, честотата на формиращото оценяване, преминаването в по-горен клас и квалификационните степени, които се присъждат на учениците. В Румъния, въпреки че според официалните разпоредби училищата са отговорни за формалните процедури за извършване на оценяването и развитието на учениците, учителите са свободни да планират и решават относно методите и средствата на оценяване, да извършват самото оценяване и да отчитат резултатите. В Исландия оценяването на учениците не е уеднаквено между различните училища и преподаватели, а има и значителни разлики между различните начини за отчитане на резултатите.

Националните тестове, основаващи се на централно определени процедури, се използват за осигуряване на сравнимост на постиженията на учениците. Резултатите от тези тестове могат да се сравняват на различни нива. Те предоставят на учениците информация за знанията, които са придобили, и която може да бъде сравнена с тази на техните връстници и националните средни стойности. Когато националните изпити имат значително влияние за последващата кариера на ученика, например когато техните резултати се считат за крайна оценка, те гарантират съпоставимост на професионалните квалификации, независимо от мястото на тяхното придобиване. Това, от своя страна, има допълнително значение за бъдещото кариерно развитие на учениците, което може да зависи от предоставянето на техните училищни досиета/профили на потенциални работодатели. Учителите използват резултатите на някои национални тестове за сравнение на индивидуалните успехи на отделните ученици, за да идентифицират техните специални образователни потребности и да приспособят преподаването си към тях. На последно място училищата също използват тази информация, за да установят мястото си по отношение на други-

те училища и по отношение на националните данни за училищно представяне.

Страните, които провеждат от по-дълго време национални изпити, за да подпомогнат училищата и учителите при оценяване на знанията, уменията и компетенциите на учениците и подобряването на образованието като цяло, в момента разработват политики и конкретни стратегии за постигане на по-добър баланс между оценяване от учителя/училището и националните тестове и изпити. Както вече се отбеляза, в Холандия училищата разполагат със значителна автономия при оценяване на учениците. Много от тях използват междинни тестове за измерване на напредъка на ученика. Един от елементите на системата за наблюдение на учениците и образованието (Leerling en Onderwijvolgsysteem - LVOS) е приемният изпит (Entreetoets), който предоставя информация за напредъка на ученика и резултатите по роген език, аритметика/математика и умения за учене. Окончателният изпит в началното образование (Eindtoets Basisonderwijs) е национален тест, който не е задължителен, но на него се явяват повечето ученици. Неговата цел е да осигури на училищата независима информация, която да им даде възможност да препоръчат на родителите подходящи средни училища за децата им. Директорите и учителите от началните училища са правно задължени да докладват резултатите и нивото на учениците в началото на средното образование. Те действат в съответствие с мнението на родителите и децата, оценяването и оценките на училището, а често и в съответствие с резултатите от независими тестове при завършване на образователната степен. Основната цел на училищата обаче е да предложат интегриран подход между системата за наблюдение на учениците, изпитите за прием и окончателния изпит след завършване на началното образование. Образователно изследване (COOL) проследява напредъка на учениците през цялото им образование (от 5- до 18-годишна възраст) и по-специално тяхното познавателно, социално и емоционално развитие. За тази цел ученици-

те периодично попълват тестове и въпросници. Проучването също така позволява да се опише систематично учебната кариера на учениците.

Великобритания илюстрира многообразие от елементи, вкл. национални изпити, които съставляват системата за оценка на националните програми. В Англия, Уелс и Северна Ирландия процедурите на задължителното оценяване се прилагат за всички ученици от началното и първия етап на средното образование и са тясно свързани с учебния план. Тази система за оценяване е въведена с цел подобряване на учебните постижения и на информираността на родителите при избора на училище, както и с цел повишаване на отчетността на училището. Въпреки че официалните изпити първоначално са важна част от системата, тя е претърпяла различни промени. В действащите процедури оценката е отговорност изключително на учителите в Уелс и през някои от етапите на обучение в Англия. Въпреки че формата на изпитите се променя, системата за оценка на националната програма в Англия, Уелс и Северна Ирландия се запазва и поддържа същите цели и същите стандартни процедури за разработване на съдържанието на изпитите, тяхното провеждане, оценяване и тълкуване на резултатите от тях.

По същия начин в Шотландия различните видове оценяване, обединени в рамките на една съгласувана система, съдействат за подкрепа на образованието на равнище ученици, училища, местни власти и на шотландската образователна система като цяло. Силно се окуражават формиращото оценяване във връзка с обучението и напредъка на всеки ученик и използването на информация от оценяването с цел подобряване на качеството на цялата образователна система. Обобщаващата оценка на постиженията на отделните ученици в значителна степен зависи от професионалната оценка на учителите за работата им през годината. Във връзка с това резултатите от националните изпити по английски език и математика могат да бъдат използвани за потвърждаване на становището на учителите, напра-

вено въз основа на постигнатото от ученика през годината. Шотландското национално проучване на постиженията (Scottish Survey of Achievement) използва резултатите от изпитите, за да оцени постиженията на национална представителна извадка от ученици по английски език/грамотност, математика/смятане, природни науки и социални науки в четиригодишен цикъл. Следователно националните изпити са въградени в една по-широка политика на оценяване за обучение, оценяване в процеса на обучение и оценяване на обучението.

В европейските страни се използват различни инструменти за оценка, за да се събере информация за преподаването и ученето, които включват текуща оценка от учителите, с формираща и обобщаваща цел, както и национални тестове. Националните тестове могат да допринесат за по-доброто и пълно разбиране на обхвата на знанията и уменията на учениците чрез предоставяне на повече информация на родителите, учителите, училищата и образователната система като цяло. Националното оценяване на учениците е въведено в повечето европейски страни през последните три десетилетия и се превръща във важен инструмент за организацията на образователните системи. Основните причини за възникването и използването му се различават в отделните страни и периоди.

1.2. Исторически контекст на националното оценяване

С изключение на някои страни националните тестове са сравнително нова форма на оценяване на учениците в Европа. Въвеждането и използването на национални тестове започва бавно и спорадично и се увеличава значително едва от 90-те години на миналия век. През настоящото десетилетие някои страни са само в началото на прилагането на тези видове инструменти за оценка, докато в тези, където процесът е започнал по-рано, системите за национални тестове се развиват допълнително.

Първите страни, които са въвели форми на национален тест, са именно тези, които създават стандартизирани инструменти за вземане на решения за индивидуалната образователна кариера на ученика. Те въвеждат тестове, които позволяват на учениците да получат свидетелство, както и такива, използвани за насърчаване на учениците в края на учебната година или за ориентация в края на началното и първия етап на средното образование. Още през 1946 г. Исландия приема национално съгласувани финални изпити за учениците от началното образование (заменени през 1977 г. от подобни изпити за първия и втория етап на средното образование) и ги използва, когато се решава дали учениците да преминат в по-горен клас. В Португалия националните изпити са въведени през 1947 г. за учениците от началното и първия етап на средното образование и се използват при преминаване в по-високо ниво и за получаване на свидетелство (до тяхното премахване през 1974 г.). В Северна Ирландия Законът за образованието [Education Act (Northern Ireland)] установява също през 1947 г. тестове за определяне на избора след начално образование. Във Великобритания (Шотландия) квалификационни изпити за втория етап на средното образование (които водят до присъждането на свидетелство на 16-годишна възраст) са въведени през 1962 г. В Люксембург приемният изпит, въведен първоначално през 1968 г. (после заменен през 1996 г. от стандартизирани изпити в рамките на процедура за разпределение), се използва за преминаване на учениците от начално в средно образование. По същия начин в Холандия тестът в края на началното образование, проведен за първи път през 1970 г., е основание училището да направи своите препоръки по отношение на преминаването на учениците в средното образование. В Малта и Дания националните тестове са въведени през 1975 г., съответно под формата на годишен изпит в началните и средните училища (Малта) и окончателни тестове в края на средното образование (Дания).

Пет други страни като Ирландия, Франция, Унгария, Швеция и Великобритания, са въвели сравнително рано национални тестове с цели, различни от свързаните с кариерата на отделните ученици, и основно са базирани на представителни извадки. В Швеция национални тестове във втория етап на средното образование са въведени през 1962 г., за да подпомогнат учителите при сравняване на резултатите на учениците от техните класове с националното равнище. Ирландия е въвела национална оценка на уменията за четене на английски език в началното образование през 1972 г. след публично обсъждане на стандартите в тази област. Във Франция след образователната реформа от 1977 г. националните тестове са въведени първо в началните училища и после в средните с цел да се подобри оценката на образователната система. През 1978 г. във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия) е създадено звено за оценяване на резултатите (Assessment of Performance Unit – APU), което извършва проучвания върху извадка от ученици на възраст между 11 и 15 години (понякога и 13). Целта е определяне на значителни различия в постиженията, свързани с условията, в които децата учат, в т.ч. и случаите на лошо представяне. След това заключенията от изследването се предоставят на отговарящите за разпределянето на ресурсите в рамките на Министерството на образованието и науката, както и на местните образователни власти и училища. През 1986 г. Унгария е започнала да прави редовни мониторингови изследвания в началното и първия етап на средното образование след приемането на Закона за образованието от 1985 г., с който се установяват съдържанието и инструментите за наблюдение, оценка и контрол на качеството на публичното образование.

През деветдесетте години национални тестове за оценяване на учениците се въвеждат в още десет други страни или региони. В Испания например от 1990 г. Законът за регулиране на образователната система (LOGSE) води до значителни промени в оценя-

ването на образователната система, вкл. провеждането на първото национално оценяване на постиженията на учениците от началните училища през 1994 г. Белгия (Френска общност) започва да провежда национални тестове също през 1994 г. първо в началното, а по-късно и в средното образование с цел събиране на информация за постиженията на учениците. Латвия и Естония започват след 1991 г. да създават национални системи за оценяване на учениците в началното и първия етап на средното образование, които са приложени за първи път съответно през 1994 г. и 1997 г. В Румъния националните изпити са въведени през 1995 г., за да се проверят знанията на учениците в края на началното образование.

През 2000-2010 г. национални тестове са въведени в единадесет други страни или региони. Национални тестове изцяло се прилагат от 2002 г. в Белгия (Фламандска общност), Литва и Полша, а от 2004 г. в Норвегия. Пълното прилагане на тестовете в останалите страни все още не е приключило. От 2003 г. на основата на проект Словакия поставя началото на националното оценяване на учениците, които завършват средно образование, като пълното въвеждане е определено за 2009 г. Австрия и Германия започват оценяване на учениците въз основа на национални стандарти за образование съответно през 2003 г. и 2005 г. Изменението в австрийския закон за училищното образование от 2008 г. дава правно основание за въвеждането на образователни стандарти. Разработени са стандартизиран изпит за началното и първия етап на средното образование, които са в етап на експериментирание. Първите редовни национални тестове са планирани за 2011-2012 и 2012-2013 г. Стандартите, приети в Германия през 2004 г., са реализирани чрез национални тестове в средните училища във всички провинции през 2005-2006 г. Допълнителни тестове, насочени към извършване на сравнения на централно ниво между провинциите, трябва да се организират във всяка провинция от 2009 г. След 2007 г. Министерството на образо-

ванието на Кипър организира всяка година на национално равнище тест за учениците от началните училища. Тестът има за цел да идентифицира ученици, за които има риск да развият функционална неграмотност до края на задължителното образование, за да им се предостави допълнителна подкрепа в първия етап на средното образование. Разширяването на този тест през II и IX година на обучение е в процес на изпитване. В Дания е насрочено националните тестове да бъдат приложени изцяло през 2010 г. В Италия разработването на националните тестове за учениците от началното и първия етап на средното образование завършва през 2008 г., като се предвижда те да са напълно функциониращи през 2009-2010 и 2010-2011 учебна година.

Шест от страните, които са въвели национални тестове в предходните десетилетия, са добавили допълнителни тестове към първоначално установените. Към първите национални тестове, проведени във Великобритания (Шотландия), е добавена през 1983 г. "Програма за оценяване на постиженията" (Assessment of Achievement Programme – AAP), чиято цел е да оцени цялостно националното постижение на базата на оценка на представителни извадки от всички ученици в определени етапи на началното и средното образование. Национален тест за идентифициране на индивидуалните образователни потребности на ученици от началното и първия етап на средното образование е въведен през 1991 г. в рамките на реформите на учебната програма и оценяването за учениците от 5- до 14-годишна възраст. В Малта два други теста за вземане на решения за кариерата на учениците са въведени в началното (1981 г.) и средното образование (1994 г.), съответно като продължение на годишните тестове за основните и средните училища. Като средство за идентифициране на индивидуални образователни потребности Ирландия е въвела ревизирана форма на националните тестове: Junior Certificate (1992 г.), която учениците преминават в края на първата степен на средното образование (на въз-

раст 14 или 15 години), и задължителни национални стандартизирани тестове по четене на английски език и математика (2006 г.), организирани за учениците в два етапа на началното образование. Това е и целта на националните тестове, които са добавени в Дания и Люксембург (пълното им прилагане е определено съответно за 2010 г. и 2008 г.) Във Франция системата за диагностичното оценяване, която е задължителна за всички ученици при преминаване от началното в първия етап на средното образование, е въведена през 1989 г. (след приемането на Закона за образованието от юли 1989 г.), за да оцелят учителите нивото на напредъка на своите ученици, както и техните силни и слаби страни. Цикъл от обобщаващи оценки в началното и първия етап на средното образование е добавен към системата на националните тестове (2003-2008 г.). Това дава възможност след 2009 г., когато започва новият цикъл, да се правят сравнения във времето.

Системата на националните изпити понякога претърпява други промени, като например замяна или премахване на някои тестове. Ирландия например отменя през 1967 г. избираемия (незадължителен) национален изпит за учениците, които завършват начално образование. Във Великобритания (Шотландия) учебните курсове и националните изпити на Standard Grades през 1984 г. са заменили изпитите за Ordinary Grades за всички ученици на 14-16-годишна възраст (първи етап на средното образование) и през 1999 г. е въведена алтернативна система от учебни курсове, които водят до нови National Qualifications, която в момента се използва наред със системата Standard Grades. В Унгария първият национален тест на втория етап на средното образование също е заменен през 2001 г. от друг национален тест с подобни цели, а именно контрол и оценяване на училищата. Тестът за ниво начално образование е преработен, за да се определят индивидуалните образователни потребности на учениците. Подобно развитие се наблюдава и в няколко други страни,

където първите национални тестове са заменени с нови с различни цели. Това отчасти важи за Исландия, където първият национален тест, който има значително влияние за кариерата на отделните ученици, е заменен през 1977 г. от национални тестове, предназначени специално за определяне на индивидуалните образователни потребности на учениците от IV и VII година. Само в X година изпитите продължават да имат сериозно значение за учениците, тъй като резултатите се вземат предвид при изготвяне на свидетелството, което учениците получават в края на задължителното образование. Въпреки че провеждането на тези тестове е прекратено през 2008 г., тестовете за X година са възстановени от 2009-2010 учебна година, но обновени с нови цели: това са определяне на индивидуалните образователни потребности на учениците и контрол и оценка на училищата и образователната система като цяло.

В Португалия националните тестове в началното и първия етап на средното образование са премахнати преди 35 години. През 2000 г. обаче е разработен нов метод за оценяване на учениците от IV и VI година (начално образование) и националният тест отново е въведен за наблюдение на училищата и образователната система. Тестове за вземане на решения за кариерата на учениците от втория етап на средното образование отново са въведени през 2005 г. В Литва система за оценяване на постиженията на учениците, които завършват начално образование, е въведена през 1998 г. Това оценяване е задължително и е от значение за индивидуалното развитие на учениците. През 1999 г., с реформата в началното образование, националните тестове на това образователно ниво стават инструмент за наблюдение на училищата и образователната система и са напълно въведени през 2002 г. От 2003 г. тестовете в основното образование вече не са задължителни и учениците могат да не се явяват на тях. Освен това тест, предназначен за провеждане на национални изследвания на постиженията на учениците, е въведен през 2002 г. В Словения първото съгласувано на национално

ниво групово оценяване, което е един от елементите в процедурата за допускане до втория етап на средното образование и по тази причина е от значение за кариерата на учениците, е заменено през 2000 г. от друга форма на национално оценяване с цел наблюдение на училищата и образователната система. Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия) представлява по-сложен случай. През 1988 г. работата на Звеното за оценяване на постиженията (Assessment of Performance Unit – APU) приключва и през същата година Законът за образователна реформа утвърждава национална учебна програма и система за национално оценяване. Този закон въвежда от 1991 г. тестове в края на първите три ключови етапа на националната програма (вкл. начално и първи етап на средното образование). През 1999 г. правителството на Великобритания прехвърля правомощия на Уелс и Северна Ирландия да определят свои политики в определени области, вкл. образование, в резултат на което пътищата, по които поемат двете администрации във връзка с оценяването на учениците, стават все по-различни. В Уелс националните тестове са заменени от задължителна оценка на учителите. По същия начин в Северна Ирландия бившата система за оценка на някои ключови етапи (за ученици на възраст от 5 до 14 години) е заменена от годишна оценка от учителите и от годишен доклад. В Англия задължителните национални тестове, провеждани в края на ключовия етап 3 (на възраст 14 години), са премахнати през 2008-2009 г. и ще бъдат заменени от разширени и подобрени оценки в клас и по-често изготвяне на доклад за родителите. Националните изпити се запазват в края на ключовите етапи 1 и 2 (съответно 7- и 11-годишна възраст) като съществен елемент на отчетността на началните училища. Избираемите тестове от националната програма остават на разположение на училищата. Те се използват за определяне на силните и слабите страни на даден клас и всеки ученик поотделно. Въпреки това тези тестове не са задължителни, резултатите от тях не се публикуват и те не се проверяват и оценяват на централно ниво.

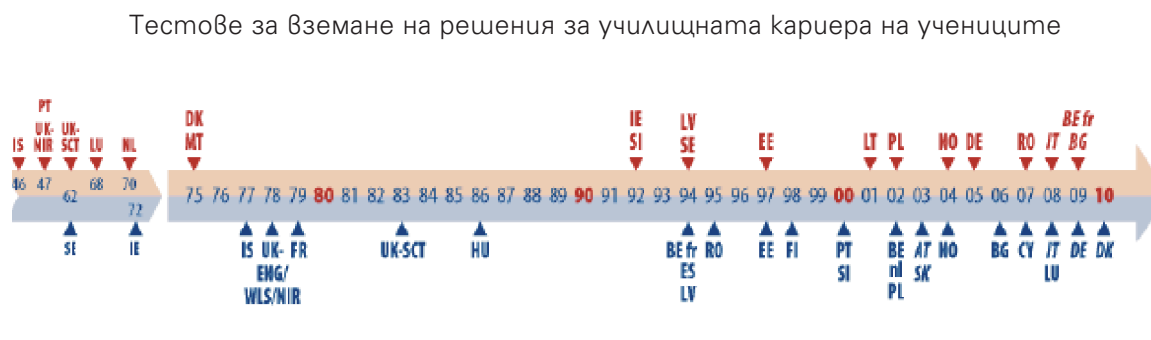
В пет страни или региони, а именно Белгия (Германска общност), Чехия, Гърция, Великобритания (Уелс) и Лихтенщайн, в настоящия момент не се провежда национално оценяване на учениците. Вместо това се извършва вътрешно оценяване от училищата на текуща база чрез използване на видове формираща и обобщаваща оценка и различни инструменти. Основната цел е да се определят знанията и постиженията на ученика. Освен това в Гърция годишните тестове се провеждат в съответствие със стандартизираните насоки, които учителите трябва да спазват при извършване на текущи проверки. В Лихтенщайн резултатите от оценяването на учениците осигуряват на образователната система обратна връзка, което допринася за непрекъснатото подобряване на системата. Водят се дискусии за въвеждане до края на учебната 2010-2011 година на национални тестове с цел мониторинг, но и с цел получаване на индивидуални резултати. В Чехия стандартизираните национални тестове са сред най-дългосрочните цели на политиката на образователната система. През последните години Министерството на образованието използва пилотни проекти (провеждани в началното и първия етап на средното образование), за да проучи възможностите за въвеждане на национални тестове. На основата на този опит Министерството на образованието преценява дали е целесъобразно въвеждането на национални тестове.

1.3. Променящи се политически рамки на националното оценяване

Въпреки че в повечето европейски страни училищата и учителите по традиция имат малко свобода в определяне на учебните програми и целите на преподаване, те все пак винаги са били основно отговорни за оценяването на отделните ученици. Развитие на реформите, насърчаващи децентрализацията, институционалната автономност и по-големият избор на училища и образователни пътеки, са съпроводени от увеличаване на използването на национални тестове (в допълнение към техния потенциал като инструмент за оценяване на учениците по време или в края на задължителното образование) за наблюдение и оценка на дейността на училищата и образователните системи.

От историческа гледна точка основната цел на националните тестове е да се установи стандартизиран метод за изпитване със значително въздействие върху кариерата на отделните ученици. Това обхваща националните тестове за издаване на свидетелство на учениците в края на определено ниво на обучение като например изпитите за свидетелство (Primary Certificate) в Ирландия до 1967 г. или изпита в края на Folkeskole, който е въведен в Дания през 1975 г. Освен за издаване на свидетелство други национални тестове с влияние върху кариерата на учениците се въвеждат за преминаването им в по-горен клас в края на учебна-

Фиг. 1.1. Година на първото пълно прилагане на национални тестове в ниво ISCED 1 и ISCED 2 по страни

Тестове за други цели

Забележка: страните, показани в курсив, са в процес на пълно прилагане.

та година или за ориентиране в края на образователно ниво. В Люксембург и Холандия например се въвеждат национални тестове съответно през 1968 и 1970 г., които са основа за преминаването на учениците от началното в първия етап на средното образование. В Малта първият национален тест, известен като „годишни изпити“, е проведен през 1975 г. за определяне на преминаването на учениците в по-горен клас, както и насочването на учениците в основните предмети. В Исландия координирани на национално ниво изпити, които са заменили изпита за подбор през 1977 г., са въведени, за да се измерват постиженията на учениците на някои етапи от задължителното образование. В още по-близкото минало издаването на свидетелства, преминаването в по-горен клас или ориентирането продължават да бъдат основни цели на въвеждането на национални изпити в някои страни. В Полша изпитът в края на първата степен на средното образование, който е включен в системата за външно оценяване, е въведен през 2002 г. и има за цел да оцени учениците в края на тази образователна степен. В Германия национални тестове са въведени през 2005 г. за получаване на свидетелство и да допринесат за оценяването на учениците и преминаването им към следващо ниво на обучение.

Освен съществуването на национални тестове за вземане на решения за училищната кариера на учениците, развитието на равнище образователна система се придружава от появата и нарасналото използване на тестовете. В цяла Европа тенденцията към децентрализация и автономия на училищата след 80-те години се характеризира от общо пренасочване на образователните системи от нормативни регулаторни рамки към политически, които позволяват по-голямо демократично участие и свобода на училищата, но също така създават нови мерки за оценка на образователните резултати. Във Франция например първото национално оценяване е организирано през 1979 г. в рамките на модернизацията и демократизацията на системата на образованието като средство за измерване на постиженията на

учениците по отношение на очакваните цели на учебните програми и за очертаване на разликите в постиженията между училищата. В Унгария появата на демократична система на образование, съчетана с процеса на децентрализация, довежда до създаването на система за стандартизирано оценяване на училищата и техните резултати през 1986 г.

От 90-те години насам промените в полза на самостоятелността на училищата и децентрализацията са се увеличили многократно. Същевременно политическите рамки на въвеждането на национални тестове на учениците в Европа все повече се съсредоточават върху наблюдението от макро ниво на действия на микро ниво, т.е. върху систематичното използване на оценяването на учениците в училищата за мониторинг на образователната система като цяло. Във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия) законът от 1988 г. за образователната реформа (постановлението от 1989 г. за реформата в образованието в Северна Ирландия) дава несъмнено нарастваща автономия на всички училища, но също засилва централизирания контрол върху образователните програми, както и отчетността на училищата чрез национално оценяване на учениците. Всички тези мерки са предназначени за подобряване на училищните стандарти. Швеция преразглежда своята система за национално оценяване след реформите от 1991 г. в системата на управление на образованието, което довежда до промяна в разпределението на отговорностите между държавата и общините, както и преминаването от регулирана училищна система към управление на училището въз основа на резултатите. В Латвия и Полша реформите в управлението на училищата, които се характеризират с висока степен на автономия на училищата и учителите на местно ниво, довеждат до необходимостта от метод и средство на национално равнище за измерване на постиженията на училищата. Финландия също слага начало на процеса на децентрализация на управлението на образованието в началото на 90-те години и поставяйки

акцент върху местните отговорности, регламентира оценяването на образованието на базата на националното оценяване съгласно Закона за началното образование от 1998 г. Освен това националното оценяване на резултатите от обучението в страната е свързано с въпроса за регионалното равенство и съпоставимост. В Испания оценяването на образователната система е признато със закон от 1990 г. като определящ фактор за поддържане и подобряване на качеството на образованието. Национални тестове като средство за оценяване на националните общи цели, възложени на националната образователна система, започват да се въвеждат едва когато отговорностите за образованието са прехвърлени на автономните общности.

Ако по-рано общата тенденция е да се въведат национални тестове като част от нова политическа и административна структура, през настоящото десетилетие повечето страни започват да ги използват за наблюдение и подобряване на качеството на образование, но също и за повишаване на ефективността и ефикасността на своите образователни системи. Действително в някои държави националните тестове се използват за измерване на качеството на базата на образователни стандарти, които са разработени специално за тази цел. В Белгия (Фламандска общност) например след създаването на национална програма започва прилагането на тестове като система за измерване на постиженията спрямо целите на развитието. В Германия националните тестове се появяват след приемането през 2003 г. от Постоянната конференция на министрите на образованието и културните въпроси на мерки за развитие и осигуряване на качествено образование чрез задължителни стандарти, които са приложими за училищата във всички провинции.

Усилията за измерване и подобряване на качеството са допълнително мотивирани от резултатите от международни изследвания като PISA (Programme for International Student Assessment - Програма за международно оце-

няване на учениците), PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study - Програма за международни проучвания на уменията за четене) и TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study - Международни тенденции в математика и природните науки), които засилват дебата за образователните системи в Европа. В около една трета от европейските страни това предизвиква необходимост от повече информация за учебните програми и методи на преподаване. В Унгария и Австрия например резултатите от международните изследвания пораждат опасения за качеството на училищата и преподаването, което кара Австрия да въведе, а Унгария да въведе повторно националните тестове като начин за редовен и обективен мониторинг на уменията и способностите на учениците. В някои страни като Литва и Исландия целта за подобряване на качеството на образованието върви ръка за ръка с усилията за насърчаване на развитието на културата на самооценка. С други думи националните тестове са въведени с цел да служат като "огледало" на училищата и учителите, които да подобрят начина си на преподаване по собствена инициатива. Едновременно с това е налице по-широко използване на националните тестове с основна цел да подкрепят ученето на отделните ученици чрез определяне на образователните потребности и съответно приспособяване на преподаването. В Дания и Люксембург например този вид изпитване е добавен към националната система за оценяване с цел да се осъществи наблюдение на напредъка и постиженията на учениците, но и да се даде на учителите необходимата информация за по-ефективен отговор на потребностите на учениците и косвено да се подпомогнат училищата при подобряване на качеството на преподаване. В момента обща тенденция в националното оценяване свързва външното стандартизирано оценяване за наблюдение на образователната система и вътрешното оценяване или самооценяване, предприети от училищата. Целта е да се съчетават традиционните модели за мониторинг от типа „отгоре надолу“ с подходи от

типа „отдолу нагоре“ за оценка на учениците на ниво училище, за да се постигне по-ефективна преценка на качеството на образованието и съответно то да се подобри.

В заключение националното оценяване на учениците в Европа се разширява постепенно през последните години. В някои страни национални тестове са въведени относително рано, но особено след 1990 г. те започват широко да се разпространяват. В други страни националните тестове в момента са

все още в процес на въвеждане. Причините за въвеждането варират в зависимост от страната. През последните две десетилетия националните тестове все повече се въвеждат като естествен спътник на увеличащата се автономия на училищата, което води до необходимостта да се систематизират наблюдението и контролът на образователните системи и до усилия за подобряване на качеството на образованието. През последните години тези цели съвпадат.

ЦЕЛИ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ В ЕВРОПА

2.1. Цели на националните тестове

Основният критерий в проведеното проучване са декларираните от отделните страни основни цели на националните тестове, които поради голямото различие са обхванати в три категории. Тези три категории, от своя страна, са свързани с най-срещаните целеви групи от ученици, обхващащи или целия випуск, или представителни извадки - от началното или от първи етап на средното образование.

В **първата група** тестове се обобщават постиженията на учениците в края на определена образователна степен, като резултатите могат да имат значително влияние върху образователната кариера на оценяваните ученици. Резултатите от тестовете могат да са основа за изготвяне на свидетелства за завършено образование или да дават възможност за вземане на важни решения за диференциране на учениците, за тяхното преминаване в следващата образователна степен или за тяхното окончателно оценяване. Тези тестове са известни като обобщаващи тестове или тестове за „оценка на обучението“. В повече от половината изследвани страни основната цел на поне един национален тест е получаване на свидетелство. Люксембург, Малта, Холандия провеждат тестове, чиято основна цел е подбор или разпределение на учениците в различни учебни форми.

Тестовете, оказващи силно въздействие върху образователната кариера на учениците, са или задължителни за всички ученици, независимо от училището, което посещават, или са само за ученици от публичните училища. Дори ако тези тестове не са задължителни, както са National Qualifications Examination във Великобритания (Шотландия) или холандските CITO тество-

ве, то в действителност участие в тях вземат почти всички ученици.

По правило тези тестове се провеждат при завършване на първия етап на средното образование, което за повечето страни е и края на задължителното образование. Само в някои страни се провеждат тестове в началното образование, които дават по-точна представа за учениците. В Белгия (Френска общност) и Полша при завършване на началното образование се провеждат национални тестове, въз основа на които се изготвят свидетелствата за завършено образование. В Холандия CITO тестът в края на началното образование информира родителите при избор на най-подходяща форма на средно образование на тяхното дете. В Люксембург резултатите от тестовете в VI година на началното образование са един от критериите за ориентиране на ученика към общообразователно училище или средно професионално образование. В Малта проведените тест при завършване на началното образование се явява приеман изпит за лицей (Junior Lyceums).

Втората група национални тестове представляват стандартизирано оценяване, чиято основна цел е наблюдение и оценка на училищата и на образователната система като цяло. Повече от половината от изследваните страни провеждат такива тестове. Най-често целите на тези тестове са сравняване на резултатите между училищата, изготвяне на доклади за тях, както и оценяване на цялата образователна система. Резултатите от тестовете заедно с други параметри се използват като индикатори за качеството на преподаване и по-рядко за определяне на постиженията на преподавателските кадри. Те служат и като показател за въздействието на дадени поли-

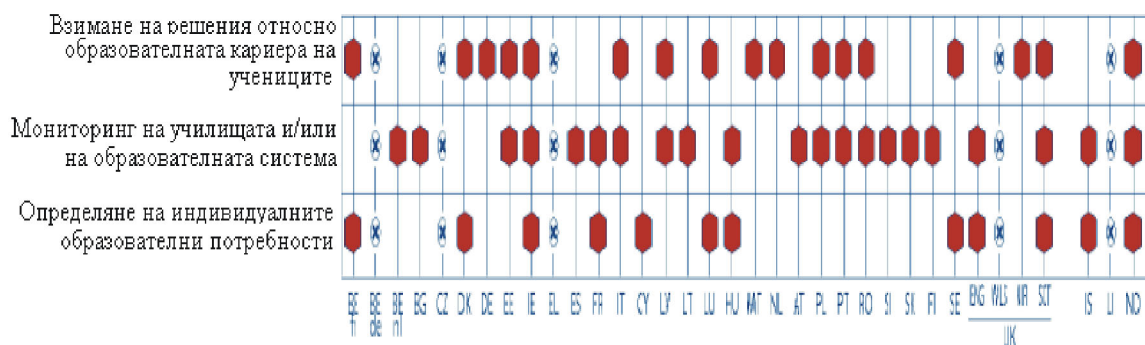
тики и процедури в образованието като цяло и за възможните подобрения в училище или образователната система. При описанието на целите на тестовете от тази категория някои страни отдават голямо значение на постиженията на отделните училища и оценяването на ефективността на предлаганото от тях обучение. Това е валидно за Литва, Унгария, Австрия и Великобритания (Англия). В други страни тестовете поставят акцент на образователната система, като почти не се вземат предвид постиженията на училищата. Резултатите от националните тестове се използват за мониторинг на системата в Белгия (Фламандска общност), Естония, Ирландия, Испания, Франция, Литва, Румъния, Финландия и Великобритания (Шотландия). Докато националните тестове за оценяване на училищата често са задължителни за всички ученици, то тестовете, насочени към системата като цяло, се вземат от представителна извадка.

Основната цел на **премата** категория тестове е подкрепа на образователните процеси чрез изясняване на специфичните образователни потребности на учениците и определяне на индивидуалните мерки и процедури на преподаване. Тази категория тестове се насочват главно към „оценяване на наученото“ и могат най-общо да се опишат като формиращо оценяване. Въпреки че отделните ученици гледат на тези тестове по-скоро като на игра, а не на тест, тези стан-

дартизирани тестове са основа за изготвяне на свидетелство за завършено образование и заедно с текущото оценяване от учителите са важни за подобряване на успеха и засилване на желанието за учене. Национални тестове за формиращо оценяване има в 12 страни или региона, а именно в Белгия¹, Дания, Ирландия, Франция, Кипър, Люксембург, Унгария, Швеция, Великобритания (Англия и Шотландия), Исландия и Норвегия. Такива тестове са или задължителни, както е в Унгария, Швеция, Норвегия, или незадължителни, както във Великобритания (Англия и Шотландия). От 2007 г. във Франция диагностичните оценявания в началното образование са доброволни, докато при започване на първия етап на средното образование те са задължителни.

Националните тестове от трите категории служат често за различни цели. Например в Естония, Ирландия, Италия, Литва, Полша и Португалия тестовете, предназначени за изготвяне на свидетелство за завършено образование, могат да се използват и за оценяване на образователната система. Други страни като България, Италия и Словения се стремят едни и същи национални тестове да се използват едновременно за оценяване на училищата и на образователната система като цяло. В Белгия, Австрия и Словения тестовете се използват за определяне на образователните потребности на учениците и оценяване на училищ-

Фиг. 2.1. Основни цели на националните стандартизирани тестове за ниво ISCED 1 и ISCED 2 през учебната 2008/2009 година по страни

⊗ Не се провеждат национални тестове

¹ Френска общност - за учебната 2009/2010 година обобщаващите тестове във II и V година на началното образование, както и във II година от средното образование са отменени.

ния успех.

Експерти предупреждават, че използването на един единствен тест за повече цели може да се окаже неподходящо, ако не се изисква една и съща информация във всички случаи.

Забележки:

Франция: При завършване на първия етап на средното образование по много предмети се полага писмен изпит със стандартизирани на национално ниво съдържания, които са основа за изготвяне на свидетелство за завършено образование. Въпреки че има национална методика за провеждането и оценяването на този изпит, той не се счита за национален стандартизиран тест, тъй като в практиката при поставянето на оценката и тълкуването на резултатите се използват различни процедури.

Полша и Исландия: При един или повече национални тестове се преследва решаването на две равностойни цели.

Пояснения:

Фигурата отразява само основната цел на отделните национални тестове. Страни, които провеждат повече тестове с различни цели, са поставени в повече от една категория.

2.2. Организация и характеристики на националните тестове

В тази част са изследвани условията за организиране на национални тестове по отношение на времето на провеждане, периодичността, целевата група, изпитните предмети, вида на инструментите на теста, използването на ИКТ и участието на ученици със СОП.

2.2.1. Честота и периодичност на про-

веждане на националните тестове

Между отделните държави съществуват значителни разлики както по отношение на честотата на участие на всеки отделен ученик в националните тестове, така и по отношение на определени випуски или учебни години. Някои от тези разлики биха могли да се свържат с националните приоритети в областта на образованието, докато други са аргументирани с различните организационни структури на европейските образователни системи. Що се отнася до последния фактор трябва да се отбележи, че някои страни предвиждат пълна часова заетост на задължителното образование в рамките на една единствена структура, докато други правят ясно разграничения между началното и първия етап на средното образование. Въпреки че в повечето страни всички ученици до завършване на първия етап на средното образование се обучават по една и съща програма, то в някои страни те трябва да изберат в началото или през тази образователна степен определено направление или курс на обучение. Задължителното образование в повечето страни продължава девет или десет учебни години², но в Белгия, Люксембург, Унгария, Холандия и Великобритания то е с две или три години повече до достигане на втория етап на средното образование (ISCED 3).

В отделните страни има значителна разлика по отношение на годините, през които се провеждат национални тестове, независимо от това дали всички ученици от даден випуск се подлагат на тест. В Дания, Малта и Великобритания (Шотландия) са разработени национални тестове за почти всяка година от задължителното образование. Със седем респективно шест национални теста Великобритания (Англия) и Франция се числят към страните с всеобхватни

² Поради различия между отделните държави в структурата на училищните системи например по отношение на възрастта, на която започва задължителното образование, за определянето на конкретни образователни фази в доклада на Eurodice се използва понятието „година“, с което се уточнява поредната година от началото на задължителното образование.

За улеснение на читателите в приложените към бюлетина таблици поредните години от началото на задължителното образование са изписани с римски цифри, за разлика от годините за възраст, за които са използвани арабски цифри.

национални тестове.

Обратно на тази практика, в някои страни тестове се провеждат през много по-малък брой учебни години. Към страните с по един национален тест в рамките на ISCED 1 и 2 се числят Белгия (Фламандска общност), Германия, Испания, Кипър, Холандия, Словакия и Великобритания (Северна Ирландия). В страните с един национален тест в рамките на задължителното образование той се провежда обикновено в последната година на началното или първия етап на средното образование.

В по-голямата част от останалите европейски страни национални тестове се провеждат в две или три определени години от задължително образование. Този подход може да се разглежда като доминиращ в Евро-

па (фиг. 2.2).

Сред политици и други експерти в областта на образованието се води дебат относно ползите и възможните отрицателни въздействия на по-честите тестове. В центъра на дискусията е необходимостта от намиране на баланс между легитимната цел за оценяване на успеха на учениците и натовареността от тези тестове за ученици и учители, като се намалява времето на ефективно преподаване и се стига до свърхнатоварване или стрес. Сертифицирани специалисти и преподаватели от Малта, Холандия, Словения и Великобритания потвърждават, че някои тестове, особено тези, които са от съществено значение за учениците, са свързани с прекомерен стрес, което може да демотибира ученика.

Фиг. 2.2. Брой и вид на националните тестове и учебната година, през която са проведени, ниво ISCED 1 и ISCED 2, 2008-2009 учебна година

Страна	ЗТ	ТИ	НТ	Брой тестове и година на провеждане	Страна	ЗТ	ТИ	НТ	Брой тестове и година на провеждане
Белгия (Френска общност)	1			VI година	Унгария	3			IV, VI и VIII година
Белгия (Немска общност)				VI –VIII година	Малта	8		2	IV,V I VI година VI година на началното образование годината на завършване на средното образование
Белгия (Фламандска общност)					Холандия			1	годината на завършване на началното образование
България				IV, V, VI година	Австралия		2		IV и VIII година
Чехия					Полша	2			VI година на началното образование III година на първия етап на средното образование
Дания	$\frac{10}{1}$			между II и VIII година IX година	Португалия	3			IV, VI и IX година
Германия	1			IX година	Румъния	$\frac{2}{2}$	1		IV година VII и VIII година
Естония	$\frac{1}{1}$	2		III и VI година IX година	Словения	$\frac{1}{1}$		1	VI година IX година
Ирландия	3			края на 1 клас/ началото на II клас; края на IV - началото на V клас; III година на средното образование II и VI клас	Словакия	1			IX година

Гърция					Финландия		2		VI и IX година
Испания		1		IV година на началното образование	Швеция	3			III, V, IX година
Франция		4		два теста в края на началното и два в края на задълж. училищно образование	Великобритания-Англия	2	5		II и VI година III, IV, V, VII и VIII год.
	1		1	III година, позната като "CE2" първа степен на средно образование	Великобритания - Уелс				
Италия		3		2 теста в V година на началното образование и 1 тест в I година на първия етап на средното образование	Великобритания - Северна Ирландия		1		VI година
	1			III година на първия етап на средното образование	Великобритания - Шотландия		4	6	5 теста на Националната банка за 5-14-годишни и 1 тест за IV година на средното образование
									III, V и VII година на началното образование; II година на средното образование.
Кипър	1			VI година	Исландия		2		IV и VII година
Литва	3			III, VI и IX година	Лихтенщайн				
Латвия		2		годишно в IV и VIII година или в VI или X година					
			1	X година					
Люксембург	3			III и VI година на началното образование и V година на средното образование	Норвегия	4			II, V, VIII и X година

ЗТ – задължителни тестове; **ТИ** - тестове на извадка; **НТ** - незадължителни тестове

Забележки:

Белгия (Френска общност): За учебната 2009-2010 година задължителните тестове във II и V година на началното образование и през II година на средното образование са отменени.

Ирландия: Тестове се провеждат на всеки пет години. Последният тест на извадка от ученици е проведен през учебната 2008-2009 година.

Испания: За първи път през учебната 2008-2009 година се провежда тест през IV година на началното образование. Вторият тест за II година от първия етап на средното образование се провежда за първи път през учебната 2009-2010 година. Тези два теста се провеждат на всеки три години. Всички автономни области провеждат задължителните тестове през едни и същи години за всички ученици от даден випуск.

телните тестове през едни и същи години за всички ученици от даден випуск.

Литва: Тестове на извадки от ученици се провеждат в нечетните календарни години в IV и VIII година, а в четни календарни години в VI и X година.

Холандия: участието в теста е по преценка на училището или на ресорните органи в образованието, но на практика почти всички ученици участват в него.

Финландия: В повечето случаи всяка година се провеждат един или два теста на извадки. По принцип тестовете се провеждат в VI и IX година или в други запланувани години.

Великобритания (Англия): тестовете в подкрепа на учителите в края на II година не са предмет на отделните доклади. Незадължителни тестове се провеждат в много

училища, но това не е законово изискване.

Великобритания (Северна Ирландия):

Последните централно организирани тестове за прием в започващата през септември 2009 г. учебна година са проведени през ноември 2008 г.

Великобритания (Шотландия): По време на IX години в училище и в зависимост от напредъка по даден предмет, повечето ученици от 5- до 14-годишна възраст завършват с пет теста за оценка от Националната банка. Тези тестове и националните изпити в IV година на средното образование обикновено са по избор, но почти всички ученици участват в тях.

Исландия: Изпитите на национално ниво в X година са възстановени през учебната 2009-2010 година.

Пояснения:

Задължителни са тестовете, които се полагат от всички ученици, независимо от вида на училището, или само от учениците в публичните училища.

Участието в незадължителните тестове е по преценка на училището или на отделния ученик.

В много малко страни тестове се провеждат още в първи клас. Това се прави предимно за определяне на индивидуалните потребности от обучение. Шотландската National Assessment Bank например разполага с тестове за I учебна година за деца на 5-годишна възраст, но като правило първите тестове се провеждат през II или III година. В Ирландия учениците полагат тест на национално ниво в края на I клас (на възраст 6-7 години) или в началото на II клас (на възраст 7-8 години) за определяне на техните индивидуални образователни потребности. В рамките на Националното оценяване на компетенциите по четене на английски език (NAER) се подлагат на тест представителни извадки от ученици от II клас. Тестовете в Белгия (Френска общност), Дания, Италия, Великобритания и Норвегия започват през II учебна година, като само последните две страни преследват цели, различни от оп-

ределяне на индивидуалните образователни потребности.

В много европейски страни стандартизираните тестове на национално ниво се провеждат за първи път в IV година (България, Испания, Литва, Унгария, Малта, Австрия, Португалия, Румъния и Исландия) или в годината, съответстваща на края на началното образование (Белгия – Френска общност, Холандия, Полша и Словения). И в двата случая учениците се тестват на възраст между 10 и 12 години. Тези тестове служат за оценяване и само в Малта и Холандия имат силно въздействие за бъдещото училищно образование. Националните органи по образованието планират в повечето случаи тестовете да се провеждат към края на учебната година. Изключение правят СИТО тестове в Холандия, които се провеждат през февруари, и "оценяването на основните компетенции" по френски и математика, което се провежда през март във Франция. Поради специфичните си функции, целящи получаване на информация за последващи действия, някои тестове за определяне на потребностите за обучение се провеждат в началото или в средата на учебната година. Така е в Белгия (Френска общност), Франция, Люксембург и Исландия.

В някои случаи датата за провеждане на тестовете не се определя централно и те се провеждат по преценка на училищните власти или учителите. Това се отнася за теста през II година (последната година на key stage 1) във Великобритания (Англия) както и за „Националното оценяване 5-14“ във Великобритания (Шотландия). Тестовете на Шотландската банка за оценяване се провеждат през май и юни.

2.2.2. Изпитни предмети

Националните тестове се основават на учебната програма и са свързани с национални образователни стандарти по определени предмети. Във Великобритания (Англия) например тестовете за Националния учебен план целят да оценят успеха на учениците по отношение на предписаните съдържания на предметите от националната програма.

Така е и в Португалия, където националните тестове служат за оценка и контрол на изпълнението на предписания учебен план. В Белгия (Фламандска общност) предмет на тестовете са предвидените в учебния план постижения и цели за реализация. В Австрия и Румъния националните тестове са тясно свързани с образователните стандарти по изпитните предмети. Тестът за завършване на първия етап на средното образование в Германия в края на IX и X година е въз основа на учебния план на съответната провинция и на договорените на федерално ниво национални образователни стандарти.

През последните десет години фокусът в националните планове постепенно се измества от знания по предмета към постигане на компетенции. Тази тенденция е най-добре изразена в националните тестове в Испания и Унгария. При националното оценяване на основните компетенции в Унгария тестът е насочен не към познанията по съответния предмет, а към това дали учениците могат да приложат своите знания и умения по четене и математика в реалния живот (VI и VIII година). Испания е въвела понятието „компетенции“ и в националните тестове, където няма строго разделение на предметите, а се дава акцент на използването на знанията.

На европейско ниво в препоръката на Европейския парламент и на Съвета „Ключови компетенции за учене през целия живот“ са определени осем компетенции, всяка от които представлява комбинация от необходими знания, умения и нагласи в обществото на знанието. От тези осем компетенции само три могат пряко да се свържат с определени предмети, а именно компетенциите по майчин език, чуждоезиковите компетенции и математическите и основните научно-технически компетенции. Това са три умения, които най-често са обект на националните тестове. В много европейски страни останалите ключови компетенции като „да се научим да учим“, социалните и гражданските компетенции, които са свързани с повече от един предмет, не се оценяват. Изследването на предметите, залегнали в национални-

те тестове, показва, че като цяло в началното образование се провеждат изпити само по няколко от изучаваните предмети, като се дава акцент на езика на преподаване (писане и четене) и математика. Не е изненадващо, че повечето тестове, които са основа за изготвяне на дипломи за завършен първи етап на средното образование, обхващат по-голям брой предмети.

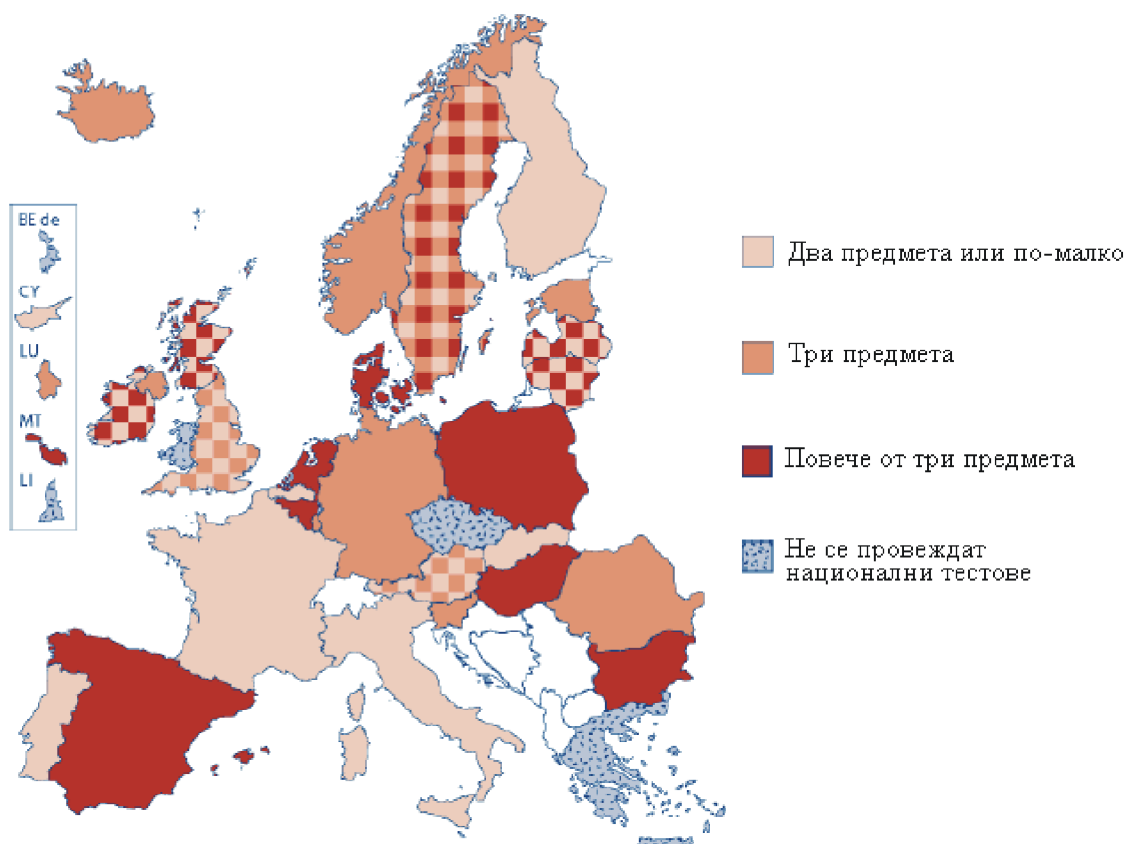
Наблюдават се два общи модела. Някои страни ограничават националните тестове върху два или три предмета, а други провеждат изпити върху по-широк обхват от учебния план. В някои страни всяка година са включени едни и същи предмети, а в други има ротационна последователност на предметите или комбинация от задължителни и избираеми дисциплини.

В първата група страни влизат Италия, Кипър, Португалия и Словакия, които разглеждат два основни предмета - езика на преподаване и математика. В допълнение към тези два предмета в Германия, Австрия, Словения (тест в VI година), Исландия и Норвегия се тества чужд език. В тестовете на Люксембург се тестват двата официални езика, немски и френски, както и математика. В Италия от учебната 2010-2011 година ще се тестват предметите естествени науки и английски език като чужд език.

Страните от втората група изпитват учениците в по-широк спектър от предмети или като тестват всяка година едни и същи предмети, или като организират ротация на предмети в някои тестове. В много редки случаи учениците се тестват по всички предмети от учебната програма - такива тестове обикновено се провеждат в края на задължителното образование. Малта и Дания, които с помощта на стандартизирани инструменти тестват учениците си по-често от другите страни, провеждат изпити върху по-широк спектър от предмети.

Учениците в Малта завършат основното си образование с до четири теста, които покриват пет предмета, т.е. двата официални езика малтийски и английски, математика, религия и социални науки. В петте

Фиг. 2.3. Брой на изпитните предмети в националните тестове за ниво ISCED 1 и ISCED 2 през учебната 2008-2009 година

Забележка:

Латвия и Словакия: Учениците в образователните програми за малцинствата се изпитват на официалния език.

Пояснение:

На фиг. 2.3 е даден броят на изпитните предмети в определена учебна година. Когато този брой се променя в зависимост от тестовете или учебните години, страните са показани в няколко категории. В някои страни броят на предметите за определени тестове може да се променя през годините, тъй като отделни предмети се тестват на ротационен принцип.

“годишни изпита”, които се полагат в средното образование, учениците се изпитват по десет предмета, между които малтийски, английски, математика, религия, социални, природни науки, както и редица задължителни и избираеми предмета в областта на изкуствата, науката, езиците и хуманитарните науки.

Подобно е положението и в Дания, където учениците от II учебна година до края на задължителното образование трябва да положат между 10 и 36 теста по предметите датски, математика, английски език, биология, физика/химия и география. В определе-

ни години тестовете по тези дисциплини са задължителни. В допълнение се провеждат тестове по датски език като втори език.

Обратно на тази практика, в Ирландия се провеждат твърде много национални тестове - на всеки пет години се провеждат национални тестове върху представителни извадки и годишни стандартизирани тестове на национално ниво за ISCED1 за тестване на компетенциите по четене на английски и математика. За Junior сертификат в края на III година учениците полагат тест по основните задължителни предмети: ирландс-

ки, английски, математика, гражданско и политическо образование (гражданско, социално и политическо образование, CSPE). В допълнение за тестовете се предлагат други 20 предмета като избираеми. Повечето ученици се изпитват с тези тестове по девет или десет предмета.

Тестовете в края на първия етап на средното образование, въз основа на които се изготвя дипломата за завършване, обхващат широк кръг от предмети, които на национално ниво не се тестват през предходните години. Това се отнася предимно до националните изпити в Латвия и Националните квалификации във Великобритания (Шотландия). Същата обща тенденция се наблюдава в Малта и Дания, където зрелостните изпити за средно образование например за Folkeskole обхващат по-широка гама от предмети, отколкото тестове от предходните години.

При тестовете за оценяване и формиращите тестове в повечето страни изпитните предмети са на ротационен принцип, за да се покриват повече предмети, без да се повишава натоварването на учениците и учителите.

При тестовете за оценяване в Белгия (Фламандска общност) се тестват представителни извадки от учениците в VI и VIII година само по един предмет, който министерството избира всяка година от определена група предмети, включващи математика, холандски, френски като чужд език, както и „Околен свят - време, пространство, общество и информационни източници“. През учебната 2008-2009 година учениците от VI и VIII година се тестват по математика.

При тестовете за оценяване във Финландия извадки от учениците се тестват само по един предмет, който е или майчин език, или математика, а по-рядко трети предмет или една от групата предмети, съответстваща на националните приоритети. През 2008-2009 учебна година учениците от VI година се изпитват по математика, а в IX година по шведски език като втори чужд език и като майчин.

При формиращото външно оценяване на

успеха на учениците в Белгия (Френска общност) предметите се редуват последователно на три години. През 2008-2009 учебна година например учениците от три различни години се изпитват по природни науки, история и география (тестовете са отложени за 2009-2010); през учебната 2009-2010 година учениците се тестват по четене, писане и чужди езици (чуждите езици са тествани само в VI година на началното образование); през учебната 2010-2011 година математика и чужди езици (чужди езици се изпитват само през II година на средното образование). В Испания целта на общото диагностично оценяване е на определени интервали да се оценят осем ключови компетенции. През учебната 2008-2009 година в IV година на началното образование се оценяват езиковите комуникативни умения, математическата компетентност, компетентността за знания и взаимодействие с физическата среда и социалните и гражданските компетенции. През учебната 2009-2010 година същите компетенции се тестват във II година на средното образование. Плановете за оставащите години на този цикъл се определят от Управителния съвет на Националния институт по оценяване. Автономните области провеждат диагностични тестове за оценяване по свое виждане и изготвят график за тестване на осемте ключови компетенции. Повечето автономни области оценяват всяка година езиковите комуникативни умения и математическите компетенции. Понякога всички ключови умения се тестват в една и съща година.

Във Франция предметите от националните тестове за оценяване при завършване както на началното, така и на средното образование се редуват на петгодишен цикъл. Тези цикли включва всички дисциплини с изключение на спорт и изкуство. В първата година от цикъла учениците се изпитват по френски език, във втората година по чужд език (английски, немски и испански), в третата година по гражданско и обществено образование, в четвъртата година по биология / геология, физика и химия, а в петата година по математика. През учебна 2008-2009

година в края на началното и първия етап на средното образование учениците са изпитвани по френски език.

В повечето държави понякога всяка година се променя един от тестваните предмети. В Естония в рамките на стандартизираните тестове от извадка на учениците в VI година, учениците се изпитват по естонски или руски, както и по майчин език, математика и един променящ се всяка година предмет, който се избира и обявява от Министерството на образованието и науката един месец преди теста. В Словения също в националния тест в края на III година на единната структура се определя успехът по предметите словенски (или италиански или унгарски в регионите с етнически смесена структура на населението) и математика, както и по един трети предмет, който се избира ежегодно от министъра на образованието измежду следните предмети: чужд език (английски или немски), биология, химия, физика, техника, география, история, гражданско образование, родинознание, етика, музика, изобразително изкуство и спорт.

Дания, Естония и Холандия залагат на комбинация от задължителни и незадължителни предмети. В Холандия например CITO тестовете обхващат три задължителни и един незадължителен предмет. Ирландският тест за Junior сертификат покрива редом с трите задължителни предмета други предмети, които по правило са избираеми, при което според вида на училището е възможно някои от тях да са задължителни. Естонският тест в края на задължителното образование обхваща общо три предмета. Два от централно определените предмети са задължителни: единият е естонски език и литература за училища с език на преподаване естонски. Естонски като втори език е за училища с преподаване на руски и другият предмет е математика. Третият се избира от учениците от списъка с избираеми предмети.

Въпреки че най-често се провеждат изпити по езика на преподаване и математика, следвани от един или повече чужди езици, природни науки, в някои страни се предвиж-

дат тестове за определяне на интердисциплинарните компетенции. Така например Шотландското изследване на постиженията (SSA) и Шотландските национални квалификации са предметно базирани, но те разглеждат и някои аспекти от ключови умения като разрешаване на проблем, работа в екип и ИКТ. От 2009 г. до 2011 г. в рамките на финландското "национално оценяване на резултатите от обучението" се тестват постиженията в интердисциплинарни области, които се преподават в основното образование, включително такива като личностно развитие, културна идентичност и межкултурни умения, медийни умения и комуникация, участие в обществен живот и предприемачество, екологична отговорност, благоденствие и устойчиво развитие, сигурност и транспорт, технологии и човек. Тестовете в Белгия (Фламандска общност) през 2009-2010 и 2010-2011 учебна година обхващат респективно предметите „Екологичното образование - време, пространство, общество и информационни източници“ и „Събиране и обработка на информация“.

В Полша тестът в края на началното образование изцяло се основава на теми от интердисциплинарния материал. Оценяват се постиженията в областта на четенето, писането, логическото мислене, използването на информацията и практическото приложение на знанията. Втори тест в края на първия етап на средното образование включва три отделни части, а именно хуманитарни науки, математика и природни науки, както и съвременен чужд език, при което първите две са също интердисциплинарни.

2.2.3. Изпитни въпроси

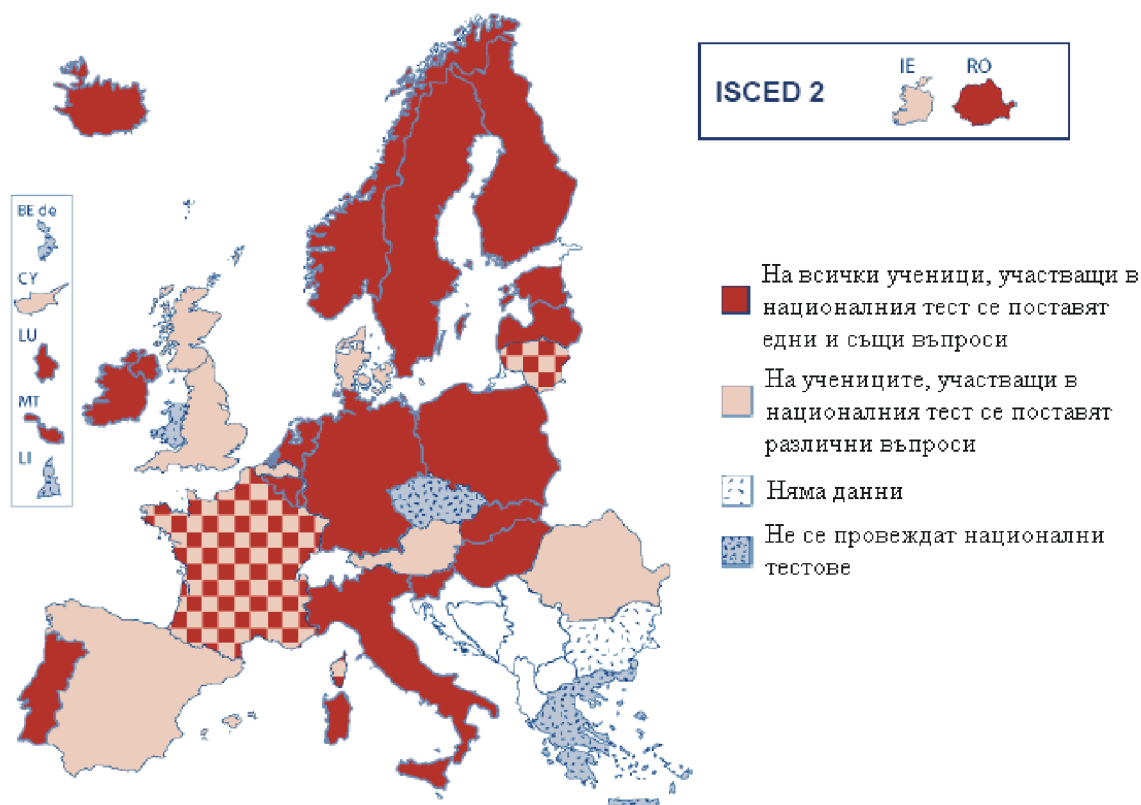
В по-голямата част от страните националните тестове обхващат комбинация от въпроси и задачи, които, от една страна, са свързани с отделните предмети, а от друга страна, са насочени към определени умения на учениците. Те предпочитат в повечето случаи, според предмета и учебна година, комбинация от задачи с избор на отговор, кратки отговори, есета, и отворени въпроси. В Холандия CITO тестът, както и някои от

местовете в Италия и Франция включват задачи с избор на отговор. Този тип въпроси преобладават също в България и Норвегия. Тестовете са обикновено тестове на хартия и молив, но понякога се провеждат устно. В някои страни като Белгия (Фламандска общност), Дания, Франция и Латвия се поставят и практически задачи. В 13 страни или региони тестовите въпроси се допълват от въпросници за училищните ръководители, учители, родители и/или ученици: Белгия (Френска и Фламандската общност), Естония (само за преподаватели), Ирландия, Испания, Франция, Литва, Унгария, Австрия, Румъния, Финландия, Великобритания (Шотландия) и Исландия. Тази практика се използва обикновено при тестовете за оценяване. Събраните данни обхващат социално-икономическия статут на учениците, мотивацията им, мерките за насърчаване или училищния климат. Въпросите към учителите разглеждат теми като преподавателски опит,

професионално развитие и методика на преподаване. Въз основа на събраната информация могат да се правят анализи на резултатите и да се идентифицира връзката между училищата, преподавателите и учениците, както и въздействието им върху успеха на учениците.

Във Финландия във въпросник за училищни ръководители и преподаватели се пита косвено за училищата и организацията на учебния процес. Има и друг въпросник, който се попълва от учениците и засяга отношението им към тествания предмет и възприемането на неговата полезност и степента на трудност. Унгарското национално оценяване на основните компетенции включва и въпросник на учениците, който не е задължителен. Той се попълва преди теста общо от родители и ученици и служи за получаване на важна информация за учениците и оценка на социалния, икономическия и културния статут на учениците и техните семейства.

Фиг.2.4. Стандартизиране на изпитните въпроси – ISCED1 и ISCED 2, 2008-2009 учебна година

Забележка:

Франция: На всички ученици, които участват в "системата за диагностични оценки," и "оценка на основни умения", се поставят едни и същи въпроси. В цикъла за балансирано оценяване въпросите в края на началното и на средното образование са диференцирани, съгласно теорията за изготвяне на тестове.

Литва: В теста на национални изследвания на постиженията на учениците се поставят различни въпроси, докато при тестовете за постиженията за основното образование всички ученици отговарят на едни и същи въпроси.

Великобритания (Северна Ирландия): Всички ученици попълват един и същи тест за преминаване към по-горен етап. Последният централно организиран тест за подбор на ученици за средното образование за учебната 2009-2010 година се провежда през 2008 г.

В по-голямата част от страните всички ученици, участващи в даден тест, отговарят на едни и същи въпроси. В Ирландия, Франция, Литва и Румъния това се отнася само за някои национални тестове, докато при други тестове могат да бъдат задавани различни въпроси. Във втората група страни във всеки тест има диференциране на въпросите, така че не всички ученици отговарят на едни и същи въпроси. Причините за това са свързани с усилието да се спазват индивидуални образователни различия и потребности на учениците предвид методиката за анализ и оценяване на теста и желанието да се предотвратят опити за измама от страна на учениците или преподавателите. В четири страни въпросите са различни, за да се адаптират тестовете към индивидуалните образователни нива и потребности. В Дания например националните тестове с помощта на ИКТ се адаптират към индивидуалните нива на участващите ученици. Всеки ученик получава персонален тест според нивото на неговите постижения. В Ирландия в изпита за Junior сертификат (ISCED 2) на учениците се предлага тест с различна степен на трудност (висока, средна и обикновено ниво). В рамките на теста учениците могат да изберат въпросите. В доброволното оценяване в националната учебна програма на 14-годишните ученици (ключова степен 3) във Великобритания (Англия) са предвидени четири нива по математика, всяко от които оценява нива на постижения. Учителите преценяват коя от степените най-пълно отговаря на уменията на детето. В областта на естествените нау-

ки има два отделни етапа, всеки от които е с различни нива на оценяване. При теста по математика се търсят нивата, които да отговарят на уменията на детето.

Във Великобритания (Шотландия) тест за 5-14-годишните включва тестове на различни нива (от А до F по отношение на определени резултати от постиженията на повечето ученици на различни образователни степени). Допълнително към различните тестове/въпросници за различни нива Националната банка съдържа голям брой еквивалентни за дадено ниво тестове, които учителите свалят, така че учениците от различни училища, изпитвани за едно и също ниво, не са принудени да отговарят на едни и същи въпроси. Така се намалява възможността за изтичане на информация - учениците от едно училище да информират свои връстници от друго училище.

В други случаи поради методически съображения въпросите в националните тестове варират. В Белгия (Фламандска общност) и Франция (в цикъла на оценявания в края на началното и първия етап на средното образование) съгласно използваните статистически методи не трябва всички ученици да отговарят на едни и същи въпроси. С метода на матрична извадка при националното оценяване в Испания се прави същото - всички ученици отговарят както на общи за всички, така и на различни въпроси. Във Великобритания (Шотландия) учениците от националната извадка за Национално оценяване и Шотландско проучване на постиженията не трябва да решават всич-

ки задачи. Разпределението на въпросите се прави така, че статистически задоволително да бъдат обхванати редица знания и умения без претоварване и стрес за отделния ученик. Същото е валидно за Литва, където в теста за национално изследване на постиженията не всички ученици отговарят на едни и същи въпроси. Въпросите в определена предметна област са с една и съща степен на трудност. В Румъния при националните оценявания на ротационен принцип (IV година на ISCED1) не всички ученици, които попълват един и същи тест, трябва да отговорят на едни и същи въпроси.

2.2.4. Използване на ИКТ в националните тестове

За различни цели в националните проучвания може да се използват ИКТ, включително и персонални компютри, специален софтуер или Интернет. ИКТ могат да подкрепят учителите в провеждането на тестовете или да подпомогнат учениците, като въпросите от тестовете се адаптират към техните образователни потребности. Възможно е закодиране на отговорите, за да може по-бързо да се оценят тестовете. В европейските страни ИКТ се използват в различни фази от националните тестове. В някои страни ИКТ се използват в рамките на самия тест. Например показването на теста на екрана, поставянето на оценки на теста, докато в други се използват само за поставяне на оценка.

Страните от първата група, които организират компютърни тестове и използват ИКТ при провеждане на тестове, могат да се разделят на страни като Холандия и Норвегия, които използват традиционни форми за компютърни тестове, и на страни като Дания, които използват иновативни форми за работа с компютър. В Холандия, редом с печатната версия на „тестове за завършване на началното образование“, има и две цифрови версии „цифров тест за завършване, тест за степен и тест за степен плюс. Тези цифрови тестове се попълват на компютър или в интернет и имат същите компоненти и въпроси като писме-

ния тест. Училищата имат възможност да решат дали да правят цифровия тест. Това особено има смисъл при пропускане на редовния тест или при повторението му. Тестът за степен и тестът за степен плюс съдържат подробен раздел за четене на специализирани текстове, както и допълнителни въпроси за правопис и са предвидени за ученици със значителни затруднения в ученето. В Норвегия учениците също отговарят на въпросите от теста на компютъра, което позволява поставянето на оценката и изготвянето на отчетите да става автоматично. За разлика от Холандия учениците в Норвегия могат да използват компютри не само за националните писмени изпити, но и за устните по време на подготовката или представянето си.

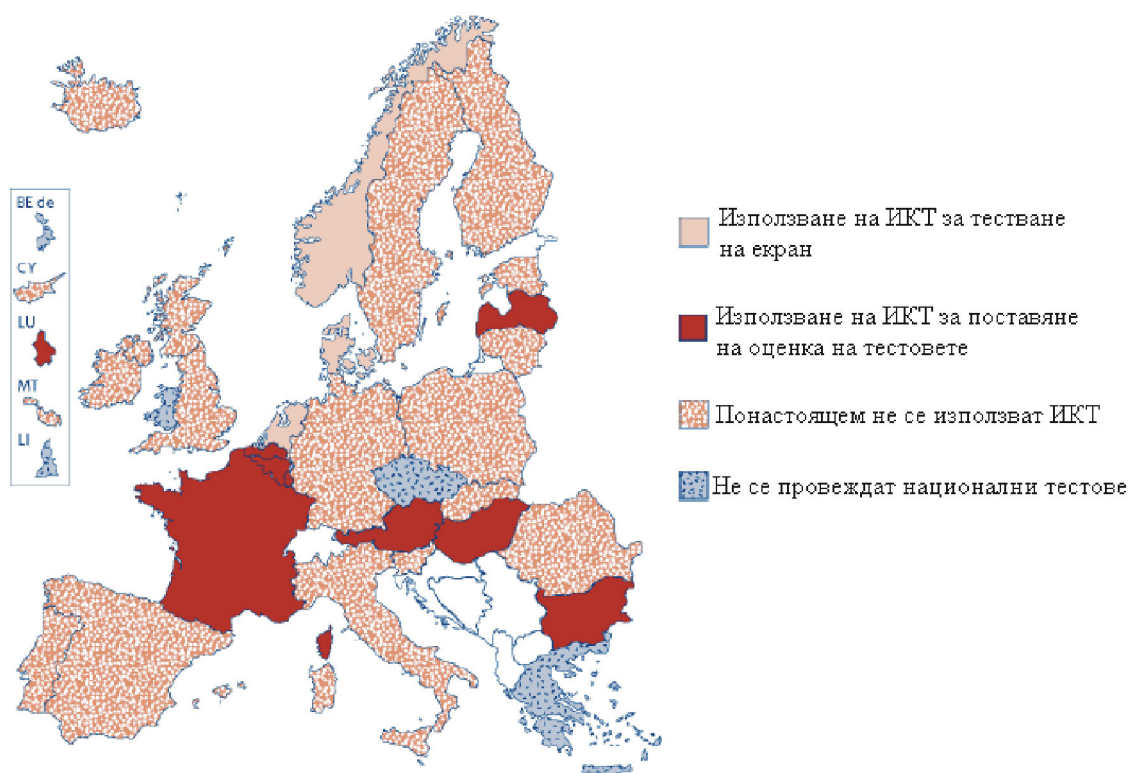
При националните тестове в Дания учениците използват компютъра за отговор на въпроси, до които се достига през уеб страница. Резултатите и докладите за преподавателите и родителите се изготвят автоматично. Системата за тестове на компютърния екран в Дания е известна като „адаптивно компютърно тестване“. Това означава, че тестът е приспособен към нивото на индивидуалните способности на ученика. След правилен отговор, на ученика се задава по-труден въпрос, или обратното. Тестовете са по-ефективни, тъй като съответстват на уменията на ученика. Технологичните изисквания към такива тестове са големи по отношение на капацитета и стабилността на системата.

При използване на ИКТ в националните тестове могат да се появят известни трудности. Например проблеми, свързани с Интернет, които могат да забавят онлайн тестовете, или други технически трудности, свързани с компютъра или софтуера. Доста страни се опират на ИКТ при поставяне на оценки на тестовете. Това се отнася за Белгия (Френска и Фламандска общност), Франция, Латвия, Люксембург и Австрия. За оценяване се използват приложения на компютърната решетъчна корекция и други форми на EDV кодиране, които облекчават пресмятането на резултатите на отделни-

те ученици, на цели класове, на отделни въпроси или на целия тест. От 2009 г. във Франция във фазата на тестване се използват ИКТ. В България ИКТ се използват за определяне на оценката от тестовете и обработката на резултатите. В Унгария на националните тестове на основните компетенции се извършва централизирано анализ

с помощта на ИКТ, а представянето на резултатите за училищата се извършва посредством специален софтуер. Този софтуер е изготвен от отдела за оценяване на Министерството на образованието и позволява на училищата да направят и сами по-нататъшни анализи.

Фиг. 2.5. Използване на ИКТ в националните тестове на ниво ISCED 1 и ISCED 2, 2008-2009 учебна година

Забележка:

Белгия (Фламандска общност): ИКТ са използвани еднократно през 2007 г. при провеждане на теста за разбиране на устна реч на френски език.

Франция: От 2009 г. ИКТ се използват във фазата на тестване.

Малта: Понастоящем ИКТ се използват изключително в ИКТ изпитите при годишните изпити в средното образование.

Словакия: През учебната 2007-2008 година онлайн е проведена експериментално първата част от теста по словашки език и литература.

Великобритания: Понастоящем ИКТ се използват за онлайн избор на тестове. Задачите на Националната банка за 5-14-годишни се свалят от сървъра на Learning and teaching Scotland, копират се и се отпечатват. При Националните квалификационни изпити Шотландското министерство на образованието експериментално извършва онлайн оценяване по някои предмети.

Исландия: През 2009 и 2010 г. стъпаловидно се въвеждат тестове на компютър.

В повече от половината изследвани страни ИКТ не се използват в националните тестове, в някои от тях се предвижда, а в други се изпробва въвеждането им. Според проучвания в Естония се предвижда през 2012 г. въвеждане на онлайн тестове и оценяване на писмените изпити с помощта на ИКТ при завършване на задължителното образование.

През учебната 2007-2008 година в Словакия компютърно се провежда първата част на теста по словашки език и литература. През 2007 г. в Португалия се изготвя план за въвеждане на проект за електронно оценяване. Този проект предвижда въвеждането на национални тестове в електронен формат с цел насърчаване на използването на ИКТ в образователния сектор. В Исландия Институтът за проучвания в образованието работи за създаване на персонализирани изпити в електронна форма. През 2009 или 2010 г. за учениците от X учебна година е предвидено въвеждането на допълнителна фаза на компютърно тестване на националните изпити, като по-голяма част от тях се провеждат на хартия и с молив. Така стъпаловидно ще се разширят изпитите с използването на компютри и ще се намали броят на тестовете с молив и хартия. За периода 2010-2013 г. в Румъния е запланирано въвеждането на ИКТ в националните тестове като част от мащабен пилотен проект. В Полша използването на ИКТ за поставяне на оценки на писмените изпити трябва да се въведе между 2013 и 2015 г.

2.2.5. Участие на ученици със СОП

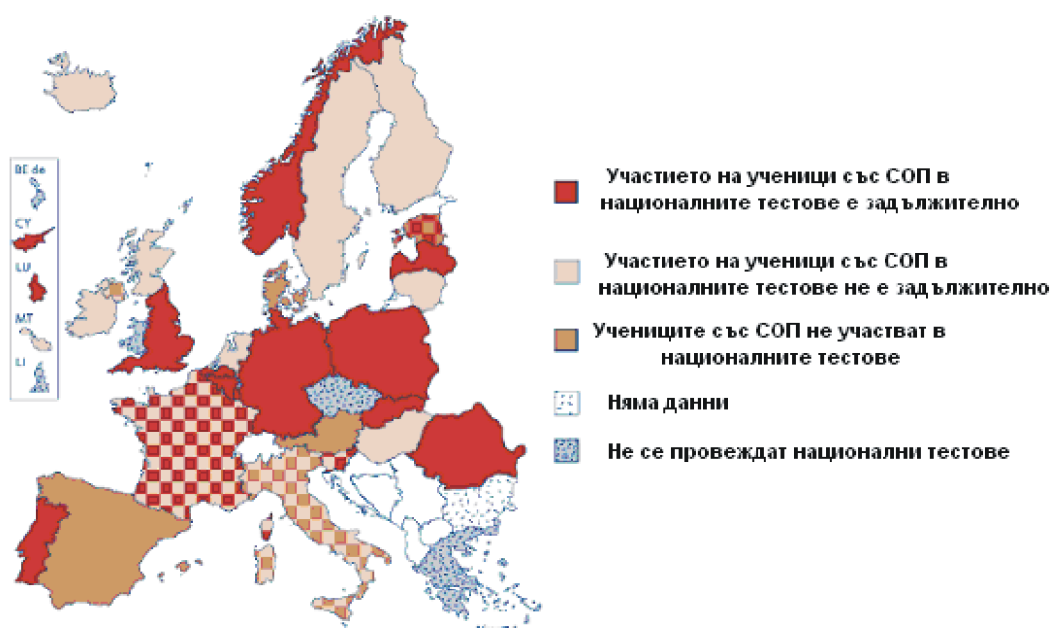
Учениците със СОП представляват разнородна група, която участва в европейския процес по провеждане на тестове, организирани в отделните страни по различен начин. Съгласно дефиницията на Международната класификация ISCED с понятието "специална педагогика" се обозначава образованието и подпомагането на деца с увреждания или други затруднения в обучението, както и деца, които могат да се провалят в ученето по различни причини. В отделните страни понятието "СОП" е дефинирано по различен на-

чин, като се прави разлика между двете групи ученици, нуждаещи се от подпомагане. Освен това обучението на ученици със СОП се осъществява в отделните страни по два начина – в специални училища или в рамките на масовата училищна система. Допълнителното подпомагане на тези ученици зависи от училищната организация, обучението и учебните програми, както и от оценяването им чрез тестове. Различават се три групи държави според това дали участието на учениците със СОП в националните тестове е задължително, доброволно или въобще не се прилага. В първата група тестовете са задължителни за всички ученици, т.е. децата със СОП участват в тях наравно с всички останали. Повечето държави от тази група ограничават задължителното участие в тестовете само за учениците, посещаващи масово училище. В голяма част от страните специалните училища за деца със СОП не участват в националните тестове или ако участват – за тях то не е задължително. В тази група са представени и страни, в които системата на тестовете е променена така, че те да са задължителни и за учениците със СОП. Във Франция, където всички ученици са задължени да участват в "Системата за диагностично оценяване", тестовете се приспособяват към децата със СОП. Така например учениците със зрителни увреждания попълват тестове на Брайлова азбука или с много увеличен шрифт, а на учениците с физически увреждания се предоставят подходящи материали. В Естония и Полша са разработени материали, приспособени специално за ученици с различни увреждания (например за незрящи, глухи, глухоними или др.). В Латвия съществува Център за разработване на учебни програми и изпити, който се занимава специално с осигуряването на подходящи условия за участието на учениците със СОП в националните тестове. Например тези ученици разполагат с повече време за работа по теста, могат да почиват по-често и да ползват различни мощни материали (лупи, листовки с указания и др.). Учителите имат право да поясняват на тези ученици евентуални неясноти в

задачите, да им ги описват на жестомимичен език или да им повтарят многократно условията на теста. В Словения е задължително участието на учениците със СОП в националните тестове през IX година на обучението. Там тестовете се приспособяват към индивидуалните потребности на децата като например на незрящите се предоставят материали със силно увеличени букви, електронни версии на тестовете, озвучава-

не и текстове на Брайловата азбука. Понякога се променя самата технология на изпитване, за да е максимално подходяща и удобна за децата със СОП като например по-дълго време за работа по теста, ползване на повече почивки и помощен учител, който да ги консултира при необходимост. Учениците могат да ползват и компютър или други специално приспособени за целта устройства.

Фиг. 2.6. Участие на учениците със СОП в националните тестове на ниво ISCED 1 и ISCED 2 за учебната 2008-2009 година

Забележка:

Белгия (Френска общност): Участието в националните тестове е валидно за учениците със СОП, които посещават масово училище. Училищата сами определят дали тези ученици да вземат участие в тестовете, като се съобразяват с индивидуалните им учебни резултати.

Пояснения:

Белгия (Фламандска общност): Учениците със СОП, които посещават масово училище, се насърчават да участват като всички останали ученици в националните тестове. Учениците, които посещават специални училища, не участват в тестовете.

Германия: Учениците със СОП, които посещават масово училище, при завършването на което се получава свидетелство за завършено образование, участват задължително в националните тестове. Тези, които се обучават в училища без придобиване на такова свидетелство, участват в тестовете по желание.

Естония: Учениците със СОП, които се обучават по националните учебни програми, участват задължително в националните тестове. Учениците, които се обучават по опростени учебни програми или по програми за деца с увреждания, не участват в националните тестове. Специалните училища за ученици със СОП също не участват в тези тестове.

Франция: Участието на учениците със СОП в “оценяването на основните компетенции” не е задължително. Училищният директор взема решение дали ученикът, според неговото увреждане, може да участва в тестовете при същите условия като останалите ученици. При “системата за диагностично оценяване” участието на учениците със СОП в тестовете е задължително, като тестовете се приспособяват към техните възможности. Помощните училища за ученици със СОП не участват в националните тестове. Изключение се прави за училищата за ученици със зрителни увреждания, които участват в “системата за диагностично оценяване”.

Италия: В началното училище и в I година на средното образование учениците със СОП не участват в националните тестове. В III година на средното образование класният ръководител взема решение дали учениците да участват в националните тестове.

Кипър: Тестът е задължителен за всички ученици, включително за тези със СОП. Не се предвижда приспособяване на тестовете към потребностите на тези ученици. Изключения се правят само за учениците с много тежки увреждания.

Холандия: По принцип националните тестове не са задължителни. Ако едно училище е взело решение да участва в теста, по правило в него участват всички ученици, въпреки че те не са задължени. На учениците с нарушени способности за учене и с увреждания тестовете се предоставят в подходяща форма.

Полша: Учениците със средно тежки и тежки увреждания са освободени от участие в тестовете.

Румъния: Учениците със СОП, които посещават масово училище, участват задължително в националните тестове. За учениците със СОП, обучавани в специални училища, участието в националните тестове не е задължително.

Словения: За учениците със СОП, които се обучават по общите учебни програми, участието в националните тестове е задължително в IX година от обучението, а в VI година е доброволно. Ако учениците със СОП се обучават по специална учебна програма със занижени образователни стандарти, участието им в националните тестове не е задължително за посочените два випуска.

В Португалия учениците със СОП също трябва да участват в националните тестове, но тези, които се обучават по индивидуален учебен план или по специална, приспособена към уврежданията им учебна програма, се изпитват съобразно съответната програма. Освен това португалските училища имат право по свое усмотрение да освобождават от националните тестове определени ученици. По принцип обаче националните тестове са задължителни за всички ученици. Изключение се прави единствено за децата на мигранти или на пътуващи малцинства, които са пристигнали в страната по време на учебната година или нямат завършена една пълна година към момента на провеждане на теста. Подобна е ситуацията и във Великобритания (Англия). Там учениците със СОП се обучават по общите национални учебни програми. Законодателството обаче пред-

вижда частично или пълно изменение на тази учебна програма и съответната процедура за оценяване за всяко дете със СОП. Училищата могат да получат съответните модифицирани тестови материали от Службата за образователни квалификации и учебни програми, от една страна, за ученици със зрителни увреждания или други СОП, а от друга – за ученици със слухови увреждания или глухонеме, за които се използват материали с жестомимичен превод. Освен това училищните директори на публичните училища, финансирани от общинските власти, имат право да освободят частично или изцяло, за период от максимално 6 месеца, отделни ученици от участие в националните учебни програми и съответните процедури за оценяване. Децата, които според учителите имат успех под едно определено ниво от осемстепенната скала за оценяване, не се оценяват в

рамките на общите формални тестове, а се изпитват и оценяват само от учителите. Към тази група спадат ученици, постъпили отскоро, идващи от друга училищна система и с недостатъчни знания по английски език.

Във втората група страни националните тестове за ученици със СОП не са задължителни, независимо от това дали съответният тест е доброволен, или задължителен за останалите ученици. Участието на учениците със СОП зависи или от решението на училището, на отделните ученици и техните родители, или се регулира чрез гържавни нормативни документи, както е например в Унгария. Там участието на ученици със СОП в системата на националното оценяване на основните компетенции се регламентира в законови предписания и зависи от вида и размера на увреждането на съответния ученик. Някои групи ученици участват в цялостния процес на провеждане на тестовете, а други полагат теста, но резултатите от него не се зачитат за годишния им успех. В Литва участието на ученици със СОП в националните тестове също е доброволно. По писмена заявка отделни ученици със СОП (незрящи, с увреден слух, глухонеме или с леки физически увреждания) могат да участват в тестовете в началното образование, като форматът на задачите и указанията за тяхното оценяване и провеждане се съобразяват с техните здравословни проблеми. В теста "Национални изследвания на успеха на учениците" могат да участват ученици със СОП, ако техният клас или училище са ги избрали на случаен принцип (извадка), като е предвиден подбор на такива тестови материали, които са подходящи за съответния вид увреждане. Това вече е факт в Холандия, където са предвидени разнообразни подходящи тестове за учениците с увреждания. За тези, които имат зрителни увреждания, материалите са на Брайлова азбука, със силно увеличен шрифт или отпечатани в черно-бяла версия, предоставя им се и по-дълго време за работа по теста. От националните тестове могат да бъдат освободени ученици, които ще продължат обучени-

ето си в институции за специално средно образование. Ученици, които се нуждаят от специално подпомагане и изостават от връстниците си с повече от една година и половина по всички предмети, могат да участват в зрелостни тестове или в тестове за преминаване в по-горен етап на образованието. В Исландия учениците с умствена изостаналост могат да полагат изпити, координирани на национално ниво, само по собствено желание и с разрешение на родителите им. За учениците с други увреждания се разработват специални тестови материали, които са съобразени с индивидуалните им особености, например за ученици със зрителни или слухови увреждания и такива с нарушена способност за четене и писане. Освен това училищните директори в Исландия могат да освобождават от националните тестове ученици с мигрантски произход. Така например те могат да бъдат освободени от тест по математика, ако живеят по-малко от една година в страната. Във Великобритания (Шотландия) учениците, които доскоро са определени като "ученици със СОП", днес се причисляват към значителната по големина група на "ученици с допълнителна необходимост от подпомагане". Тяхното участие в тестовете за ученици от 5- до 14-годишна възраст (на съответстващо на успеха им ниво) и в националните изпити за 16-годишните зависи от преценката на учителите им и училищата. Ако ученик с "допълнителна необходимост от подпомагане", който посещава масово училище, е попаднал в представителната извадка на Шотландското изследване на постиженията (SSA), училището взема решение дали той да участва в теста, за да се изключи възможността от предизвикване на стрес за него.

В третата група гържави учениците със СОП не участват в националните тестове или ако участват – техните резултати не се вземат под внимание. Така е в Дания, Испания и Австрия. Във Великобритания (Северна Ирландия) децата, за които отговорната образователна служба (Education and Library Board) представя документ за техните СОП, не участват в тестовете за пре-

минаване в друг образователен етап или друг вид училище. Деца със СОП, за които службата не представи документи, и които по желание на родителите им се насочват към средно училище (Grammar School), могат да положат тестовете.

2.3. Участници и отговорни органи

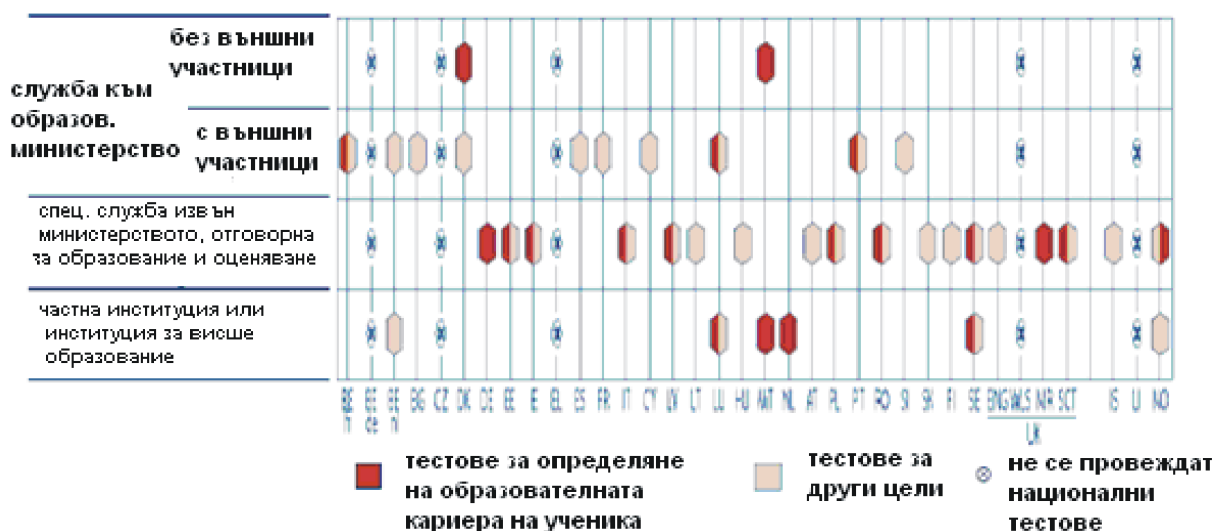
Понастоящем националните тестове в почти всички европейски страни са на хартиен носител и в повечето случаи съдържат

отворени въпроси (виж т. 2.2.5), които не могат да бъдат оценени автоматично по оптичен начин.

2.3.1. Разработване на тестовете

В Европа съществуват два вида институции, които отговарят за разработването на национални тестове – дирекция или служба към образователното министерство или служба, създадена от министерството, която е извън неговата структура.

Фиг. 2.7. Отговорни институции за провеждането на националните тестове (ниво ISCED 1 и ISCED 2) за учебната 2008-2009 година

Забележки:

Малта: Комисията за зрелостните изпити в средното образование (Matriculation and Secondary Education Certificate Examinations Board) към Университета в Малта разработва зрелостните изпити, които се полагат при завършване на задължителното образование. Останалите тестове се разработват от Дирекцията за качество и стандарти в образованието към Министерството на образованието.

Великобритания (Северна Ирландия): Последният централно организиран тест за преминаване в по-горен етап на образование е проведен през ноември 2008 г. за стартиращата през септември 2009-2010 учебна година.

Пояснение:

Основната цел на отделните тестове е определящ фактор за избор на формата на теста (виж т. 2.1.). Във фигурата не се прави разлика дали тестовете са предназначени за ниво ISCED 1 или 2, или за двете нива.

В десет страни образователните министерства са отговорни за разработването на тестовете. В някои страни (Дания, Люксембург, Малта, Португалия и Исландия), които за първи път въвеждат националните тестове като основа за определяне на успеха на учениците, тази задача се поема от образователното министерство. През 1993 г. в Исландия се създава самостоятелна институция. Когато за разработването на националните тестове отговарят дирекция или служба към министерството, тогава в тази дейност често са ангажирани заинтересовани групи като например учители, експерти или сътрудници към висшите училища. В Дания и Малта образователните министерства разработват тестове, които са на базата на игрови примери, съобразно особеностите на учениците. В България и Словения за тестовете отговарят министерствата на образованието, но те делегират тази задача на създадени специално за целта органи. При втория начин на регулиране, който се среща най-често в Европа, за разработването на тестовете отговарят специализирани служби извън министерствата на образованието. Първите такива служби са създадени през 90-те години на XX век. Тяхната основна задача се състои или в оценяване на училищната система, както е при Националния институт за оценяване на образованието, квалификацията и обучението (National Institute for the Evaluation of Education, Training and Teaching - INVALSI) в Италия, или в изпълнението на други отговорности, свързани с контрола и регулирането на училищната система, както при Образователната служба в Унгария, Националната образователна служба в Швеция или Финландския национален образователен съвет. В някои случаи основната дейност на тези служби се състои в индивидуалното оценяване на учениците, свързано с издаването на зрелостни свидетелства, както е в Латвия и Полша. Някои от тези институции осъществяват в интерес на работата си активни международни контакти. Например Германският институт за развитие на качеството в образованието използва науч-

ните постижения на институциите във Франция и Великобритания. В Литва Националната изпитна служба провежда реформа между 1996 и 1999 г., като се консултира с партньори от Шотландската служба за квалификация (Scottish Qualification Authority). В Румъния службата, която отговаря за разработването на националните тестове за външно оценяване при завършване на началното образование, получава през 2000 г. техническа подкрепа от експерти от холандския институт CITO при селектирането на извадката от ученици и разработването на изпитните задачи и процедури. В много случаи тези институции подпомагат учителите, експертите и преподавателите от висшите училища при разработването на тестовете. В някои страни за тези цели се привлича голям брой участници и институции. В Ирландия например националните тестове по английски език и математика в началното образование са резултат от сътрудничеството между изпитната служба към Центъра за педагогически изследвания и националните комисии, в които има представители на различни институции, вкл. на Министерството на образованието и науката и Националния съвет за учебни планове и процедури за оценяване. Във Великобритания (Шотландия) управителният съвет на проекта "Шотландски тестове" взема всички решения за отделните изпити и се консултира относно съдържанията и видовете задачи от много институции, вкл. от представители на правителството, Шотландската служба за образователна квалификация (SQA), Съюза на училищните директори в Шотландия, Шотландския инспекторат по образованието, отговорните сътрудници по оценяването, заети в SQA и от учители.

Някои европейски страни не прилагат нито първия, нито втория модел (отговорност от служба към образователното министерство или специализирана служба извън министерството), а поверяват разработването на националните тестове на друг вид органи. Например тестовете в Белгия (Фламандска общност), Люксембург, Швеция и Норвегия се разработват от преподаватели от

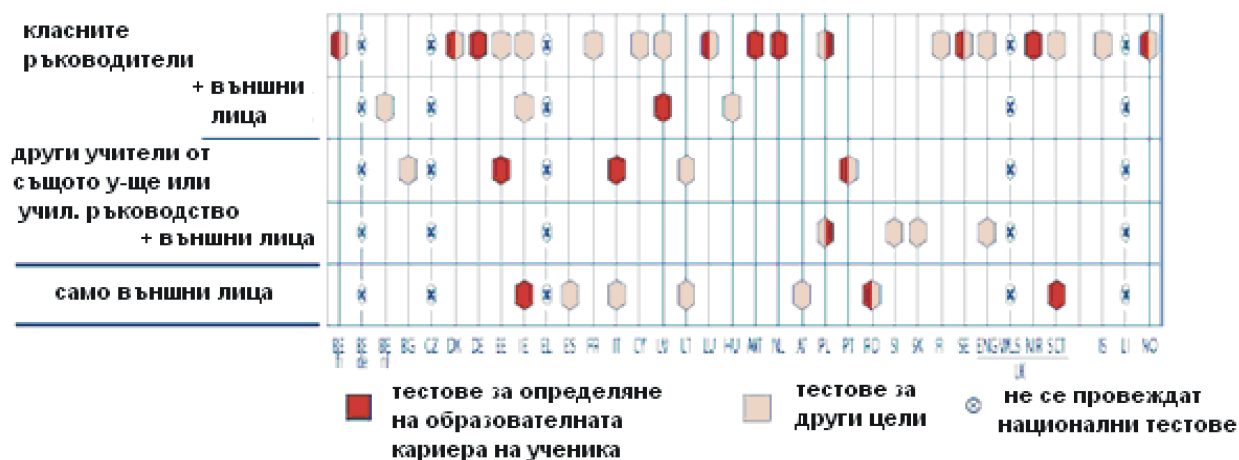
висшите училища (с изключение на тестовете за издаване на зрелостни свидетелства), но и там съществува контрол от образователните министерства или специализираните служби към тях. В Малта например отговорността за зрелостните изпити в средното образование носи изпитната комисия към Университета на Малта. В Холандия се използва друг модел. Институтът CITO, който носи отговорност за националните тестове, е приватизиран през 1999 г. Той е създаден през 1968 г. от образователното министерство и оттогава до днес правителството го финансира за организацията на националните тестове. Институтът е специализиран в разработването на тестове и работи активно на международно ниво. Освен това системата CITO е единствената, в която училищата или отговорните служби трябва да заплащат за участието на учениците в националните тестове, които не са задължителни. Във всички останали страни тези тестове са безплатни за училищата. В Германия, с нейната федерална структура, отговорните служби за оценяването в образованието вземат всички решения за разработването на тестовете съвместно с училищните служби на провинциите, съответно на автономните общини. Там тестовете се разработват от федералните провинции. Съдържанията съответстват както на учебната програма на съответната провинция по съответните предмети и за съответния клас, така и на образователните стандарти, определени от Института за развитие на качество в образованието и утвърдени през 2004 г. от Постоянната конференция на министрите на културата на всяка провинция, която има законодателни функции в образованието. В Испания, където училищната система е децентрализирана, Националният институт за оценяване работи съвместно със съответните институции в автономните общини за провеждането на националните тестове с подбрани извадки от ученици. Отговорност за оценяването носи Институтът за

оценяване, но автономните общини делегират свои представители в неговия управителен съвет. Тези органи участват във вземането на решения за всички стъпки в рамките на националните процедури за оценяване, като е задължително те да се вземат с консенсус. Другите тестове се полагат от всички ученици и са отговорност единствено на отделните автономни общини.

2.3.2. Провеждане на националните тестове

В повечето случаи националните тестове се провеждат от учителите, които получават подробни указания за изпълнението на тази задача. Това важи както за тестовете, които са от голямо значение за образователната кариера на учениците, така и за тестовете, които служат за други цели. Някои страни са предприели определени мерки, за да осигурят единна процедура за провеждането на тестовете, в случаите когато те се полагат от учениците при техните учители. В Белгия (Фламандска общност), Ирландия и Латвия тестовете се контролират от външни наблюдатели. В Унгария във всяко училище има лице, което отговаря за координирането на целия процес на оценяването на основните компетенции. Това лице трябва да бъде обучено в организирани от регионалните служби на образователните институции курсове. Освен това при наличие на по-голям брой ученици се определят сътрудници от училището, които отговарят за координирането на провеждането на националното оценяване на основните компетенции. При завършване на процедурата по оценяването тези сътрудници имат задачата да изготвят протокол съгласно указанията в Ръководството за национално оценяване на основните компетенции. Образователните институции назначават упълномощено лице на местно ниво, което отговаря за качеството при провеждането на националното оценяване на основните компетенции.

Фиг. 2.8. Отговорни лица за провеждане на националните тестове (ниво ISCED 1 и 2) за учебната 2008-2009 година

Забележки:

Ирландия: Отговорните за съответния клас учители провеждат стандартните тестове по математика и английски език за определяне на индивидуалните образователни потребности на учениците. Националните тестове за определена извадка от ученици по тези предмети се провеждат от класните ръководители под контрола на училищни инспектори.

Литва: Други учители от същото училище отговарят за провеждането на доброволните тестове, докато външни оценители отговарят за тестовете при извадка от ученици, предназначени за "Национални изследвания на успеха на учениците".

Великобритания (Англия): Загължителните национални тестове в Key Stage 1 и доброволните тестове се провеждат от класните ръководители, а загължителните национални тестове в Key Stage 2 - от училищните директори под надзора на представители на официалните служби.

Северна Ирландия: Последният централно организиран тест за преминаване в по-горен образователен етап е проведен през ноември 2008 г. и важи за прием през стартиращата през септември 2009-2010 учебна година.

Пояснение:

Основната цел на отделните тестове е определящ фактор за избор на формата на теста (виж фиг. 2.1). Във фигурата не се прави разлика дали тестовете са предназначени за ниво ISCED 1 или 2, или и за двете нива.

В Испания, Австрия и Румъния националните тестове се провеждат винаги от външни лица. Те се назначават от отговорните за провеждането на тестовете национални институции или от определените за целта външни организации. Същото важи и в Ирландия и Великобритания (Шотландия) за изпитите, предназначени за издаването на свидетелства за завършено образование, както и в Италия и Литва за определени тестове. До 2005 г. така е и в Словения. Впоследствие акцентът на националните тестове

се измества от издаването на свидетелства за завършено образование към оценяването на училищата и по тази причина се налага в тази дейност да се включат и учителите. Националните тестове се провеждат понякога и от учители от същото училище, но в тези случаи те не трябва да преподават на изпитваните ученици. Така е в България, Португалия, Словения и Словакия, както и при доброволните тестове в началното образование в Литва. В Словакия упълномощени членове на гържавната изпит-

на комисия, на специализираната комисия и експерти от националната изпитна служба имат право да участват в процедурата по външно оценяване на училищата. Подобен регламент има и в Португалия, където понякога по време на провеждането на националния тест училищата се посещават от членове на общата служба по инспектиране в образованието.

В Италия и Полша учители от същото училище, които не преподават на изпитваните ученици, или учители от други училища поемат задачи във връзка с провеждането на националните тестове, чиято цел е издаване на свидетелства за завършено образование. Освен това в провеждането на националните тестове могат да участват и учители на изпитваните ученици, но само ако не са им преподаватели по изпитния предмет. В Естония и Англия заключителните изпити в основното училище, респ. националните тестове в **Key Stage 2** се провеждат от училищния директор. Тъй като съгласно закона, в Англия местните служби отговарят за контрола на стандартите за провеждане на тестовете, годишно се посещават около 10% от училищата, за да се контролира управлението на процедурата. Службата за квалификации и учебни програми също участва в подбора и оценяването на училищата.

2.3.3. Проверяване на националните тестове

В девет страни или региони с проверяването на националните тестове са ангажирани изключително външни лица. По правило те се назначават от отговорните служби за провеждането на тестовете. В единадесет страни или региони националните тестове се оценяват от външен персонал например от учители, които са преминали специално за целта обучение. В Латвия, Литва, Словения и Словакия тестовете се оценяват от учители от същото училище, които обаче не преподават на изпитваните ученици. По отношение на поставянето на оценки на тестовете се наблюдават известни различия, които са свързани с предназ-

начението на отделните тестове. Например тестовете за определяне на индивидуалните потребности на всеки ученик във всички страни, с изключение на Кипър, се оценяват от класните ръководители. В Дания тези тестове се провеждат с помощта на компютър и се оценяват съответно автоматизирано.

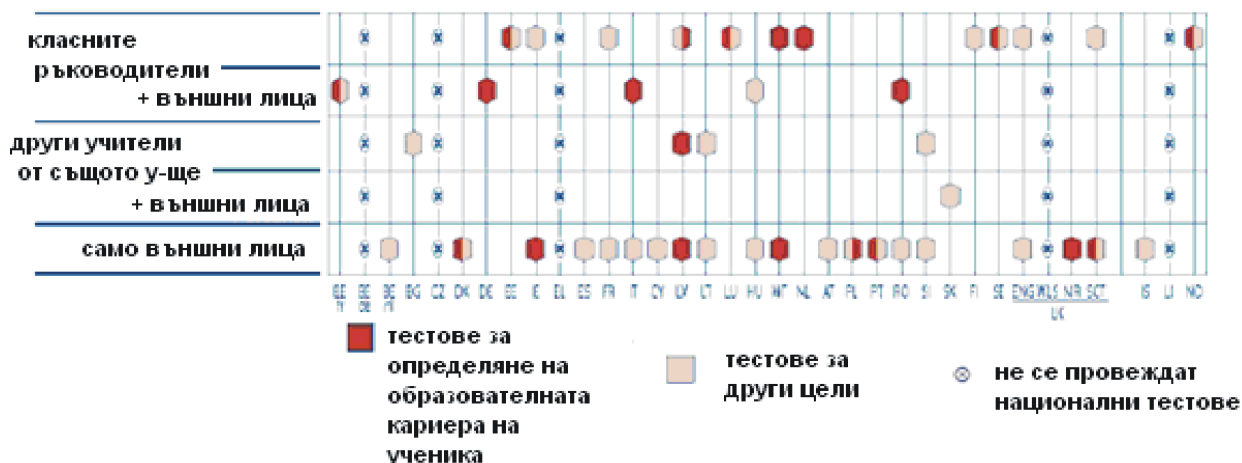
Само в шест страни – Естония, Люксембург, Малта, Холандия, Швеция и Норвегия, тестовете, които служат за вземане на решение относно образователната кариера на ученика, се оценяват от учителите, без да се осъществява допълнителен външен контрол. В Холандия тестовете представляват въпросници от тип многовариантен избор (multiple-choice) и се оценяват компютърно. В Швеция Националната образователна служба разработва понастоящем сигурни процедури за провеждането и проверяването на тестовете. В Малта тестовете в средното образование, въз основа на които се решава дали ученикът преминава в следващ клас, се оценяват от класния ръководител на съответния ученик. Приемният изпит за Junior Lyceum и зрелостните изпити в средното образование обаче се оценяват от външни оценители.

В други страни, в които класните ръководители оценяват националните тестове, освен указанията за изпитните процедури, които се предоставят на училищата заедно със скалата или критериите за оценяване, се прилагат и различни форми на външен контрол, за да се гарантира безпристрастност и сигурност на процедурата. Например учителите в Белгия (Френска общност) оценяват зрелостните изпити в края на началното образование под контрола на училищен инспектор и според указания, разработени от специална работна група. В Германия тестовете се проверяват първо от учителя, който преподава съответния предмет, а след това от друг учител – преподавател по същия предмет, който преподава в същото или съседно училище и се назначава от училищния директор. В Италия държавните изпити в края на първия етап от средното образование се оценяват от изпитна комисия, в

която участват учители, преподавали в средното училище през текущата година и чийто председател е външно лице. В Португалия процедурата по оценяване се контролира от специално обучени външни учители.

В Румъния провежданите в края на VII и VIII година от задължителното образование тестове се проверяват първо от класния ръководител, а след това от външно лице.

Фиг. 2.9. Отговорни лица за проверяването на националните тестове (ниво ISCED 1 и ISCED 2) за учебната 2008-2009 година

Забележки:

Франция: Т. нар. "балансиращо оценяване" се администрира от Дирекцията за оценяване, перспективни изследвания и успехи (DEPP), а формалното оценяване с цел индивидуално подпомагане на учениците се осъществява от учителите.

Латвия: Изпитите, които полагат учениците в края на IX година на обучението от училищата, предлагащи програми за минимално образователно ниво, се проверяват централно. Останалите тестове, въз основа на които в края на задължителното образование се издават свидетелства за завършено образование, се проверяват в училищата от учителите по съответния предмет, а в някои случаи и от класния ръководител.

Литва: Учители от същото училище, които не преподават на изпитваните ученици, отговарят за проверяването на доброволните тестове в началното образование, а за проверяването на националните тестове на извадка от ученици отговарят външни оценители.

Унгария: Националното оценяване на основните компетенции в VI и VIII година на обучението се осъществява от външни оценители. Оценяването в IV година на обучението е от класните ръководители, изключение правят само тестовете за представителната извадка от ученици, които се проверяват от външни лица.

Малта: Годишните изпити в началните и средните училища се оценяват от учителите, а оценяването на изпитите за завършване на началното и задължителното образование се осъществява от външни оценители, които се назначават от отдела за оценяване към Министерството на образованието и културата или от изпитна комисия към Университета на Малта.

Словения: Изпитите за завършване на задължителното образование се оценяват от учители, на които това е възложено специално от центровете по оценяване. Изпитите в края на VI година от задължителното образование се оценяват от учители, които работят в съответното училище, но не преподават на изпитваните ученици.

Великобритания (Англия): Задължителните национални тестове в Key Stage 1 и доброволните тестове се проверяват от класните ръководители, а задължителните национални тестове в Key Stage 2 - от външни оценители.

Великобритания (Северна Ирландия): Последният централно организиран тест за преминаване в по-горен етап на образование е проведен през ноември 2008 г. за стартиращата през септември 2009-2010 учебна година.

Великобритания (Шотландия): Провежданите в рамките на системното оценяване тестове (Scottish Survey of Achievement) се проверяват от външни оценители, а националните тестове за ученици от 5- до 14-годишна възраст – от учителите.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Понастоящем чрез стратегиите за национални тестове се преследват две цели. Едната е да се оформи документация за успеха на всеки ученик, а другата е да се оценяват училищата или училищната система като цяло. В малък брой страни националните тестове служат за определяне на индивидуалното образователно ниво на учениците. Образователните институции провеждат специален тест за всяка поставена цел или използват този тест за различни цели, като по-често се среща вторият вариант.

Повечето национални тестове, особено тези, които имат голямо значение за образователната кариера на отделния ученик или трябва да спомогнат да се определи неговото индивидуално ниво, са задължителни. На практика обаче почти всички ученици участват в тестовете, които не са задължителни. Тестовете, полагани от подбрана на случаен принцип извадка от ученици и които по правило служат за оценяване на училищната система, също са широко разпространени.

По отношение на броя на годините, в които се провеждат тестове, европейските страни ги организират средно в две или три години от задължителното училищно образование, като някои страни тестват своите ученици по-често или по-рядко. Ако се изключат тестовете, въз основа на които в края на първия етап на средното образование, се издават зрелостни свидетелства и които са по много предмети, по отношение на изпитните предмети страните се подразделят в две групи. Националните тестове са обикновено по двата основни предмета

– роден език и математика, а все по-често те се провеждат и по много други предмети от учебните програми. По отношение на оформянето на тестовете се отбелязва, че досега при съставянето им само няколко страни са използвали материали, които отговарят еднозначно на учебните програми. В повечето страни всички ученици отговарят на едни и същи въпроси, докато в няколко страни въпросите се различават, за да се постигне индивидуално оценяване. Използването на ИКТ в националните тестове се среща понастоящем сравнително рядко. В около 1/3 от изследваните страни са разработени специално адаптирани тестове или тестови материали, които дават възможност и на учениците със СОП да участват в тях.

Учителите са включени в различни фази на националните тестове. В почти всички страни те помагат при разработването на въпросите и определянето на критериите за оценяване. Често те участват и в провеждането на тестовете, а в половината от страните – и в проверяването на работите. Нарастващото компютъризиране на националните тестове би могло да доведе до силно намаляване на участието им в тях. Не съществува ясна зависимост между поставените цели и провеждането на тестовете. Външните участници в тестовете с голямо значение за образователната кариера на учениците не носят по-голяма отговорност за провеждането им, отколкото при останалите тестове. Ясни признаци за подобна зависимост се наблюдават при оценяването на тестовете, където почти изцяло са ангажирани външни партньори.

ИЗПОЛЗВАНЕ И ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ

3.1. Използване на резултатите от националните тестове

За ученика като индивид основно значение има използването на два вида национални тестове, като всеки от тези тестове преследва различни цели. При първия вид тестове се взема решение за образователната кариера на учениците, а вторият служи за определяне и задоволяване на образователните им потребности.

3.1.1. Вземане на решения относно образователната кариера на учениците

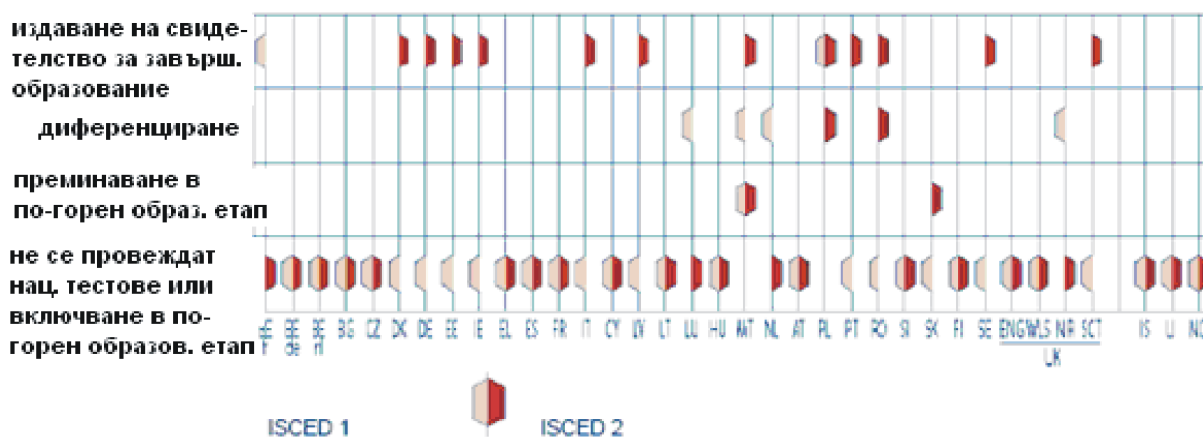
В 16 страни или региони националните тестове са много важни за учениците, тъй като резултатите от тях се отразяват по един или друг начин на тяхното образователно развитие. От тези страни Малта е единствената, където в образователните нива ISCED 1 и 2 се полагат повече от един тест и резултатите от тях важат за преминаване в следващ клас. За целта още от V година на началното образование всяка учебна година там се провеждат национални тестове. Малта е и единствената страна, в която училищата са задължени да използват резултатите от тестовете за разпределяне на учениците от V и VI година на началното образование по групи в зависимост от успеха. В повечето случаи, когато резултатите от националните тестове оказват влияние върху образователната кариера на учениците, те са база за издаване на свидетелство за завършено начално образование или на зрелостни свидетелства в края на първия етап на средното образование (или и на двата етапа). В тези случаи резултатите се оценяват заедно с показания в течение на учебната година успех или чрез вътрешен финален изпит. В Белгия (Френска общност) резултатите от теста се оценяват в края

на началното образование като единствен определящ фактор за прием в средното образование. Ако един ученик не издържи успешно теста, съществува и алтернативен вариант, при който резултатите от него не се вземат предвид. В този случай може да се състави комисия от училищния директор и учители, които са преподавали на ученика през последните две години на началното образование, която на базата на получените в този период оценки и други фактори взема решение, че ученикът е завършил успешно този образователен етап. В Полша и Румъния резултатите от националните тестове се използват не само за издаване на свидетелства за завършен клас или образователен етап, а служат и за разпределяне на учениците в различните учебни форми. Това е валидно и в Исландия до учебната 2007-2008 г. В Полша националните изпити за завършване на първия етап от средното образование определят 50% от точките, на базата на които учениците са приемани в различни учебни форми на втория етап. Ако ученикът покаже слаб резултат на изпита, най-вероятно той бива ориентиран към кратък професионален курс на обучение. В Румъния за всеки ученик се изчислява средно аритметично от оценките по четири предмета, получени при националните тестове през последните две години от първия етап на средното образование, за да се реши дали да продължи в средно общообразователно училище, или в професионално училище. До учебната 2007-2008 година в Исландия получените резултати и оценки от националните тестове през последната година от задължителното образование са внасяни в свидетелството за завършване на учебната година, с което учениците се приемат в средно общообразователно или професионално училище.

Тази диференцираща функция на резултатите от тестовете отпада през 2009 г. От есента на 2009 г. тестовете се полагат в началото на последната година на задължителното образование и трябва да помогнат на учениците да постигнат препоръчаните учебни резултати за завършване на задължителното образование.

таелното образование и трябва да помогнат на учениците да постигнат препоръчаните учебни резултати за завършване на задължителното образование.

Фиг. 3.1. Използване на резултатите от националните тестове за вземане на решения относно образователната кариера на учениците (ниво ISCED 1 и 2) за учебната 2008-2009 година

Забележки:

Франция: При завършване на първия етап на средното образование по много предмети се полага писмен изпит, който е стандартизиран на национално ниво и на базата на резултатите се издава национално свидетелство за завършено образование (brevet). Въпреки че съществува централна процедура за провеждане и оценяване на този изпит, тя не важи като стандартизиран на национално ниво тест, тъй като при оценяване на резултатите се използват твърде различни методи.

Полша: За завършване на начално училище учениците трябва да положат външен тест, който има по-скоро диагностична, а не селективна функция. Участието в теста обаче е основна предпоставка за завършване на началното и прием в първия етап на средното образование.

Словакия: Учениците, които са постигнали резултат от 90% на положения в края на първия етап на средното образование национален тест, могат да преминат във втория етап на средното образование без приеман изпит. Занапред тестът ще бъде условие за прием във втория етап на средното образование.

Великобритания (Северна Ирландия): Последният организиран тест за прием на ученици за средното образование е проведен през ноември 2008 г. за учебната 2009-2010 година.

Исландия: През учебната 2007-2008 година резултатите от тестовете са използвани за последен път за издаването на свидетелства за завършване на задължителното образование и съответно за разпределяне на учениците в общообразователно или професионално училище.

Пояснение:

Ако резултатите от тестовете се използват за издаване на свидетелства за получения през определен образователен етап учебен успех, те автоматично служат и за вземане на решения за преминаване на учениците в по-горен клас. В категорията "Преминаване в по-горен клас" се вземат предвид само тестовете, чиито резултати не са база за издаване на свидетелство за завършен клас.

От учебната 2009-2010 година в България се провежда национален тест в седми клас, който служи не само за прием на учениците в средното образование, а се използва и за класирането на учениците при избор на училище. До момента Словения е единствената страна, в която има нормативни документи, според които резултатите от националните тестове оказват влияние на приема в училищата от втория етап на средното образование, в които кандидатите са значително повече от капацитета им. Тази форма на селекция изисква разбирането на родителите и през учебната 2008-2009 година е съвсем слабо разпространена. В Люксембург, Малта и Холандия резултатите от националните тестове дават значително отражение върху диференцирането на учениците, въпреки че не се вземат предвид при издаване на свидетелствата за завършен клас. Същата е практиката и в Северна Ирландия до учебната 2008-2009 година. В Люксембург получените от учениците резултати при стандартните тестове в края на началното образование представляват един от петте критерия за образователното ориентиране на ученика. Останалите четири критерия са техните работни тетрадки, учебници, бележници и мнението на учителите. В Малта учениците трябва да положат приеман изпит, за да учат в Junior Lyceum, докато в общообразователните средни училища се приемат и ученици, които не са положили или издържали този изпит. През учебната 2010-2011 година отпада селективният изпит в края на началното образование и се въвежда национален изпит, чрез който се удостоверява успехът на учениците. В Холандия резултатите от тестовете на учениците се обсъждат на срещи между училището и родителите с цел да се избере най-подходящата форма на средно образование за ученика. Въпреки че тестът не е задължителен, на практика той се полага от почти всички ученици, а директорите на средните училища вземат предвид получените оценки при приема на кандидатите. Досега не са установени никакви отрицателни ефекти от националните тестове, но всяка учеб-

на година се изтъкват различни аргументи против тях. При това те се критикуват не само защото изискват прекалено много усилия и внимание в учебно време и могат да предизвикват стрес в учениците, но и защото служат за основно селектиране при приема в средното образование. Във Великобритания (Северна Ирландия) дълго време в последната година на началното образование се провеждат тестове с цел селектиране на учениците за следващия образователен етап, но от септември 2009 г. те отпадат. Училищата се въздържат да определят критерии за прием за учебната 2010-2011 година., но в същото време образователното министерство не им го забранява.

3.1.2. Определяне на индивидуалните образователни потребности на учениците

В около 1/3 от европейските страни (фиг. 2.1) учителите използват резултатите от националните тестове, за да определят индивидуалните образователни потребности на учениците. Въз основа на получените от тестовете резултати учителите могат да дефинират цели, да определят учебни стратегии и да планират дейностите, необходими за обучителния процес. Тези тестове не се използват за вземане на решения за образователната кариера на учениците и по правило са задължителни (виж Раздел 2). Във Франция например, въз основа на резултатите от т. нар. "диагностични тестове", учителите могат да обособяват групи от ученици с по-слаб успех, за които се изготвят индивидуални програми за подпомагане и стимулиране. Същите резултати дават възможност и за един вид самооценяване на учениците, към които учителите да приспособят своите методи на преподаване и да ги съобщят и на техните родители. В Кипър провежданите в края на началното образование тестове служат за определяне на учениците, които са застрашени да останат неграмотни по езика, на който се води обучението, и по математика при завършване на задължителното образование. Тези ученици се обучават допълнително по

специално разработени програми в първия етап на средното образование. В Англия задължителните тестове в края на Key Stage 1 (втора учебна година) се използват от учителите за годишното оценяване на децата, при което се вземат под внимание и показаните в течение на тази фаза успехи и постижения. Провежданите в образователните нива ISCED 1 и 2 незадължителни тестове дават възможност на училището на базата на национален бенчмаркинг да оценява ежегодния напредък и да подготвя по-успешно учениците за регламентирани тестове. Училищата не са задължени да съобщават резултатите от тестовете на родителите. В Шотландия резултатите на Националната банка за оценки (National Assessment Bank) за ученици от 5- до 14-годишна възраст подпомагат обучението, като са в помощ на учителите при оценяването на успеха.

Тестовете се провеждат в отделните страни по различно време (виж Раздел 2). В някои случаи те се провеждат в началото на годината или между сроковете и по този начин дават възможност на учителите да вземат подходящи мерки по време на учебната година. Формиращите тестове се провеждат понякога и в края на учебната година. В засегнатите страни съществуват по правило подходящи процедури за информиране на новите учители за резултатите на учениците. В Белгия (Френска общност), Дания, Франция и Словения са разработени концепции и материали, които да се използват при оценяването на резултатите и въвеждането на подходящи мерки за подпомагане. Френската общност на Белгия организира програми за професионална квалификация на учителите, които имат за цел да се анализират и оценяват резултатите от външното оценяване на успеха на учениците. Акцентът на анализа се поставя повече върху целите класове, а не върху отделния ученик. По подобен начин и учителите в Люксембург използват резултатите от националните тестове, предоставени им в обобщена форма, както за отделните класове, така и за училището, за да набележат подходящи мерки за действие.

3.2. Използване на резултатите от националните тестове за информиране на училищата

В европейските страни е широко разпространена практиката да се осигурява информация на училищата, която им дава възможност да сравняват своите резултати със средните резултати от националните тестове, и на базата на направените сравнения те да подобряват своята работа. Тази практика е валидна за повечето национални тестове, чието предназначение е да осъществяват мониторинг на училищата и училищната система като цяло. Тя все още не се прилага в Испания, Франция, Ирландия и Великобритания (Шотландия). В тези четири страни, в които целта на националните тестове е да се извършва мониторинг на училищната система като цяло, тестовете се провеждат на базата на представителна извадка от училища или ученици и резултатите не се обобщават за включените в извадката училища.

Понякога се практикува (както е в Белгия, Фламандската общност) тестовете да могат да се провеждат и в училищата, които не са включени в извадката, след което те получават сведения за нивото на своите резултати. В Литва резултатите от „Националното изследване на успеха на учениците“ не се обобщават систематично за всички включени в извадката училища. Местните образователни органи предпочитат да ръководят провеждането на тестовете на широко общинско ниво и да получават сравнителен доклад за представянето на отделните училища. В повечето случаи общините предоставят тези резултати на училищата.

Обща практика е също, в случаите когато целта на тестовете е насочена към учениците, на училищата да се осигурява обобщена информация, показваща тяхната позиция спрямо данните за националното представяне.

В България, Германия, Ирландия, Люксембург и Малта училищата не получават такава информация, а тестовете имат значително влияние върху образователната кариера на учениците.

От страните, в които основната цел на тестовете е определяне на индивидуалните образователни потребности (фиг. 2.1), Дания, Ирландия, Кипър и Великобритания (Англия) не обобщават тези резултати за училищата. Във Великобритания (Шотландия) резултатите от „Националното оценяване 5-14“ не се обобщават на национално ниво от правителството, но те могат да се използват по желание от местните образователни органи за сравняване на резултатите с други местни училища.

Обобщените данни за училищата и за националното представяне често се допълват с други резултати, благодарение на които едно училище може да се сравнява с останалите училища по сходни характеристики например училищен персонал, структура на класовете и др. В повечето случаи училищата имат възможности за сравняване с другите училища, като използват анонимни резултати, тъй като нямат достъп до техните индивидуални резултати.

В някои страни индивидуалните училищни резултати от националните тестове се публикуват (фиг. 3.3). Въпреки че училищата в Норвегия имат онлайн достъп до резултатите от националните тестове, което им позволява да видят собствените си резултати в съотношение с резултатите на другите училища, данните не са представени в сравнителна форма.

В страните, в които училищата получават обобщени данни за резултатите от националните тестове по училища и на национално ниво, те могат да използват тази информация за подобряване на качеството на образование. Това е т. нар. „ефект на огледалото“. Доколко това се прави от училищата, зависи до голяма степен от разбирането на местните участници в зависимост от техните ценности и собствени приоритети. Този процес може да получи очертание в рамките на образователната политика на страната, която да насърчава училищата да анализират резултатите от тестовете и да ги адаптират в своята практика. Този процес изисква също проучване на препоръките за прилагане на резултатите

от външното оценяване при вътрешното оценяване в училищата.

3.2.1. Използване на резултатите от тестовете за училищно оценяване

Две трети от включените в проучването страни обмислят възможността да провеждат национални тестове, чиито резултати да обобщават индивидуалното представяне на училищата, както и на националното представяне. В осем от тях този въпрос е регулиран с правила, препоръки или ресурси, подпомагащи използването на резултатите от тестовете за вътрешното училищно оценяване (фиг. 3.2). В Белгия (Френска общност), Великобритания (Англия и Шотландия), Естония, Исландия, Словения и Унгария централните образователни органи очакват от училищата сами да анализират своето качество на образование на базата на представянето си на националните тестове. В Унгария от 2008 г. училищата с лоши резултати на националните тестове са задължени да изготвят и да изпълняват план за действие, който се основава на евентуалните причини за лошите резултати.

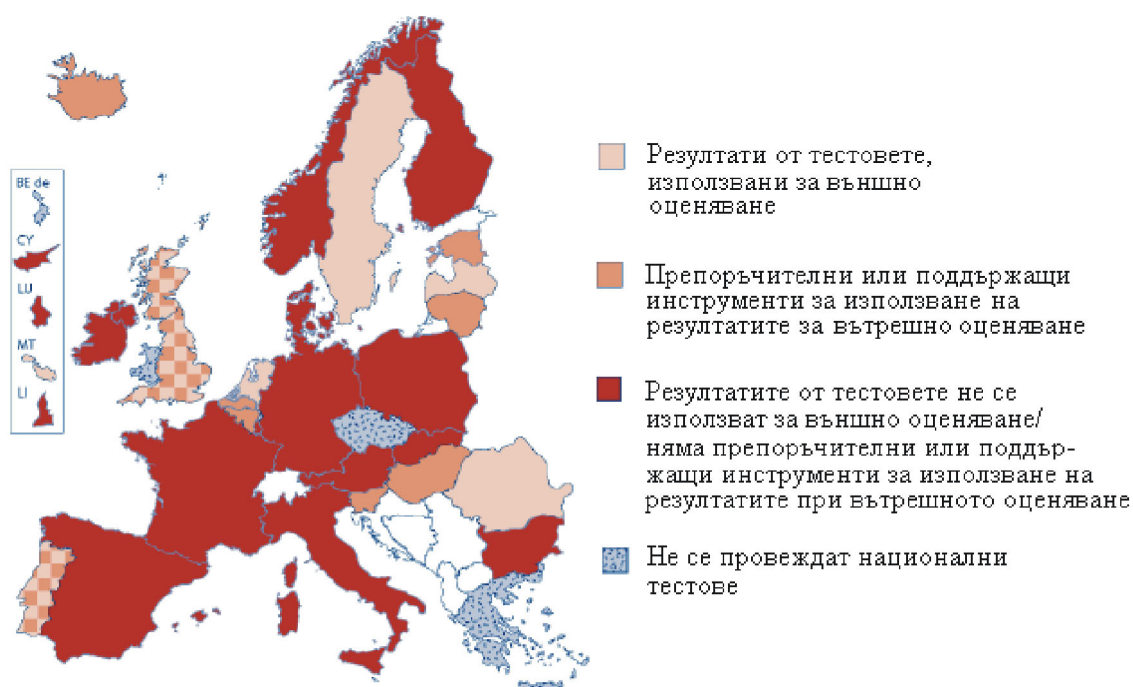
Във Великобритания изискванията за анализ на осигуряваното качество обхващат не само резултатите от тестовете, но и други налични данни за успеха на учениците. В Англия най-важният елемент на отчетност в средните училища са резултатите от тестовете, наричани публични изпити в края на ISCED 3. Централните и местните образователни органи в страната са представили на училищата инструментите, използвани в процеса на вътрешното оценяване, включващи индикатори за успех на националните тестове. Такъв ресурс има и в Португалия, но само на ниво клас. Учителите имат достъп до информация по индикатори и компетенции. В Белгия (Френска общност) инспекторатите и образователните консултанти оказват помощ на училищата при изготвянето на вътрешния анализ. Въпреки че тестовете в Белгия (Фламандска общност) са на базата на извадка, от 2009 г. всички училища имат право да въведат паралелни

местове и да използват постигнатите резултати при вътрешното оценяване. В Словения националният център за изпитите предоставя на училищата ръководства за анализ на резултатите. В Литва е разработена система за вътрешно оценяване, която дава възможност на училищата да третират резултатите на своите ученици и на учениците от другите училища като индикатори за учебните постижения.

Във Великобритания резултатите от местовете също са един от критериите, използвани от местните образователни органи при оценяването на училищата. Училищните ръководители в Унгария са задължени да включат в своите отчетни доклади училищните резултати от националното оценяване на основните умения.

В Словения един от използваните критерии от Министерството на образование-

Фиг. 3.2. Използване на резултатите от тестовете за училищно оценяване (ниво ISCED 1 и ISCED 2) през 2008-2009 учебна година

В осем страни при външното оценяване на училищата или на директорите се взимат предвид резултатите, постигнати от учениците на националните тестове.

В Латвия, Малта, Холандия, Португалия, Румъния, Швеция и Великобритания (Англия и Шотландия) централните образователни органи вземат предвид обобщените резултати от националните тестове при оценяването или одита на училищата. В Португалия училищата със слаби резултати от стандартизираните тестове за начално образование трябва да изготвят коригиращи мерки, определени със срокове за изпълнение, както и да осигурят допълнителна помощ на слабите ученици.

то и спорта при оценяването на директорите на училищата е включеният в отчетния доклад за вътрешното оценяване анализ на резултатите от националните тестове. В Италия, с въвеждането на нови процедури за оценяване от учебната 2009-2010 година, се формира нова политика на училищна отчетност на базата на резултатите от тестовете. Министерството на образованието изготвя процедури за външно и вътрешно оценяване на училищните ръководители и учителите на базата на резултатите на учениците от националните тестове. Тези резултати ще бъдат сравнявани с оценките, определящи нивото на способност на учениците, показано при постъпването им в

училище, с цел да се оцени тяхната добавена стойност³.

3.2.2. Публикуване на резултатите от тестовете за всяко училище

В повечето европейски страни обобщените резултати от националните тестове за всяко училище не се публикуват. В някои страни съществуват изрични официални документи, според които националните тестове не могат да се използват за класиране на училищата. Това се отнася за Белгия (Френска общност), Франция (при обобщаващото оценяване), Люксембург, Австрия и Словения. Във Финландия има силен натиск от страна на медиите да се публикуват училищни класации, но в резултат на дебати се постига национален консенсус срещу публикуването на резултатите от тестовете.

Само в няколко страни централните или местните власти публикуват резултатите за всяко училище. Такава информация се публикува от образователните министерства в Дания, Унгария, Полша и Исландия, както и от Националната агенция за образование в Швеция. В Холандия индивидуалните училищни резултати се публикуват от инспекторатите по образование. Освен това училищата сами могат да включат към своите информационни брошури данни за средните оценки, получени от техните ученици на националните тестове. В Естония има нагласа за огласяване на обобщените резултати от тестовете.

Централните образователни органи публикуват резултатите на всяко училище по няколко начина: необработени (Швеция), с индикатори за тежест в зависимост от характеристиките на учениците или като добавената стойност за училището (Исландия). Във Великобритания (Англия) се прилага комбинация от двата начина. Държавният секретар за децата, училищата и семействата публикува сравнителен списък на училищата по азбучен ред, в който са показани техните резултати от задължителните национални тестове при завършване на началното обра-

зование. Целта е родителите да направят информиран избор на училище. До 2007-2008 учебна година същата процедура се прилага при завършване на първия етап на средното образование. Освен това училищата трябва да публикуват своите резултати от националните тестове в информационните брошури, предназначени за родителите, както и да посочат планирания брой на учениците, за които се очаква да постигнат средното равнище на националните тестове.

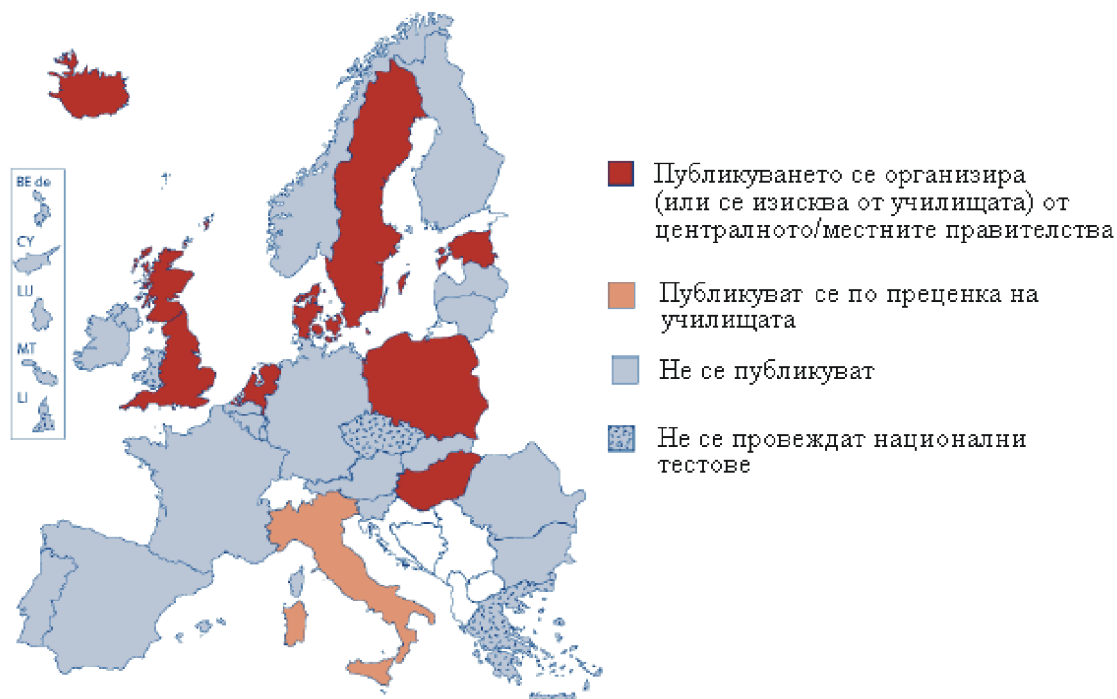
Публикуването на резултатите на училищата от националните тестове е практика, която започва през 90-те години, но бързо се превръща в обект на критика, насочена главно към неточността при изготвянето на списъците на училищата с оценките за тяхната ефективност. В действителност списъците показват, че училищата в богатите райони имат много по-добри резултати в сравнение с тези в бедните райони. Съществува необходимост от списъци, които да показват мерките, предприети от училищата за подобряване на представянето на учениците в два различни момента от времето. След направеното проучване на националните тестове, проведени през 2007 г. във Великобритания, Министерството за децата, училищата и семействата предвижда изготвянето на сравнителни списъци на резултатите от националните тестове, които да осигуряват повече информация за всяко училище. Списъците са твърде опростени, за да могат родителите да формират мнение за дейността на всяко училище.

Във Великобритания (Северна Ирландия) публикуването на списъци, показващи резултатите на училищата от националните тестове, е прекратено през 2001 г.

Във Великобритания (Шотландия) правителството не публикува резултатите от изпитите при завършване на първия етап на средното образование. При всички случаи резултатите на всяко училище са налични на интернет страницата на правителството. Местните образователни органи изискват

³ Оценяване на напредъка чрез сравняване на резултатите със средните стандарти.

Фиг. 3.3. Публикуване на резултатите от националните тестове за всяко училище (ниво ISCED 1 и ISCED 2) през учебната 2008-2009 година

от училищата да публикуват в справочниците за родителите резултатите от „Национално оценяване 5-14“. Пресата има право да получава тази информация и да я публикува.

Училищата в Италия са изцяло свободни, ако желаят да публикуват своите резултати от националните тестове.

3.3. Използване на резултатите от тестовете от местните власти

В няколко европейски страни, особено в скандинавските, местните власти имат големи отговорности в областта на образованието. В почти половината европейски държави местните образователни органи системно получават обобщените резултати от тестовете и ги използват при формиране на образователната си политика. В Дания на местно ниво се публикуват резултатите от изпитите за получаване на свидетелство в края на задължителното образование⁴. В Норвегия през 2008 г. е приета Бяла книга за качество в образованието, в която се определят по-големи отговорнос-

ти на местните образователни органи за получаваните от училищата резултати и използването им за мониторинг, като всяка община трябва да изготвя годишен доклад за постигнатите резултати.

В някои страни националните тестове са предназначени за мониторинг на образователната система и се прилагат върху представителна извадка от ученици. В Литва и Великобритания (Шотландия) са създадени системи за мониторинг, които дават възможност на местните образователни органи да разширяват обектите на анализ в рамките на своята територия, с цел да придобият значителна статистическа информация за целите на управлението и контрола. Системата позволява да се изготвят подробни доклади във всички области на образователната дейност.

Във Великобритания (Шотландия) и Унгария резултатите от тестовете се използват за определяне на индивидуалните образователни потребности, но не се събират централизирано. Някои местни образовател-

⁴ В Дания задължителното образование е от 7- до 16-годишна възраст.

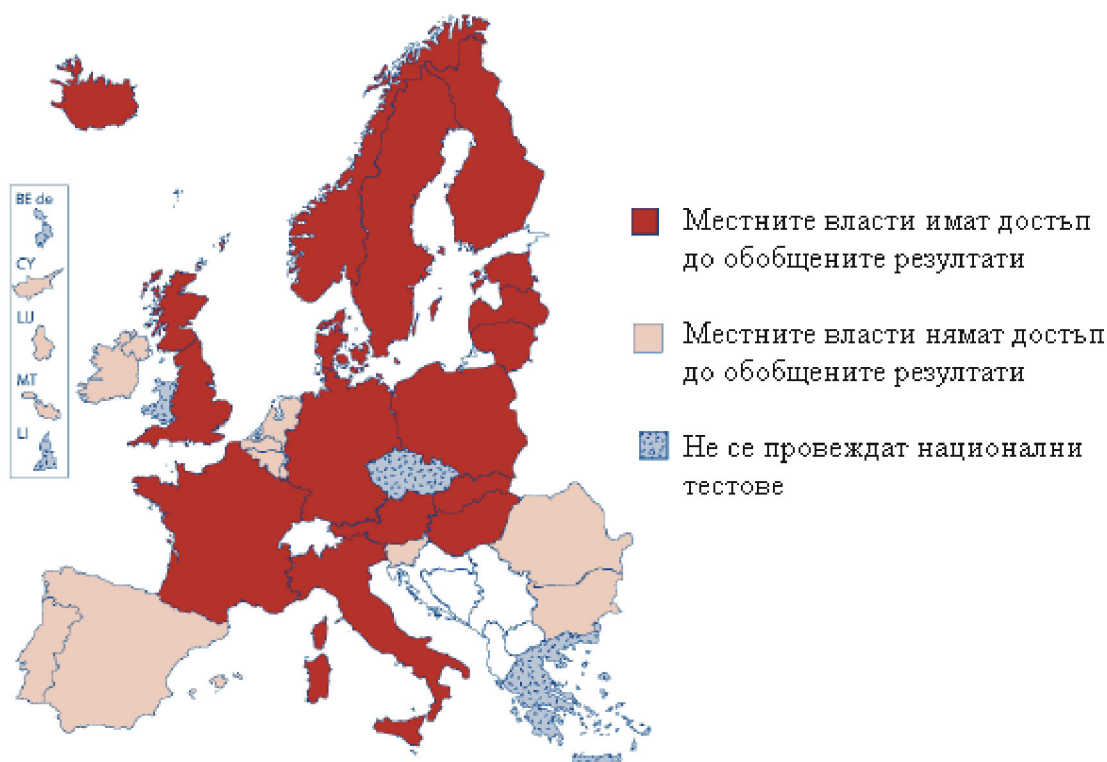
ни органи (или основатели на институции, както е в Унгария) изискват от своите училища да подлагат на анализ резултатите на учениците за целите на мониторинга. В Италия и Финландия данни за резултатите на всяко училище от тестовете също не се изготвят на централно ниво, но някои местни власти обобщават резултатите на своите училища. В Италия тези данни се използват за определяне на съдържанието на програмите за продължаващо професионално развитие на учители и директори.

ниците, както и за определяне на индивидуалните образователни потребности.

Само в Латвия, Люксембург, Румъния и Норвегия не се изготвят годишни доклади за състоянието на образователната система на базата на резултатите от тестовете, а в Дания, Ирландия и Великобритания (Шотландия) не се използват резултатите от тестовете за определяне на индивидуалните образователни потребности.

Националните доклади за училищната система, в които са включени резултати-

Фиг. 3.4. Предоставяне на резултатите от тестовете на местните власти (ниво ISCED 1 и ISCED 2) през учебната 2008-2009 година

3.4. Използване на резултатите от тестовете от правителствата или висшите образователни органи

На практика във всички страни резултатите от националните тестове се обобщават за училищната система като цяло и се публикуват като част от годишен доклад за състоянието на системата. Основна цел на всички тестове е да се извършва мониторинг на системата, но те често се използват и за взимане на ръководни решения, свързани с развитието на училищата и уче-

те от националните тестове, могат да съдържат и данни на регионално ниво. В Испания например през 2009 г. са изготвени доклади, представящи сравнителни данни за резултатите на автономните области.

Националните доклади често съдържат сравнения на резултатите от тестовете и анализи на основните фактори като характеристики на учениците или училищната инфраструктура, оказващи влияние върху успеха на учениците. Значението на този вид доклади е да подпомагат

образователната политика и да предизвикват дебати в образователните среди. Те могат също така да направят училищната система по-отговорна към родителите и обществото като цяло. Докладите трябва да са на разположение на политическите и гържавните органи в областта на образованието и да се публикуват онлайн от образователните министерства и агенции, отговарящи за националните тестове. Освен това в някои страни има процедури за обсъждане на резултатите от националните тестове с различни заинтересовани страни от образователния сектор, взимане на съвместни решения и предприемане на мерки, водещи до по-добри резултати.

В Белгия (Френската общност) например министърът на образованието организира процедура за писмено обсъждане на резултатите, което е в помощ на учителите и другите участници в системата на училищното образование. Въпросите, които се обсъждат, са свързани с наученото от учениците и тълкуването на резултатите, определянето на недостатъците и на дейностите, в които трябва да се направят подобрения. Отговорите на поставените въпроси, събрани и подредени в единен документ, се представят на конференция за качеството на образователната система пред широк кръг участници. Изводите от конференцията, които се отнасят до различни равнища на действие, се публикуват и разпространяват във всички училища и другите заинтересовани страни. В изводите могат да се съдържат препоръки за ревизиране на поставените цели, разработване на нови програми или да са насочени към политиката за училищно оценяване или продължаващото професионално развитие.

Във Франция срещи и конференции за резултатите от тестовете могат да се организират по искане на учители, изследователи, родители, професионални съюзи и др.

В Словения националният център по изпитите провежда годишни семинари с всички учители в сферата на задължителното

образование, където се представят резултатите от националните тестове.

В Румъния през 2007 г. е проведено представително заседание за резултатите от националните тестове при завършване на 4 клас по формата на инициатива за продължаващо професионално развитие на училищните инспектори в началното образование.

В няколко европейски страни националните тестове играят голяма роля за насочване на вниманието към несъответствията в постигнатите равнища от ученици и училища, както и към факторите, които водят до такива различия.

В Испания резултатите от тестовете се вземат предвид в няколко закона за образованието, засягащи основно мерките за справяне с неуспеха и намаляване на нивото на отпадащите от училище.

Във Франция резултатите от тестовете служат преди всичко за целите на регулаторната политика, насочена например за справяне с ниската успеваемост, а „мрежата за амбиция и успех“ е създадена в помощ на училищата, които са засегнати много от този проблем.

В Ирландия резултатите от националните тестове по английски език и по математика (NAER и NAMA)⁵ са основа на политиката за подпомагане на учениците от беден произход.

В Бялата книга за качество в образованието, приета през 2008 г. в Норвегия, се посочва, че правителството трябва да използва резултатите от националните тестове като база за подпомагане на училищата със слаби резултати.

Националните тестове могат да се използват и за други аспекти на националната образователна политика, свързани с целите на образователните програми, които също са предмет на реформи. Те включват например: 1) изготвяне на съдържанието на някои предмети от националната учебна програма - в Белгия (Фламандската общност), Естония, Латвия, Литва и Румъния;

⁵ National Assessment of English Reading (NAER); National Assessment of Mathematics Achievement (NAMA)

2) разпределяне на времето по отделните предмети - във Финландия; 3) създаване на единна база от знания и умения - във Франция; 4) програми за продължаващо професионално развитие - в Белгия (Френската общност); 5) използване на учебните помагала - в Естония. С цел да се подобри нивото при националното представяне на учениците в някои страни се изготвят планове за действие по отделни учебни предмети. Такава е практиката в Португалия, където през 2006-2007 г. е приложен план за действие по математика.

3.5. Проучвания и дебати

В някои страни се провеждат дебати или национални проучвания за непредвидимия ефект от националните тестове. Това са страните, в които тестовете водят до значителни последици за училищата, когато например индивидуалните резултати на училището се публикуват или се вземат предвид при оценяването му. Най-често срещаните непредвидими последици от тестовете се проявяват силно по отношение на изпитните предмети, по които се изпитват учениците в учебните часове дори ако те обхващат много малка част от учебната програма.

В Дания например в резултат на проведеното през 2002 г. проучване, ръководено от Датския институт по оценяването, се установява, че включените в националните тестове предмети за получаване на свидетелство в края на задължителното образование (датски език и математика) се считат за много по-важни от останалите предмети. В резултат на това училищата дават по-голямо предимство на продължаващото професионално развитие на учителите по тези предмети. В Швеция обратно на тази практика, повечето от учителите, които са анкетирани през 2004 г. от Националната агенция по образованието, заявяват, че не са преработвали учебния материал, съобразявайки се с изпитните предмети. В Холандия инспекторите имат наблюдение, че през последната година на началното образование някои училища предпочитат да не провеждат СИО

тестове за слабите ученици, които ще повтарят класа. По този начин училищата се стремят да запазят високо нивото на средните оценки, за да защитят престижа си.

Във Великобритания (Англия) националните тестове са обект на много дебати още от въвеждането им. Провеждането им в страната е обобщено в статия за училищните стандарти, публикувана през 1993 г. от образователното министерство под натиска на националния учителски синдикат, който заплашва да бойкотира тестовете. Според министъра националните тестове въвеждат стандарти и цели, които да повишат очакванията към учителите и училищата по отношение на представянето на учениците. Като се има предвид, че повечето слаби ученици живеят в бедна социална среда, тестовете могат да се използват като инструмент за по-голямо социално равнопоставяне и като средство за откриване на даровити деца. Противниците на националните тестове считат, че тестовете могат да демотивират учениците, да увеличат чувството на тревога в децата и родителите и усилията им по време на подготовката да се насочат главно към преминаване на теста. Според тях освен това тестовете намаляват тежестта на преценките на учителите за техните ученици поради голямото значение, което обществото придава на резултатите от националните тестове в края на всеки образователен етап. Според проучване на системата от национални тестове, проведено през 2007 г. от Комисията за децата, училищата и семействата към Камарата на общините, много учители придават прекомерно значение на тези аспекти от учебната програма, които могат да бъдат подложени на национални тестове и отделят твърде голямо внимание на ученици, които имат потенциал да се представят добре.

Във Великобритания (Уелс и Северна Ирландия) са проведени подобни дебати, довели до намаляване на значението на националните тестове в рамките на цялостната система за оценяване на учениците.

Въпреки че във Великобритания (Англия) тестовете за ученици между 7- и 11-годиш-

на възраст, завършващи „ключовите степени“ (Key Stages)⁶ 1 и 2 се запазват, от 2008-2009 учебна година тестовете са отменени за 14-годишните ученици, завършващи „ключова степен 3“. Създадена е нова експертна група от директори и специалисти в образованието, която да даде становище дали е приложимо въвеждането на национални тестове за ключова степен 3 и да изготви нови разпоредби за тази възрастова група. Тестовете в „ключова степен 1“ имат поддържаща роля в процеса на регламентираното оценяване на учителите. Въпреки продължаващото настояване от страна на някои учителски профсъюзи за отмяна на тестовете в „ключова степен 2“, правителството потвърждава тяхното прилагане като основен източник на информация за родителите и обществото относно равнището на образованието в началните училища.

Във Великобритания (Шотландия) през 2000 и 2003 г. се провеждат национални консултации за тестовете. Те показват основание за безпокойство на част от правителството, академичната общност и училищата относно значителното влияние на националните тестове върху преценките на местните образователни органи и директорите. То се изразява в ограничаване на практическия опит на учениците от гледна точка на учебната програма и образователната методика. Тези съмнения са взети предвид в националната програма от 2000 г., наречена „оценяване за обучение“. В нея се напомня, че учителите трябва да ограничат ролята на тестовете до частично потвърждаване на тяхната собствена обобщена оценка за индивидуалния успех на учениците.

В около половината от страните националните тестове са важен елемент от обучението на учениците, тъй като постигнатият на тестовете успех може да предопредели кариерата в тяхното образование. Трябва да се отбележи, че във всяка страна има различни степени на значимост на тестовете. При честотата на тестовете за

началното и първия етап на средното образование резултатите от тях могат да бъдат единствен фактор за определяне на следващата стъпка в развитието на учениците или един от няколко фактора, заедно с класната работа или вътрешните изпити. В този аспект в някои страни е прекратено изключителното влияние на някои национални тестове като определящи прехода на учениците в следващи образователни етапи.

Освен доказаното значение на националните тестове за учениците, повечето от конкретните действия, свързани с резултатите от тестовете, се намират в сферата на националните образователни политики.

Европейските страни имат различни концепции по отношение на процеса за качествено подобрене на училищното образование, който започва с анализ на резултатите от тестовете. В някои страни, където тестовете се провеждат върху представителна извадка от ученици, се дава приоритет на анализа на резултатите на национално равнище. Следователно реформите, които произтичат от тези резултати, трябва да бъдат проведени също на национално равнище.

Освен изготвянето на национални доклади, в редица страни отговорността е насочена към участниците на местно ниво. На тях се предоставят данните от тестовете, така че да могат да направят сравнителен анализ и да предприемат действия за отстраняване на недостатъците. Някои от тези страни публикуват резултатите, постигнати на училищно ниво, или ги вземат предвид при външното оценяване, като по този начин насърчават училищата да правят анализи на резултатите от тестовете и да полагат усилия за подобряването им.

В някои страни, в които националните тестове играят значителна роля за учениците и училищата, броят на дебатите и проучванията подчертава техния непредвидим ефект.

⁶ Етап 1 е двугодишен и обхваща учениците на възраст между 5 и 7 години. Етап 2 е 4-годишен и обхваща учениците на възраст между 7 и 11 години.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПЕРСПЕКТИВИ

Оценяването на учениците в страните от ЕС се провежда под различни форми и съдържа разнообразни инструменти и методи за оценяване, които могат да се разделят на:

- вътрешни и външни;
- обобщаващи и формиращи.

Въпреки различията в тяхната прецизност и значимост, те формират част от цялата образователна структура и допринасят за постигането на едни и същи цели – оценяване на напредъка на учениците и натрупване на информация, подпомагаща подобряването на обучението.

Най-общият вид оценяване на учениците в сферата на задължителното образование е текущото оценяване от учителите, което има редица важни предимства. Неговите резултати обаче са трудно сравними и това е основната причина националните стандартизирани тестове все повече да се прилагат, за да се отговори на потребността от стандартизиране на данните за успеха на учениците и да се валидира мониторингът върху обучението и представянето.

Стандартизираните тестове се създават и развиват според дневния ред на националните политики и образователните структури. Те се превръщат във важен инструмент на образователната политика и се използват за оценяване и мониторинг на представянето на всеки един ученик, училище и образователна система.

През 2008-2009 учебна година само в Белгия (Германската общност), Чехия, Гърция, Великобритания (Уелс) и Лихтенщайн не се провеждат национални тестове. Няколко други страни все още не са реализирали напълно националните си изпитни системи. (фиг. 1.1). От 90-те години използването на национални тестове постепенно се увелича-

ва и се обвързва с няколко съпътстващи подобрения на образователните системи в Европа, отразяващи тенденцията за децентрализация и нарастващата училищна автономия, възможността за избор на училищна политика и придаването на по-голямо внимание на контрола върху качеството на образованието. Отношението към значимостта на националните тестове непрекъснато се променя и във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия) например те имат по-маловажна роля в общата система за оценяване.

В редица европейски страни националните тестове показват необходимостта за осигуряване на сравнимо и стандартизирано измерване на постигнатите образователни резултати. Споровете се насочват обикновено към тяхното съдържание, форма, организация и начин на използване на резултатите. Ключов въпрос е необходимостта да се осигури тяхната валидност и целесъобразност, включително техническата им прецизност, обективност и ефективност на разходите. Разработването на национални тестове обикновено се възлага на специализирана публична агенция, която изпълнява задачите си в сътрудничество с други гържавни органи, учители и експерти от университетите. Инструментите и процедурите за провеждане на тестовете редовно се преразглеждат, за да се определят методите, които в най-голяма степен гарантират надеждност на резултатите от тестовете, и за да могат да се приспособят към променящите се потребности на европейските образователни системи.

Сравнителният анализ на целите и организацията на тестовете, както и използването на техните резултати показват голямо разнообразие на националните систе-

ми за оценяване. Могат да се очертаят няколко важни извода за моделите и тенденциите в Европа, които на свой ред да се обвържат с политическите въпроси, които често се повдигат по време на националните дебати за оценяването, а именно:

Една или повече цели на националните тестове?

Настоящите политики в областта на националните тестове се фокусират върху две главни цели: първата – удостоверяване на индивидуалния успех на учениците, е по-традиционна, докато втората – мониторинг на училищата и на училищната система като цяло, добива все по-нарастващо значение.

В малък брой страни националните тестове служат за формиращото оценяване с цел индивидуалното подпомагане на учениците (фиг. 2.1).

Образователните органи организират или отделни тестове за реализиране на всяка цел, или (както е в общия случай) използват един и същи тест за няколко различни цели. Това се случва, когато резултатите от тестовете, използвани за валидиране на постиженията или за нуждите на формиращото оценяване, се използват също от училищата или от системата за мониторинг; или когато резултатите от частичните тестове, провеждани основно за контрол на цялата училищна система, се предоставят обратно на училищата, за да им помогнат да подобрят своята работа.

Експертите по оценяване предупреждават, че използването на един единствен тест за няколко цели може да се окаже неподходящо, ако информационните елементи, използвани за всеки отделен случай, не са едни и същи.

Баланс между потребностите от данни за представянето и риска от прекомерно много тестове

Текущите дебати между политиците и образователните специалисти са насочени към необходимостта да се намери точният баланс между легитимната цел за показване на актуалното състояние на представяне-

то на учениците и потенциалният отрицателен ефект от тестовете върху учениците и учителите и особено влиянието им върху ефективното учебно време, както и върху усилията и мотивацията на учениците.

Европейските страни организират национални тестове в задължителното образование в средно между две и три училищни години, без непременно да се подлага на тест всеки един ученик през съответната година. В някои страни честота, на която се провеждат тестовете, значително се различава от средното европейско ниво (фиг. 2.2). Така например в Дания, Малта и Великобритания (Шотландия) учениците могат да преминат през 10-11 национални теста, докато в Германия, Холандия и Словакия се провежда само един национален тест по време на задължителното образование.

Повечето национални тестове в Европа са задължителни за всички ученици от съответния випуск, а в страните, в които не са задължителни, на практика всеки ученик преминава през тест. Не е изненадващо, че тестовете за получаване на свидетелство или за установяване на индивидуалните образователни потребности попадат в тази категория. Тестовете върху представителна извадка от ученици, които често се използват за целите на мониторинга, също са относително широко разпространени. Решението за това дали обхватът на теста да включва целия випуск, или определена извадка от него зависи изцяло от целите на теста. От една страна, тестовете в пълен обхват са подходящи за установяване и сертифициране на индивидуалния успех на учениците, от друга страна, частичните тестове осигуряват достатъчно надеждни данни за мониторинг на националното ниво, без да се претоварват учениците и учителите.

Влияние върху преподаването и възможното стесняване на учебната програма

Що се отнася до избора на изпитните предмети, националните тестове често включват два основни предмета - езика на преподаване и математика. В някои страни

са добавени и други предмети като природни науки, чужд език и др. В много малко страни, освен тестовете за получаване на свидетелство в края на първия етап на средното образование, учениците се оценяват текущо върху по-обширен учебен материал. Едно от ограниченията на много от националните тестове е, че те оценяват успеха на учениците само по една определена част от учебната програма. В тази връзка в няколко страни е обявен план за разширяване на броя на изпитните предмети, а практиката в други страни е предметите да се редуват на последователни годишни цикли. В няколко страни е възприет характерен, ориентиран към уменията подход за провеждане на тестовете, докато в други - тестовете са насочени към интердисциплинарни учебни умения.

Следващият въпрос е как да се противодейства срещу някои потенциални нежелателни ефекти от тестовете, като например тенденцията да се приспособява или стеснява учебният материал или да се акцентира изключително върху уменията, които подлежат на оценяване. Тези отрицателни ефекти могат да се проявят там, където тестовете са от голямо значение както за учениците, така и за учителите и училищата.

Съчетаване на резултатите от тестовете с други оценки

Повечето европейски страни организират национални тестове, които са от голямо значение за образователната кариера на учениците. В повечето случаи резултатите се зачитат заедно с резултатите от други форми на оценяване, най-често от текущото оценяване от учителите или вътрешните изпити. Този подход позволява на учителите да използват своя авторитет пред учениците. Освен това той съчетава качествата на няколко инструмента за оценяване и ограничава тенденцията на националните тестове да представят „моментното състояние“ на постиженията на учениците в определен период от време и само в няколко области.

Използване на резултатите от тестовете за подобряване на работата в училищата и за контрол на качеството на образованието

Резултатите от националните тестове се използват за няколко различни цели, включващи мониторинг на образователното равнище, осигуряване на обратна връзка с ученици и родители и ръководене на дейността на учителите. Във всички страни тестовете играят много важна роля за развитие на политиката в областта на училищното образование и техните резултати се анализират, когато е необходимо да се формулират мерки за справяне с несъответствията в нивата на успеха, да се разработят учебни програми или да се подобри предлаганото професионално развитие на учителите.

В много европейски страни на училищата се осигуряват обобщени резултати от тестовете за сравняване с националното равнище. В повечето случаи училищата сами решават как да използват резултатите за подобряване на своята работа. В дванадесет държави съществуват изисквания или препоръки за зачитане на резултатите от тестовете при външното и/или вътрешното оценяване на училищата. За сравнение с няколко страни извън ЕС като САЩ и Канада, резултатите от тестовете в Европа много рядко се използват като инструмент за отчетност, включваща санкции и поощрения или като фактор за разпределяне на ресурсите.

Повечето европейски страни не публикуват обобщените резултати от тестовете на отделните училища (фиг. 3.3). В някои страни с официални документи изрично се забранява използването на резултатите с цел сравняване на групи училища или за тяхното класиране, а само за подобряване на работата. Само във Великобритания (Англия) публикуването на резултатите от тестовете съществува в съчетание със свободата на родителите да могат да избират училища – два фактора, които в комбинация засилват влиянието на тестовете в училищ-

ната практика. В останалите европейски страни използването на резултатите от тестовете най-общо е за подобряване на дейността в училищата.

В обобщение може да се подчертае, че текущите политически дебати за същността на националните тестове показват, че европейските страни правят различен избор за значението, което те придават на тестовете за оценяване на учениците, училища-

та и образователната система като цяло. Техните политически решения в този аспект са пряко отражение на различията между параметри като честота, изпитни предмети, участие на целия випуск или на определена извадка и използване на резултатите. Анализът на националните тестове показва, че някои страни са завършили изцяло въвеждането на системи за национално тестване, докато други все още обмислят възможността за тяхното въвеждане.

КОД НА СТРАНИТЕ

Код	Страна	Код	Страна
AT	Австрия	PL	Полша
BE	Белгия	PT	Португалия
BE fr	Белгия - Френска общност	RO	Румъния
BE de	Белгия - Германска общност	SI	Словения
BE nl	Белгия - Фламандска общност	SK	Словакия
BG	България	FI	Финландия
CZ	Чехия	SE	Швеция
DK	Дания	UK	Обединеното кралство Великобритания
DE	Германия	UK-ENG	Англия
EE	Естония	UK-WLS	Уелс
IE	Ирландия	UK-NIR	Северна Ирландия
EL	Гърция	UK-SCT	Шотландия
ES	Испания	EFTA/EWR	трите държави от Европейска зона за
		-Lgnder	свободна търговия (ЕФТА), част от Евро-
			пейското икономическо пространство
FR	Франция	IS	Исландия
IT	Италия	LI	Лихтенщайн
CY	Кипър	NO	Норвегия
LV	Латвия		
LT	Литва		
LU	Люксембург		
HU	Унгария		
MT	Малта		
NL	Холандия		

ПРИЛОЖЕНИ ФИГУРИ

РАЗДЕЛ 1: СЪСТОЯНИЕ, ФОРМИ И ПОЛИТИЧЕСКИ РАМКИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ В ЕВРОПА

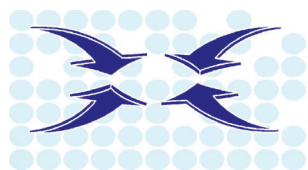
Фиг. 1.1. Година на първото пълно прилагане на национални тестове в ниво ISCED 1 и ISCED 2 по страни.....	1
--	---

РАЗДЕЛ 2: ЦЕЛИ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ В ЕВРОПА

Фиг. 2.1. Основни цели на националните стандартизирани тестове за ниво ISCED 1 и ISCED 2 през учебната 2008/2009 година по страни.....	1
Фиг. 2.2. Брой и вид на националните тестове и учебната година, през която са проведени, ниво ISCED 1 и ISCED 2, 2008-2009 учебна година.....	1
Фиг. 2.3. Брой на изпитните предмети в националните тестове за ниво ISCED 1 и ISCED 2 през учебната 2008/2009 година.....	1
Фиг. 2.4. Стандартизиране на изпитните въпроси – ниво ISCED1 и ISCED2, 2008-2009 учебна година.....	1
Фиг. 2.5. Използване на ИКТ в националните тестове на ниво ISCED 1 и ISCED 2, 2008-2009 учебна година.....	1
Фиг. 2.6. Участие на учениците със СОП в националните тестове за учебната 2008-2009 година (ниво ISCED 1 и ISCED 2).....	1
Фиг. 2.7. Отговорни институции за провеждането на националните тестове (ниво ISCED 1 и ISCED 2) за учебната 2008-2009 година.....	1
Фиг. 2.8. Отговорни лица за администрирането на националните тестове (ниво ISCED 1 и 2) за учебната 2008-2009 година.....	1
Фиг. 2.9. Отговорни лица за проверяването на националните тестове (ниво ISCED 1 и ISCED 2) за учебната 2008-2009 година.....	1

РАЗДЕЛ 3: ИЗПОЛЗВАНЕ И ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ

Фиг. 3.1. Използване на резултатите от националните тестове за вземане на решения относно образователната кариера на учениците (ниво ISCED 1 и 2) за учебната 2008-2009 година.....	1
Фиг. 3.2. Използване на резултатите от тестовете за училищно оценяване (ниво ISCED 1 и ISCED 2) през 2008-2009 учебна година.....	1
Фиг. 3.3. Публикуване на резултатите от националните тестове за всяко училище (ниво ISCED 1 и ISCED 2) през 2008-2009 учебна година.....	1
Фиг. 3.4. Предоставяне на резултатите от тестовете на местните власти (ниво ISCED 1 и ISCED 2) през 2008-2009 учебна година.....	1

ТАБЛИЦИ С ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОПРЕДЕЛЕНИ ПАРАМЕТРИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТЕСТОВЕ ПО СТРАНИ

Австрия	Национален тест 1: Стандартни тестове/тестове за контрол на образователните стандарти (първите тестове за цялата страна ще се проведат през учебните 2011-2012 и 2012-2013)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система
ISCED ниво	1 и 2
Цели и приложения	<p>Цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обратна връзка за рамковите условия и резултатите (слабости/постижения, необходимост от усъвършенстване) на училищата; - контрол, до каква степен училищата и учителите изпълняват своите основни задължения, за да могат учениците да усвоят основните умения; - мониторинг на успеваемостта на училищата; - стимулиране на изготвянето на отчети чрез определяне на критерии за бенчмаркинг в частично автономна училищна система. <p>Приложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - индивидуална обратна връзка с учениците и оценяване на обучението; - резултатите на класа представляват инструмент за самооценяване за учителите; - създаване на система за обратни връзки на основата на външно оценяване според концепцията на действащата образователна политика.
Целева група	Тест за представителна извадка от ученици в IV година (в края на началното образование, 10-годишна възраст) и в VIII година (в края на първия етап на средното образование, 14-годишна възраст).
Изпитни предмети	Четвърти клас: компетенции по четене и писане на немски език и математика. Осми клас: немски език, математика и английски език

Белгия (Френска общност)	Национален тест 1: Външно оценяване на постиженията в задължителното образование* (Évaluation externe des acquis des élèves de l'enseignement obligatoire)	Национален тест 2: Общ външен тест (Épreuve externe commune)
Основна цел:	Определяне на индивидуалните образователни потребности	Взимане на решения относно образователната кариера на учениците
ISCED ниво	1 и 2	1
Цели и приложения	Цели: - да информира учителите за равнището на постигнатите резултати от техните ученици в сравнение с общите резултати на учениците във Френската общност, както и с резултатите по региони; - да информира образователните органи, както и всички участници за постиженията на учениците на ниво образователна система. Приложения: - публикуване на доклад за "резултатите и тълкуванията", който включва средните резултати, постигнати от Френската общност (но без представяне на отделните училища); - обсъждане от училищата на въвеждането на стратегии, които могат да подобрят резултатите; - при оценяване на нивото на образование и педагогическа дейност службите за инспектиране и педагогическа дейност вземат предвид постигнатите резултати; - Комисията за наблюдение на образователната система предоставя информация на правителството, която при необходимост съдържа препоръки за подобряване на резултатите.	Приложение: - получаване на свидетелство за завършено начално образование (в случай на неуспех училището може да издаде свидетелство въз основа на предишните резултати на ученика и обоснован доклад на учителя от VI година на началното образование).
Целева група	Всички ученици от II година (7-годишна възраст) и V година (10-годишна възраст) на началното образование и II година (13-годишна възраст) на средното образование	Всички ученици от VI година на началното и I година на средното образование
Изпитни предмети	Тригодишен цикъл: - 2008-2009 – природни науки, история и география (отложени за 2009-2010); - 2009-2010: четене, писане и изучаване на чужди езици (VI година на основното образование); - 2010-2011: математика и чужди езици (II година на средното образование)	Френски език, математика, въведение в науката, история и география

* Тези тестове са отложени за 2009-2010 учебна година.

Белгия (Фламандска общност)	Национален тест 1: Периодично национално оценяване (Periodieke Peilingen)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система
ISCED ниво	1 и 2
Цели и приложения	<p>Цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - осигуряване на контрол на образователната система; - предоставяне на информация на училищата, които са участвали в изследванията; - предоставяне на възможности за обучение на всички училища. <p>Приложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - писмена консултация за резултатите с всички заинтересовани институции в областта на образованието, която представлява начална точка на осъществяване на годишна конференция, което, от своя страна, води до публикуването на препоръки за подобряване на качеството на образованието; - политически мерки като например преразглеждане на учебните програми; - обратна информация за училищата участници в изследването, която може да се използва при самооценяването; - училищата, които не участват в изследването, могат да проведат паралелни тестове и да се възползват от отчетните доклади за извършване на самооценяване.
Целева група	Всички ученици в VI година (12-годишна възраст) от извадка на участващите училища, както и в VIII година (14-годишна възраст) от извадка на избраните училища
Изпитни предмети	Правителството решава всяка година кои да са изпитните предмети. През 2008-2009 г. в VI и VIII година тестовете са по математика, през 2009-2010 г. в VI година по "Проучване на околната среда: време, пространство, общество и използване на информационни ресурси".

Велико-британия (Англия)	Национален тест 1: Национално оценяване ¹	Национален тест 2: Незадължителни тестове
Основна цел:	Определяне на индивидуалните образователни потребности (ключова степен 1)² Мониторинг на училищата и/или на образователната система (ключова степен 2)	Определяне на индивидуалните образователни потребности
ISCED ниво	1	1 и 2
Цели и приложения	Цели: - оценяване на успеха; - информирани на родителите, работодателите и други заинтересовани страни; - мониторинг на образователната система; Приложения: - за информиран избор на родителите; - за подпомагане на процеса на оценяване от учителите; - за училищната отчетност.	Цели: - оценяване на напредъка и установяване на силните и слабите страни на класа и на всеки отделен ученик; - информация за представянето на учениците на задължителните тестове при завършване на ключова степен 2. Приложение: Училищата използват тестовете, за да информират родителите (тестовете не са задължителни и не се оценяват на централно равнище).
Целева група	Последна година на ключова степен 1 (II година, 7-годишна възраст); Последна година на ключова степен 2 (VI година, 11-годишна възраст); Задължителен за всички ученици в публично финансираните училища. Независимите училища са насърчавани, но не се изисква от тях да участват в тестовете.	Незадължителни тестове в III, IV, V, VII и VIII година (възраст 8, 9, 10, 12 и 13), които се прилагат от повечето училища.
Изпитни предмети	Ключова степен 1: - английски език; - математика; Ключова степен 2: - английски език; - математика; - природни науки.	- английски език; - математика

¹ От 2008-2009 учебна година са отменени задължителните тестове при завършване на ключова степен 3 (за 14-годишните).

² Тестовете при завършване на ключова степен 1 са елемент от оценяването на учителите и не са самостоятелно действащи.

Германия	Национален тест 1: При завършване на прогимназиалния курс на обучение (в края IX година)/средно училище (в края на X година)
Основна цел:	Вземане на решения за бъдещото образователно развитие на учениците
ISCED ниво	2
Цели и приложения	Цели: - осигуряване на качество и подпомагане на развитието на училищата и преподавателската практика; - вътрешно и външно оценяване. Приложения: - като доказателство, че ученикът е постигнал целите на училищното образование; - издаване на свидетелство за завършен клас/образователен етап; - поставяне на оценка и/или вземане на решение за преминаване в следващ образователен етап; - резултатите се предоставят на местните образователни служби и на образователното министерство на съответната провинция в обобщен вид заедно с индикаторите, които служат за сравнение при проследяване на развитието на учениците през годините.
Целева група	В края на IX година от началото на обучението тестът е задължителен за всички ученици, които след завършването на учебната година напускат училищната система. За ученици, които желаят да завършат X година, тестът е задължителен в края на X година.
Изпитни предмети	Задължителни предмети са немски език, математика и първи чужд език (най-често английски и по-рядко френски). В провинция Баден-Вюртемберг учениците са задължени да участват в още един допълнителен изпит по определена тема.

Дания	Национален тест 1: Национални тестове - пълно въвеждане през 2010 г. (De nationale test)	Национален тест 2: Окончателен изпит на Folkeskole* (Folkeskolens afgangsprøve)
Основна цел:	Определяне на индивидуалните образователни потребности на учениците	Взимане на решения относно образователната кариера на учениците
ISCED ниво	1	2
Цели и приложения	Цели: - наблюдение на постиженията и предоставяне на учителите на полезна информация за планиране на образователни дейности, насочени към индивидуалните образователни потребности; - предоставяне на подробна обратна информация на училищата, учениците и родителите.	Цел: - документиране в каква степен ученикът отговаря на изискванията, посочени в регламентите. Приложения: - за издаване на свидетелство; - тестът няма значение за преминаване в ISCED 3.
Целева група	От II до VIII година; задължителен за учениците във Folkeskole	Задължителен за всеки ученик от IX година на Folkeskole.
Изпитни предмети	12 теста по 7 предмета, 10 теста са задължителни: датски във II, IV, VI и VIII година, математика в III и VI година, английски език в VII година, биология, физика / химия и география в VIII година. Два доброволни теста по датски език като втори чужд език в V и VII година.	Задължителни предмети: датски (писмен и устен), математика (писмен), английски (устен), физика / химия (устен) + един тест по предмет в областта на хуманитарните науки и един тест по предмет от природните науки. Избираеми предмети: немски, френски, шиене, гърводелство или домашна икономика (последните три теста могат да се вземат в края на VIII година по преценка на директора на училището).

* В края на X година се провежда доброволен зрелостен изпит (10.-klasses-prøven), който е подобен на националния тест, но с по-високи образователни изисквания.

Изпитни предмети: един или повече, вкл.: датски, математика, английски, немски / френски и естествени науки. Учениците могат да изберат един или повече изпити по предмети от IX година: датски език, математика, английски или естествени науки, или да изберат комбинация от изпити от IX и X година.

Таблицы с информация за определени параметри на националните тестове по страни

Естония	Национален тест 1: Стандартизиран тест (Tasemetoo)	Национален тест 2: Изпит при завършване на основното/задължителното образование (Pohikooli lõpueksam)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система	Взимане на решения относно образователната кариера на учениците
ISCED ниво	Единствена структура (ISCED 1)	Единствена структура (ISCED 2)
Цели и приложения	<p>Цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оценяване на резултатите от обучението в края на отделните етапи; - сравняване на резултатите между училищата; - подпомагане на вземането на решения при разработване на учебните програми и изготвяне на учебни материали и при обучение на учителите. <p>Приложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - указания не се прилагат, но резултатите се вземат предвид при вътрешното оценяване заедно с резултатите от формиращото оценяване в края на годината; - резултатите от теста в края на IX година се анализират на национално ниво на базата на извадка от тази възрастова група (10-15%) за задължителните предмети и на цялата възрастова група за избираемите дисциплини. 	
Целева група	В края на III година (10-годишна възраст) и в края на VI година (13-годишна възраст) от извадка от ученици	В края на IX година (16-годишна възраст), задължителен за всички ученици
Изпитни предмети	III година: естонски / руски като майчин език и математика; VI година: естонски / руски като майчин език, математика и един предмет, който всяка година е различен.	Три теста трябва да бъдат взети: - два от задължителните предмети: естонски език и литература в естонските училища и естонски като втори език в руските средни училища; математика; - един от избираемите предмети: руски език и литература в руските средни училища; английски, френски, немски или руски като чужд език, биология, география, химия, физика, история и социални науки.

Ирландия	Национален тест 1: Стандартизиран изпит по английски език (четене) и математика	Национален тест 2: Оценяване на компетенциите по английски език (NAER) и по математика (NAMA)	Национален тест 3: Сертификат Junior
Основна цел:	Определяна на индивидуалните образователни потребности	Мониторинг на училищата и/или на образователната система	Вземане на решения за бъдещото образователно развитие на учениците
ISCED ниво	1	1	2
Цели и приложения	Цели: - подпомагане на учителите за прилагане на по-добри методи за преподаване и обучение; - уведомяване на родителите за напредъка на децата им; - определяне на учениците, които се нуждаят от специално подпомагане.	Цели: - създаване на актуални стандарти по четене и математика; - сравняване на резултатите с предходните резултати от NAER и NAMA; - получаване на информация за подпомагане и определяне на политиката, както и за разпределение на ресурсите (NAER); - изследване на развитието на обучението и оценяването от началото на въвеждането на учебната програма за началното образование (NAMA); - изследване на факторите във връзка с училището, учителите, семейната среда и самите ученици, които оказват влияние на стандартите по четене и математика (NAER/NAMA); - създаване на база за сравнение за бъдещите тестове (NAER); - представяне на предложения за обучение и оценяване (NAMA).	Цели: - оценяване на напредъка на учениците по широк спектър от предметите от учебната програма; - служи за база за сравняване спрямо първото национално оценяване на учениците в средното образование; - определя избора на учениците за следващата фаза на тяхното средно образование; - предоставя подходящи данни за напредъка и постиженията на учениците. Приложения: - издаване на свидетелство за завършен клас/образователен етап; - в средното образование резултатите от националните тестове представляват източник на информация за политическите консултативни органи и институциите, които вземат решения в Министерството на обра-

Таблицы с информация за определени параметри на националните тестове по страни

		<p>Приложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - предоставяне на информация за определяне на политиката; - оценяване на стандартите; - определяне на скалата на успеха; - въвеждане на реалистични стандарти; - подпомагане на задължението за отчетност; - приобщаване на обществеността към проблемите на образованието; - координиране на усилията на учителите. 	<p>зованието и науката, както и за учените;</p> <ul style="list-style-type: none"> - резултатите служат на учениците и училищата като база за избор на предметите, които трябва да се оценяват в Senior Cycle
Целева група	<p>Задължителен за всички ученици в края на първи клас ИЛИ в началото на втори клас (6-7-годишни) И в края на четвърти клас ИЛИ в началото на пети клас (10-11-годишни).</p>	<p>Учениците от II година на обучението (IV година на началното образование) и от VI година на обучението (VIII и последна година на началното образование).</p> <p>Представителна извадка от ученици.</p>	<p>Задължителен за всички ученици в края на III година от средното образование.</p> <p>Задължителни основни предмети:</p> <p>ирландски език, английски език, математика, гражданско образование, обществознание и политическо образование</p>
Изпитни предмети	<p>Компетенции по четене на английски език, математика.</p>	<p>Четене на английски език (NAER); математика (NAMA).</p>	<p>Други предмети: старогръцки, изкуство, трудово обучение и дизайн, икономика, древни езици и култури, екология, социални науки, френски език, география, немски език, староеврейски, история, домакинство, италиански език, латински език, материалознание, дърво- и металообработване, музика, религия, природни науки, испански език, техническо чертане, техника.</p>

Испания	Национален тест 1* : Общи диагностични тестове, провеждани на национално ниво
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система
ISCED ниво	1 и 2
Цел и приложение	Цел: - получаване на представителни данни за училищата и учениците. Приложение: - получените резултати служат за внасяне на евентуални промени и за подобряване на дейностите.
Целева група	Представителна извадка от ученици от IV година на началното образование (след учебната 2008-2009 г.) и от II година на първия етап от средното образование (след учебната 2009-2010 г.), както и в края на учебната година.
Изпитни предмети	Циклично оценяване на осем ключови компетенции. През учебната 2008-2009 г. в IV година на началното образование на тест са подложени езиковите комуникационни компетенции, математическите компетенции, знанията и уменията за взаимодействие с околната среда, както и социалните и гражданските компетенции. През учебната 2009-2010 г. се оценяват същите компетенции във II година на първия етап на средното образование. Графикът за оставащите учебни години до завършването на този цикъл се определя от управителния съвет на Националния институт по оценяване (Instituto de Evaluación, IE).

* Във всички автономни общности на тестове се подлагат всички ученици от определени класове – тези от IV година на началното образование (след учебната 2008-2009 г.) и тези от II година на първия етап на средното образование (след учебната 2009-2010 г.), с цел да се получат данни за учениците и училищата. Получените резултати служат, от една страна, за подпомагане на училищата да подобрят качеството на своите образователни дейности, а от друга страна – за информация на родителите и участниците в образователните процеси. Всяка автономна общност има право сама да определя годишния график за провеждане на тестове по осемте ключови компетенции. Повечето автономни общности оценяват всяка година езиковите комуникационни компетенции и математическите компетенции. В определени случаи в една и съща учебна година на тест се подлагат всички ключови компетенции.

Италия	Национален тест 1
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система (II и V година на началното образование и I година на първия етап на средното образование) Вземане на решения относно образователната кариера на учениците от III година на първия етап на средното образование
ISCED ниво	1 и 2
Цели и приложения	<p>Цел:</p> <p>- определяне на нивото на учениците в началото и в края на различните образователни етапи, за да се измери постигнатият напредък от училищата.</p> <p>Приложения:</p> <p>- в рамките на държавния изпит за учениците от III година на първия етап от средното образование, издаване на свидетелство за завършен клас/образователен етап;</p> <p>- понастоящем използването на резултатите от националните тестове не е регламентирано в закони или нормативни актове. Министърът на образованието предлага следните приложения на резултатите от националните тестове:</p> <ul style="list-style-type: none"> • оценяване на образователното ниво през първата и последната година на училищното образование, както и по отношение на постигнатия напредък на отделните училища; • оценяване на училищните директори; • оценяване на учителите. <p>Национален тест 1:</p> <p>- институтът за оценяване на училищната система INVALSI, който отговаря за обработката на националните тестове, изисква резултатите от националните тестове да се използват за усъвършенстване на стратегиите за повишаване на образователното ниво на учениците;</p> <p>- регионалните и провинциалните служби използват резултатите от националните тестове за подпомагане на развитието и повишаването на квалификацията на училищните директори и учителите;</p> <p>- след учебната 2008-2009 г. националните тестове служат и за получаване на информация за постиженията на чуждестранните ученици, особено по отношение на езиковите знания.</p>
Целева група	Учениците от II и V година на началното образование, както и от I и III година на първия етап на средното образование (средна възраст: 8, 11, 12 респ. 14 години). Тестовете са задължителни за учениците от III година на първия етап на средното образование; тестовете за II и V година на началното образование и за I година на първия етап на средното образование са за представителна извадка от ученици.
Изпитни предмети	Италиански и математика; след учебната 2010-2011 г. се включват природни науки и английски език.

Латвия	Национален тест 1: Национални проучвания за състоянието на образованието, вкл. тест и изпит
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система (тест в края на III и VI година) Вземане на решения относно образователната кариера на учениците (изпит в края на IX година)
ISCED ниво	1 и 2
Цели и приложения	Цели: - оценяване на качеството на образованието; - оценяване на нивото на всеки ученик по определени предмети за придобити знания и умения. Приложения: - резултатите от националните тестове се използват за оценяване на учениците и изготвяне на документ за завършено образование; - училищата могат да използват тези данни за оценяване на качеството на тяхното образование; - центърът, отговорен за развитието и подобряването на националната изпитна система, използва резултатите за определяне на постиженията на учениците чрез сравняване на резултатите на националните тестове с годишните оценки или оценките за полугодие на учениците.
Целева група	Задължителен за всички ученици от III година (10-годишни), VI година (13-годишни) и IX година (16-годишни).
Изпитни предмети	При национални тестове за 10-годишни (края на III година): - тест с комбинирано съдържание; - тест по латвийски за ученици в образователните програми на малцинствата. При национални тестове за 13-годишни (края на VI година): - тест по латвийски за училища с език на преподаване латвийски; - тест по латвийски за училищата с образователни програми на малцинствата; - тест по математика; - тест по малцинствен език в училища с образователни програми за малцинствата. При национални тестове за 16-годишни (края на IX година): - изпит по латвийски в училищата с език на преподаване латвийски; - централизиран изпит по латвийски за училища с образователни програми за малцинствата; - изпит по математика; - изпит по история и история на Латвия; - изпит по малцинствен език в училища с образователни програми за малцинствата; - тест по чужд език; - тест по природни науки; - тест по спорт.

Литва	Национален тест 1: (Национални изследвания за постиженията на учениците)	Национален тест 2: (Тестове за постиженията в образованието)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система	Мониторинг на училищата и/или на образователната система
ISCED ниво	1 и 2	2
Цели и приложения	Цели: - мониторинг на образователната система; - определяне и анализ на проблемите в ученето и преподаването; - определяне на качеството на образование на локално/общинско ниво. Приложения: - на национално ниво резултатите се използват редовно за оценяване на образованието, съставяне и изпълнение на учебния план; - училищата използват резултатите за самооценяване и оказване на помощ при ориентиране на ученици и родители.	Цел: - оценяване на постиженията на учениците от основното образование и изготвяне на информация за качеството му. Приложения: - на национално ниво резултатите се използват редовно за мониторинг на образованието, съставяне и изпълнение на учебния план; - училищата използват резултатите за самооценяване и оказване на помощ при ориентиране на ученици и родители.
Целева група	Тестове - представителна извадка на нечетни календарни години в IV година (10-11-годишни) и VIII година (14-15-годишни), през четните календарни години в VI година (12-13-годишни) и през втората половина на X година в гимназията (16-17-годишни).	Незадължителен тест в годината на завършване на основното образование (края на втората половина на X учебна година в гимназията (16-17-годишни).
Изпитни предмети	IV година: литовски като майчин език и математика в VI и VIII година и края на втората половина на X учебна година в гимназията: Литовски като майчин език, математика, природни науки (биология, химия, физика) и социални науки (история, география, гражданско общество).	Повечето тестове покриват два предмета - майчин език (литовски, белоруски, полски, руски, немски) и математика. В училищата с език на преподаване, различен от литовски, учениците полагат изпит по литовски като официален език.

Полша	Национален тест 1: (Тест за ученици, завършващи началното образование) (Изпит за ученици, завършващи първия етап на средното образование)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система (ISCED 1 и 2) Вземане на решения относно образователната кариера на учениците (ISCED 2)
ISCED ниво	1 и 2
Цели и приложения	Цели: - проучване на постиженията; - оценяване на качеството на постиженията в обучението; - гарантиране на сравнимост на дипломите и на свидетелствата за завършване, независимо от мястото на придобиване. Приложения: - официално резултатите не служат за селектиране на учениците, въпреки че неофициално се използват и за такива цели (особено при много реномирани училища (ISCED 1)); - изготвяне на национални доклади с анализ на резултатите от тестовете.
Целева група	Задължителен за всички ученици от VI година на началното образование (средна възраст - 12 години) и в III година на първия етап на средното образование (средна възраст - 15 години)
Изпитни предмети	Тест в края на началното образование (VI година на началното образование): интердисциплинарен подход, оценка на обучението в пет области: четене, писане, логическо мислене, използване на информацията и на знанията. Тест в края на първия етап на средното образование (III година на средното образование): Част 1 – обществени науки; Част 2- математика и природните науки; Част 3- модерен чужд език (за първи път от 2009 г.), част 1 и 2 са интердисциплинарни изпити.

Румъния	Национален тест 1: Национално оценяване в IV клас (Evaluarea Nationala la finalul clasei a IV)	Национален тест 2: Тестове в края на срока в VII и VIII клас (Tezele cu subiect unic la clasele a VII-a si a VIII-a)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система	Взимане на решенията относно образователната кариера на учениците
ISCED ниво	1	2
Цели и приложения	<p>Цел: - оценяване и контрол на прилагането на образователните стандарти в националната учебна програма при завършване на начално образование.</p> <p>Приложение: - техническият доклад за резултатите на национално ниво се изготвя от Националния център по учебния план и оценяването в училищното образование (NCCAPE) и се използва за целите на образователната политика от експертите за промени в учебната програма и от училищата за сравняване на техните резултати със средното национално равнище.</p>	<p>Цел: - сравняване на резултатите на учениците и подпомагане на сертифицирането и взимането на определени решения.</p> <p>Приложения: - резултатите от тестовете се съобщават пряко на ученици/учители/училища; - резултатите от тестовете се обобщават на общинско и национално равнище; - средните оценки от тестовете служат за прием на учениците в общообразователна или професионална институция.</p>
Целева група	Представителна извадка от ученици на 10-годишна възраст в IV година (при завършване на началното образование).	Задължителен за всички ученици през VII и VIII година.
Изпитни предмети	Майчин език (румънски или унгарски); математика; природни науки	Майчин език; математика; история или география

Словакия	Национален тест 1: Национален тест за получаване на свидетелство за завършено образование през IX година (Celoslovenske certifikačné testovanie žiakov deviatych ročníkov ZŠ)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система
ISCED ниво	2
Цели и приложения	Цели: - сравняване на училищата, за да се подобри тяхната работа; - в бъдеще да се превърне в критерий за прием във втория етап на средното образование. Приложения: - сравняване на резултатите на учениците с общия резултат на всички тествани ученици; - формиращо оценяване на учениците от учителите; - информиран избор на гимназия за ученици и родители.
Целева група	Задължителен за всички ученици в края на IX година.
Изпитни предмети	Математика; език, на който се провежда обучението: словашки (официален език), унгарски, украински. През учебната 2008-2009 година учениците, които учат на малцинствен език, също полагат тест по официалния език.

Словения	Национален тест 1: Национално оценяване (Nacionalno preverjanje znanja)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система
ISCED ниво	Единствена структура (ISCED 1 и 2)
Цели и приложения	<p>Цел:</p> <ul style="list-style-type: none"> - получаване на допълнителна информация за знанията на учениците, изпълнение на образователните стандарти и функциониране на образователната система. <p>Приложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - учениците и техните родители получават допълнителна информация за постиженията, която е сравнима с най-добрите резултати и със средното национално равнище; - учителите получават информация за постигнатите образователни стандарти от всеки един ученик; - училищата използват резултатите (заедно с други показатели) за оценяване на качеството на своята работа; - на системно ниво резултатите могат да бъдат използвани за развитие на образователната система като цяло, на учебните програми, на подготовката на учителите и на учебните материали.
Целева група	<p>Доброволен при завършване на втория цикъл през VI година - за учениците на 11- или 12-годишна възраст.</p> <p>Задължителен при завършване на третия цикъл през IX година - за всички ученици на 14- или 15-годишна възраст.</p>
Изпитни предмети	<p>При завършване на втория цикъл:</p> <ul style="list-style-type: none"> - словенски (или унгарски / италиански) език; - математика; - чужд език (английски или немски). <p>При завършване на третия цикъл:</p> <ul style="list-style-type: none"> - словенски (или унгарски / италиански) език; - математика; - трети предмет, определян всяка година от образователното министерство: английски или немски език, биология, химия, физика, техника и технология, география, история, гражданско образование, родинознание и етика, музика и изобразително изкуство, спорт.

Унгария	Национален тест 1: Национално оценяване на основните компетенции в IV година	Национален тест 2: Национално оценяване на основните компетенции в VI и VIII година
Основна цел:	Определяне на индивидуалните образователни потребности	Мониторинг на училищата и/ или образователната система
ISCED ниво	1	2
Цели и приложения	<p>Цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - диагностициране на индивидуалното ниво на развитие на детето в различни области; - изготвяне на информация за актуалното състояние и качеството на основните умения на отделните ученици, която може да се използва от преподавателите като основа за по-нататъшно планиране и определяне на цели; - насърчаване развитието на културата на оценяване и самооценяване на училищно ниво. <p>Приложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - резултатите се използват на първо място от училищата и преподавателите за изготвяне на учебни планове и подготовка на учебния час; - училищното ръководство включва резултатите в своите доклади за вътрешно оценяване; - вземане на политически решения; - изследвания и вторични анализи 	<p>Цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - определяне на постиженията на учащите се; - изготвяне на примери с нови, базирани на компетенциите учебни съдържания и методи на оценяване на училищата; - изготвяне на благонадеждни и сравними на национално ниво данни за училищата; - информирание на политическите лица на локално, регионално и национално ниво, както и на потребителите (родители и ученици) за ефективността на училището; - насърчаване на развитието на културата на оценяване и самооценяване на училищно ниво. <p>Приложения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - резултатите се използват предимно от училищата, от отговорни за тях лица и от образователните институции; - предоставяне на данни и методи за провеждане на обективно самооценяване на локално училищно ниво.
Целева група	Задължителен за всички ученици от IV година.	Задължителен за всички ученици от VI и VIII година.
Изпитни предмети	Не се изпитва по предмети, а се оценява актуалното състояние на основните умения (четене, писане, смятане, когнитивни процеси).	Не се изпитва по предмети, а се оценяват уменията на учениците да използват своите знания и умения в реалния живот (по четене и математика).

Финландия	Национален тест 1: Национално оценяване на образователните резултати (Oppimistulosten kansallinen arviointi)
Основна цел:	Мониторинг на училищата и/или на образователната система
ISCED ниво	1 и 2
Цели и приложения	Цели: - проследяване на национално ниво изпълнението на поставените цели в националния учебен план; - мониторинг на спазването на равноправие и справедливост в обучението (в аспекти като пол, регионално, социално и езиково равноправие). Приложения: - за училищата: за целите на тяхното развитие; - като база за политически решения за нуждите на националното развитие; - за мета-анализ например образователните резултати по отношение на различни перспективи за повишаване на равноправието и справедливостта като поддържащи мерки, социална среда, оценяване на учениците.
Целева група	Обикновено тестовете на базата на извадка от ученици се провеждат в една или две години от обучението - най-често в VI година (при завършване на „началната фаза“ на базовото образование), в IX година (при завършване на базовото образование) или в други моменти от учебната програма. През 2008-2009 учебна година частични тестове са проведени в VI и IX година.
Изпитни предмети	В повечето случаи изпитният предмет е само един – или майчин език, или математика. Рядко се включва трети предмет или група от предмети, в зависимост от националните приоритети. През 2008-2009 учебна година изпитният предмет в VI година е математика, а в IX – майчин език и шведски като втори чужд език.

Франция*	Национален тест 1: Цикъл на оценяване при завършване на училище и колеж	Национален тест 2: Оценяване на основните умения по френски език и математика при завършване на училище и колеж	Национален тест 3: Диагностично оценяване
Основна цел:	Наблюдение на училищата и/или на образователната система	Наблюдение на училищата и/или на образователната система	Определяне на индивидуалните образователни потребности
ISCED ниво	1 и 2	1 и 2	1 и 2
Цели и приложения	Цели: - наблюдение на образователната система на национално ниво; - изготвяне на обективен доклад за компетенциите и знанията на учениците по основните предмети. Приложение: за регулиране на образователната политика на национално равнище и по-специално на учебните програми, определянето на основните умения, организацията на образованието и др.	Цели: - наблюдение на образователната система на национално ниво; - изготвяне на обективен доклад за компетенциите и знанията на учениците по френски език и математика. Приложение: за регулиране на образователната политика на национално равнище и по-специално на учебните програми, определянето на основните умения, организацията на образованието и др.	Цел: - информиране за постиженията на един ученик или клас (силните и слабите страни) Приложение: учителите да предприемат образователни действия, които да помогнат на учениците в тяхното обучение, като се взема предвид разнородността на класовете и различния ритъм на учене на всеки ученик.
Целева група	Представителна извадка от училища (гържавни и частни), класове и ученици в последния клас на началното училище (10-11-годишна възраст) и в края на задължителното образование (14-15-годишна възраст)	В средата на всяка учебна година, представителна извадка от училища (гържавни и частни), класове и ученици в последния клас на начално училище (10-11-годишна възраст) и в края на задължителното образование (14-15-годишна възраст)	Не е задължителен за учениците от началното училище; задължителен за учениците в началото на първата година на първата степен на средното училище
Изпитни предмети	Всички преподавани предмети в ISCED 1 и 2 (с изключение на изкуствата и спорта), като	Френски език и математика.	Френски език и математика.

* За получаване на удостоверение в края на първата степен на средното образование, на национално ниво е организиран стандартизиран писмен тест по няколко предмета. Въпреки че съществува централна процедура за провеждане на тази проверка, тя не може да се разглежда като форма на национално стандартизирано изпитване поради голямото разнообразие на практиките, приети при поправянето и тълкуването на резултатите от нея.

Таблицы с информация за определени параметри на националните тестове по страни

	се сменят на 5-годишен цикъл: I година - тест по френски език, II година - чужди езици (английски, немски, испански), III година - граждански отношения и социален живот, IV година - науки за живота и земята, физика и химия и V година – математика.		
--	---	--	--

Холандия	Национален тест 1: CITO- (тест за завършване на началното образование)
Основна цел:	Вземане на решения относно образователната кариера на учениците
ISCED ниво	1
Цели и приложения	Цел: - информирание на родителите/настойници и преподавателите за възможно най-подходящото средно образование на завършилите теста. Приложения: - докладът за учениците с резултати от CITO тестовете се използва при консултиране между родители и училище за избора на съответния вид училище; - директорите на началните училища информират приемащите средни училища за резултатите и нивото на учениците, които са посещавали тяхното училище. В допълнителен CITO доклад се сравняват средните резултати на училищата със средните национални стойности. Цели се предимно оценяване на качеството на образование на училищата и извършване на допълнителни анализи, които са основа за промени в училищните планове.
Целева група	Участието в теста в публичното и частното образование се определя от всяко училище или ресорното ведомство. На практика почти всички ученици в годината на завършване на началното образование вземат участие в теста.
Изпитни предмети	Езикът на преподаване, аритметика/математика, уменията за учене и ориентиране в обкръжаващата среда; тестът по предмета ориентиране в обкръжаващата среда не е задължителен и училищата решават дали учениците да вземат участие в този тест.

ИЗТОЧНИК:**1. На английски език:**

National Testing of Pupils in Europe: Objectives, Organisation and Use of Results
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/109EN.pdf

2. На немски език:

Nationale Lernstandserhebungen von Schülern in Europa: Ziele, Aufbau und Verwendung der Ergebnisse
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/109DE.pdf

3. На френски език:

Les évaluations standardisées des élèves en Europe: objectifs, organisation et utilisation des résultats
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/109FR.pdf